

INFORMATOR OŚWIATOWY

BIULETYN OŚRODKA DOSKONALENIA NAUCZYCIELI W SŁUPSKU

EDUKACJA ZDROWOTNA E-EDUKACJA

W biuletynie m.in.:

- Przepisy prawne, decyzje, zalecenia i wyjaśnienia...
- Informacje o placówkach oświatowych
- Innowacje i poszukiwania w nauczaniu i wychowaniu
- Propozycje doskonalenia nauczycieli
- Informacje o konkursach i olimpiadach dla uczniów
- Recenzje, nowości wydawnicze
- Komunikaty

ODN
S Ł U P S K
www.odn.slupsk.pl

INFORMATOR OŚWIATOWY

• Nr 1/12 (157) • Rok XXII • STYCZEŃ - MARZEC 2012 • ISSN 1505-0904 •

PRZEPISY, ZALECENIA, WYJAŚNIENIA

Jerzy Byczkowski: <i>Polecamy... ustawy, rozporządzenia, zarządzenia</i>	4
Komunikaty	5
Małgorzata Duras: <i>Nie tylko unijne fundusze na wsparcie edukacji</i>	6

INFORMACJE, OPINIE, PROPOZYCJE

Piotr Popowski: <i>Strategia zdrowotna dla Pomorzan</i>	7
Joanna Wawrzyniak: <i>Non omnis moriar</i>	8
Michał Brzeziński: <i>Program „6-10-14 dla Zdrowia”</i>	10
Elżbieta Zubrzycka: <i>Program Przeciwdziałania Przemocy w Szkole „Bezpieczne dziecko”</i> ...	11
Wioleta Tomczak, Łukasz Balwicki: <i>Uwolnijmy szkoły od dymu tytoniowego</i>	16
Justyna Ratkowska-Pasikowska: <i>Ekspresja seksualna wieku dziecięcego</i>	17
Wioletta Radziwiłłowicz: <i>Dojrzewanie biologiczne oraz jego związek z wystąpieniem zaburzeń psychicznych u młodzieży</i>	21
Katarzyna Wiłucka-Haczkowska: <i>O europejskiej oświacie przyszpitalnej</i>	24
Ewa Magdalena Tyborczyk: <i>Nauka w nowym szpitalu</i>	26
Maria Siudek: <i>Gram zapobiegania jest więcej wart, niż tona leczenia</i>	29
Maria Haładej: <i>Gabinet profilaktyki medycznej</i>	31
Marta Pastucha, Sylwia Borecka: <i>Sport to zdrowie! Sport to zdrowie! Każdy w Dwójce ci to powie!</i>	32
Katarzyna Dziugan: <i>Szkoła promująca zdrowie jest wyzwaniem</i>	34
Inez Janion: <i>Centrum Rehabilitacji i Aktywności Osób Niepełnosprawnych</i>	36
Liliana Krajewska, Monika Józwiak: <i>„Migające” przedszkolaki</i>	37
Żaneta Obolewicz: <i>Zdrowy Pomorzanie to ja. Innowacyjny program edukacji prozdrowotnej</i>	39
Beata Lipkowska: <i>Śniadanie daje moc. Walczymy o następne, zdrowe pokolenie</i>	40
Maciej Tanaś: <i>Internet jako przestrzeń refleksji pedagogicznej i narzędzie pracy nauczyciela XXI wieku</i>	41
Bogdan Leszczuk, Michał Słupczewski: <i>E-administracja, E-szkoła</i>	44
Łukasz Kwaśniewski: <i>E-podręcznik – innowacyjna forma nauczania</i>	46
Mirosław Brozis: <i>E-fizyka i co dalej</i>	47
Andrzej Chojnacki: <i>E-learning</i>	48
Barbara Cieślak, Anna Rzepa: <i>Projekt www.lodowkabeztajemnic.com</i>	49
Grażyna Data: <i>Od rzutnika pisma po tablicę interaktywną. Moje doświadczenia w nauczaniu z wykorzystaniem TIK</i>	50
Karolina Sopińska-Śpica: <i>Nauka języka angielskiego na platformach edukacyjnych</i>	52

DOSKONALENIE NAUCZYCIELI

Ewa Misiewicz: <i>Odbyło się w ODN od września 2011 do lutego 2012</i>	53
<i>ODN w Słupsku zaprasza na konferencje wojewódzkie</i>	55
Justyna Szczypek: <i>Comenius – wielostronny projekt partnerski</i>	56

Agnieszka Żukowska i Bartosz Budniak: <i>Comenius Partnerskie Projekty Regio. „Dobrze, że każdy jest inny”</i>	57
Aleksandra Schilf: <i>Studencka praktyka w przedszkolu w ramach Programu Erasmus</i>	58
Grażyna Maciejewska: <i>Spotkanie opłatkowe katechetów</i>	59
Sylwia Nowosadko: <i>Ramowe plany nauczania. Konferencja IBO</i>	60
Konkurs „Umiem Uczyć Nowocześnie”.....	60

OLIMPIADY, KONKURSY, IMPREZY

Irena Karnat: <i>Wspólnie odkrywamy cyfrowy świat! Bezpiecznie!</i>	61
Marzena Tuliszka: <i>Projekt Eduk@cja – Jak dbać o bezpieczeństwo w sieci?</i>	63
Iwona Poźniak: <i>Międzyszkolny Konkurs Piosenki Żołnierskiej i Patriotycznej</i>	64
Wiesława Lisek-Fronczak: <i>Konkurs 3x3x3 i nie tylko</i>	65
Renata Lemisiewicz: <i>Bal dla niepełnosprawnych dzieci</i>	66
Irena Czyż: <i>XXV Konkurs „Mój las”</i>	67
Marzena Tuliszka: <i>Wojewódzki Konkurs Plastyczny „Janusz Korczak i jego twórczość w oczach dziecka”</i>	68
Elżbieta Fijałkowska: <i>IV Miejski Konkurs Frazeologiczny „Mistrzowie słowa”</i>	68

KSIĄŻKI, CZASOPISMA, MULTIMEDIA

Wioletta Pająk: <i>XIX Słupskiej Wiosny Literackiej nadchodzi czas</i>	69
Jolanta Janonis: <i>Konkurs fotograficzny „Literackie Krajobrazy Pomorza”</i>	69
Elżbieta Pliszka: <i>Biblioteka ODN poleca</i>	70
Agata Szklarkowska: <i>Przedział literac(t)ki. Nie znam się na poezji</i>	71
<i>Edukacja zdrowotna i e-edukacja. Wybrane z Internetu</i>	72
Ze zbiorów Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku:	
Dorota Czapiewska: <i>To warto przeczytać</i>	73
Wioletta Pająk: <i>Tematyczne zestawienie bibliograficzne: * Edukacja zdrowotna, * Społeczeństwo informacyjne</i>	74
Wiersze Wisławy Szymborskiej, s.: 3, 23, 43, 47, 48, 51, 62, 63, 66	

Dziękując serdecznie za owocną współpracę
życzymy Państwu
radosnych Świąt Wielkiej Nocy
wypełnionych wiosennym optymizmem,
spokojem i rodzinną bliskością.
Niech każdy wykorzysta ten czas
jak najlepiej

Małgorzata Kowalska
dyrektor ODN w Słupsku
wraz z zespołem współpracowników

Wisława Szymborska

Notatka

Życie - jedyny sposób,
żeby obrastać liśćmi,
tapać oddech na piasku,
wzlatywać na skrzydłach (...)

**PRZEPISY
ZALECENIA
WYJAŚNIENIA**

Polecamy...

- ⇒ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 listopada 2011 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: elektromechanik pojazdów samochodowych, monter nawierzchni kolejowej, optyk-mechanik, tapicer, technik automatyk sterowania ruchem kolejowym, technik dróg i mostów kolejowych, technik elektroenergetyk transportu szynowego, technik optyk, technik transportu drogowego i technik transportu kolejowego (Dz. U. z 2011 r. Nr 276, poz. 1632)
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 grudnia 2011 r. w sprawie podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2011 r. Nr 298, poz. 1693)
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (Dz. U. z 2011 r. Nr 296, poz. 1755)
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. zmieniające rozporządzenie w organizacji roku szkolnego (Dz. U. z 2011 r. Nr 296, poz. 1754)

⇒ Z DNIEM 1 STYCZNIA 2012 R. WESZŁA W ŻYCIE PRZYGOTOWANA PRZEZ RZĄD NOWLIZACJA USTAWY O OGŁOSZENIU AKTÓW NORMATYWNYCH. PRZEWIDUJE ONA, ŻE MIĘDZY INNYMI DZIENNIKI USTAW I MONITOR POLSKI DOSTĘPNE BĘDĄ OD ROKU 2012 WYŁĄCZNIE W FORMIE ELEKTRONICZEJ

- ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. ogłoszony dnia 03.01.2012 r., poz. 7)
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 lutego 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. ogłoszony dnia 16.02.2012 r., poz. 174)
- ⇒ Ustawa z dnia 27 stycznia 2012 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. ogłoszony dnia 16.02.2012 r., poz. 176)
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. ogłoszony dnia 17.02.2012 r., poz. 184)
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych (Dz. U. ogłoszony dnia 17.02.2012 r., poz. 186)
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie egzaminów eksternistycznych (Dz. U. ogłoszony dnia 17.02.2012 r., poz. 188)
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. ogłoszony dnia 22.02.2012 r., poz. 204)
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 lutego 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych (Dz. U. ogłoszony dnia 23.02.2012 r., poz. 203) ✦

Jerzy Byczkowski
konsultant ds. prawa oświatowego
w ODN w Słupsku

KOMUNIKATY

⇒ Obowiązek szkolny dla sześciolatków przesunięty do 2014 roku

Prezydent RP Bronisław Komorowski 9 lutego podpisał nowelizację ustawy o systemie oświaty. Ustawa przesuwa do 2014 r. wprowadzenie obowiązku szkolnego dla dzieci sześciolatków. O dwa lata ustawa przedłuża okres, w którym rodzice podejmują decyzję o rozpoczęciu przez dziecko 6-letniej edukacji szkolnej. Oznacza to, że o rozpoczęciu nauki w szkole dzieci urodzonych w latach 2006 i 2007 nadal decydować będą rodzice.

Ze strony: www.men.gov.pl

⇒ Konferencja Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Kadry Kierowniczej Oświaty

Konferencji odbyła się w dniach 9-11 marca br. na UJ w Krakowie i zgromadziła 450 dyrektorów szkół i urzędników oświatowych. Minister Krystyna Szumilas przedstawiła informacje dotyczące aktualnych prac resortu edukacji. Pracowano m.in. nad statusem dyrektora, statusem nauczyciela, nadzorem pedagogicznym. Dyskutowano nad wychowaniem w szkole, zmianami organizacyjnymi od 1 września 2012 r. związanymi z wdrażaniem nowej podstawy programowej, jakością kształcenia, warsztatem i organizacją pracy nauczyciela.

Ze strony: www.men.gov.pl

⇒ Materiały dla doradców zawodowych

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego od kwietnia 2009 r. realizuje projekt: *Opracowanie i udostępnianie spójnego pakietu narzędzi diagnostycznych i materiałów dydaktycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów*. Efektem prac są produkty projektu: 4 narzędzia dla grup wiekowych: klasy 1-3, klasy 4-6, gimnazjum, szkoły ponadgimnazjalne, które są dostępne na portalu pod adresem www.wybieramzawod.pl

⇒ W MEN powstał Departament Współpracy z Samorządem Terytorialnym

Do zadań nowego departamentu należą sprawy związane z subwencją oświatową i jej podziałem między JST. Departament będzie też współpracował ze stroną samorządową Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego i koordynował współpracę innych departamentów z jednostkami samorządu terytorialnego i ich organizacjami. Departament ma także usprawnić funkcjonalność SIO. Zmiany obowiązują od 28 lutego br.

Ze strony: www.men.gov.pl

⇒ Ze szkoły do Sejmu w XVIII

Sesja Sejmu Dzieci i Młodzieży odbędzie się 1 czerwca 2012 r. w Warszawie. Tegorocznym tematem jest „Szkoła demokracji”. Do udziału w projekcie zaproszono młodzież zainteresowaną działaniem w swojej szkole, dys-

kutowaniem o roli samorządu szkolnego i wprowadzaniem nowych pomysłów w życie.

Ze strony: <https://www.ceo.org.pl>

⇒ European Language Label 2012

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji i MEN zapraszają do udziału w XI edycji konkursu European Language Label, którego zwieńczeniem jest przyznanie prestiżowego certyfikatu za innowacyjne i kreatywne podejście w nauczaniu i uczeniu się języków obcych. Celem konkursu jest wyróżnienie projektów wykorzystujących nowatorskie rozwiązania w dziedzinie nauczania i uczenia się języków obcych, które są zarazem atrakcyjne dla uczestników i inspirujące dla całej społeczności lokalnej.

Ze strony: www.men.gov.pl

⇒ „Cyfrowa Szkoła”

➤ Jak wykorzystać potencjał nowych technologii w nauczaniu? A jak doświadczenia zebrane w programie „Szkoła z klasą 2.0”? A może zmiana w szkole dzieje się niezależnie od wprowadzania nowych technologii? Odpowiedzi na te pytania poszukiwali uczestnicy konferencji „Pilotaż Szkoły z klasą 2.0 – wnioski i wyzwania”, która odbyła się 7 marca 2012 w ORE w Warszawie. „Cyfrowa Szkoła” to program przygotowywany przez MEN i MCA. Komponenty, które mają składać się na program to: wyposażenie szkół w sprzęt, doskonalenie nauczycieli, stworzenie e-podręczników i zasobów edukacyjnych, badanie i merytoryczne monitorowanie projektu. Ich realizacja ma być finansowana ze środków MEN, MAC i unijnych. W rocznym pilotażu weźmie udział 400 szkół podstawowych z całej Polski, wybranych losowo spośród tych, które się zgłoszą.

Ze strony: www.ceo.org.pl

➤ W marcu br. rozpoczyna się pilotażowy program „Cyfrowa Szkoła”. Dla kilkuset szkół podstawowych przeznaczone są środki na dotację na zakup nowoczesnych pomocy dydaktycznych, m.in. tablic interaktywnych, wizualizerów, projektorów. Za 50 mln zł szkoły mają zostać wyposażone w sprzęt, który ma być wykorzystywany w procesie nauczania. Pilotaż programu ma trwać od marca 2012 r. do czerwca 2013 r. **Do dnia 11.04.2012** dyrektorzy placówek oświatowych powinni **złożyć do organu prowadzącego wniosek o wyposażenie szkoły w pomoce dydaktyczne** oraz podać kalkulację i pomysł na wykorzystanie sprzętu.

Szczegóły: http://www.multimediawszkole.pl/cyfrowaszkoła/cyfrowa_szkoła.html

⇒ Konkurs dla rad rodziców „Mam 6 lat”

MEN zaprasza rady rodziców w szkołach i przedszkolach do udziału w konkursie „Mam 6 lat”. Celem konkursu jest m.in. upowszechnianie najciekawszych form aktywności rad rodziców, umożliwiających przyjazną adaptację dzieci 6-letnich do edukacji szkolnej.

Ze strony: www.men.gov.pl

(D.I.)

Nie tylko unijne fundusze na wsparcie edukacji

- **Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości** zaprasza do udziału w II edycji projektu „Szkoła praktycznej ekonomii – młodzieżowe miniprzedsiębiorstwo” skierowanej do nauczycieli podstaw przedsiębiorczości oraz przedmiotów ekonomicznych w liceach i technikach. W ramach projektu nauczyciele poprowadzą 30 godzin zajęć, podczas których przetestują innowacyjny program nauczania oraz materiały dydaktyczne do nowego przedmiotu, jaki od września 2012 r. pojawi się w liceach i technikach – ekonomii w praktyce. Nauczyciele będą przygotowani do realizacji zajęć podczas trzydniowych nieodpłatnych szkoleń, na których otrzymają komplet materiałów do prowadzenia zajęć z uczniami. Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Zgłoszenia: **do 30 marca 2012 r.** *Więcej:* <http://www.praktycznaekonomia.edu.pl/pl>
- **Fundacja Banku Ochrony Środowiska** zaprasza do udziału w programie grantowym „Sklepiki szkolne – zdrowa reaktywacja”, w którym zespoły złożone z uczniów, nauczycieli i przedstawicieli rodziców, mogą zgłosić projekt przebudowy sklepiku szkolnego, aby mógł oferować zdrowszą, świeższą żywność. Najlepszym projektom zostaną przyznane granty na realizację projektu, a w kolejnym etapie najlepiej przebudowane sklepiki zawalczą o nagrody rzeczowe dla szkół i członków zespołu. Termin rejestracji: **31 marca 2012 r.** *Więcej:* <http://www.sklepiki.fundacjabos.pl/index.php>
- Projekt edukacyjny WWF Polska „**Pozwólmy zwierzętom żyć tam, gdzie się urodziły**” skierowany jest do szkół podstawowych i ma zasięg ogólnopolski. Projekt WWF zakłada czynny udział nauczycieli i uczniów poprzez realizację projektu, opartego o pakiet edukacyjny zawierający scenariusze zajęć, projekt międzyprzedmiotowy, prezentację multimedialną, publikacje drukowane i grę komputerową. Zwieńczeniem projektu jest konkurs nagradzający zarówno prace uczniów jak i zaangażowanie szkół oraz nauczycieli. Kampanię rozpoczyna seria konferencji merytorycznych dla nauczycieli. Termin rejestracji: **do 25 maja 2012 r.** *Więcej:* http://www.wwfpl.panda.org/co_robimy/gatunki_glowna/handel_zagrozonymi_gatunkami/kampania_educacyjna/
- Fundacja PAFERE zaprasza do udziału w **konkursie na esej pt. „List do rządzących – jak zwiększyć zakres wolności gospodarczej w Polsce?”**. Konkurs skierowany jest do uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych oraz studentów. Termin nadsyłania prac: **31 marca 2012 r.** *Więcej:* http://www.pafere.org/artykuly,n1230,konkurs_pafere_list_do_rzadzacych.html
- **XXII Konkurs Na Opowiadanie o Tematyce Olimpijskiej im. Jana Parandowskiego.** Organizatorem konkursu jest Polski komitet Olimpijski. Uczestnicy: młodzież szkół podstawowych i gimnazjów. Cel konkursu: zainteresowanie młodzieży zimowymi i letnimi igrzyskami olimpijskimi, poszerzenie zamiłowań sportowych młodzieży szkolnej, propagowanie zachowań fair play, propagowanie idei olimpijskiej wśród dzieci i młodzieży. Termin nadsyłania prac: **2 kwietnia 2012 r.** *Więcej:* <http://www.olimpijski.pl/pl/pages/display/15601>
- **II Edycja konkursu U4Energy** – pierwsza ogólnoeuropejska inicjatywa na temat oszczędzania energii i efektywności energetycznej. Do udziału w konkursie mogą zgłaszać się uczniowie i nauczyciele z całej Europy. Na laureatów czekają atrakcyjne nagrody o wartości 3000 euro, jak również wyjazd i pobyt w Brukseli z okazji wręczenia nagród – w pełni finansowane przez organizatora konkursu. U4Energy to inicjatywa Komisji Europejskiej, podjęta w ramach programu Inteligentna Energia Europy, której celem jest uczynienie Europy bardziej konkurencyjną oraz innowacyjną, a równocześnie – sprostanie wyzwaniom, jakie wynikają z poważnych zmian klimatycznych. *Więcej:* <http://www.etwinning.pl/aktualnosci/u4energy>
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji ogłosiło **II edycję ogólnopolskiego konkursu dla młodzieży szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych „Handel ludźmi moimi oczami”**. Konkurs obejmuje wcześniej niepublikowane krótkie formy literackie, poświęcone problematyce szeroko rozumianego zjawiska handlu ludźmi. Termin składania prac: **15 kwietnia 2012 r.** *Więcej:* http://www.msw.gov.pl/portal/pl/613/9410/II_edycja_konkursu_dla_mlodziwy_HANDEL_LUDZMI_MOIMI_OCZAMI.html ✦

Małgorzata Duras

*specjalista ds. programów UE
w ODN w Słupsku*

INFORMACJE OPINIE PROPOZYCJE

Strategia zdrowotna dla Pomorzan

Program „Zdrowie dla Pomorzan 2005-2013” – Wieloletni Program Rozwoju Systemu Zdrowia Województwa Pomorskiego powstał w 2005 roku z inicjatywy opiniotwórczych środowisk Pomorza, które dostrzegły znaczenie rozwiązań systemowych w zapobieganiu i zwalczaniu chorób układu sercowo-naczyniowego i nowotworów. W 2007 roku do pierwszych sygnatariuszy: Akademii Medycznej w Gdańsku (obecne Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego) oraz Województwa Pomorskiego dołączyli następujący partnerzy: Pomorski Urząd Wojewódzki, Pomorski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia, Konwent Starostów Województwa Pomorskiego oraz Urząd Statystyczny w Gdańsku.

Program powstał w odpowiedzi na istotne problemy epidemiologiczne mieszkańców naszego województwa i zawiera strategiczny plan zmian systemu zdrowia w województwie pomorskim. Obejmuje problemy zdrowotne, które z uwagi na swój zasięg i głębokość, winny być traktowane priorytetowo w obszarze organizacji świadczeń zdrowotnych oraz finansowania infrastruktury i sprzętu medycznego. Zasadniczym celem wdrożenia przyjętych w Programie „Zdrowie dla Pomorzan 2005-2013” założeń jest poprawa dostępności do świadczeń zdrowotnych dla mieszkańców województwa pomorskiego oraz poprawa jakości usług medycznych dostarczanych przez podmioty prowadzące działalność leczniczą. W wyniku dołączania do kardiologii i onkologii kolejnych zagadnień, w 2012 roku w ramach Programu realizowane są prace w następujących obszarach:

- monitorowania,
- prewencji,
- kardiologii
- onkologii,
- diabetologii,
- psychiatrii,
- opieki długoterminowej,
- opieki nad matką i dzieckiem,
- przewlekłej obturacyjnej choroby płuc.

Ponadto działalność prowadzi Regionalny System Monitorowania i Ewaluacji Programów Zdrowotnych.

W wyniku działalności Programu doszło do wyposażenia licznych placówek ochrony zdrowia w nowoczesny sprzęt medyczny oraz dokonano zmiany w organizacji opieki kilku ważnych dyscyplin medycznych, prowadząc do zwiększenia dostępności do świadczeń zdrowotnych. Rozpoczęto proces systematycznej inwentaryzacji potrzeb zdrowotnych oraz zasobów ochrony zdrowia w województwie oraz rozpoczęto współpracę samorządów różnych szczebli w celu poprawy stanu zdrowia ludności. Podjęto działalność edukacyjną, w tym także skierowaną do środowisk oświatowych, której celem jest propagowanie wiedzy i dobrych praktyk związanych z wdrażaniem programów zdrowotnych. Program stanowił też istotny punkt odniesienia do podziału setek milionów środków unijnych związanych z ochroną zdrowia – na podstawie wskazanych w nim priorytetów dokonywano wyboru inwestycji zasługujących na wsparcie finansowe. Prace nad Programem „Zdrowie dla Pomorzan 2005-2013” koordynuje Departament Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego. ✦

Opracował:

Piotr Popowski

*Zakład Zdrowia Publicznego i Medycyny Społecznej
Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego
Polskie Towarzystwo Programów Zdrowotnych*

**ZDROWIE
dla Pomorzan**

<http://www.zdrowiedlapomorzan.pl>

biuro@zdrowiedlapomorzan.pl

Non omnis moriar

Myśląc – człowiek – mamy określone wyobrażenie dotyczące ciała, czyli wyglądu zewnętrznego, a więc koloru włosów, oczu, sylwetki, sposobu poruszania i wielu innych, widocznych cech fizycznych. Zaraz potem, bądź równocześnie, przychodzą nam na myśl te cechy, których nie można poczuć w sposób namacalny, czyli cała sfera psychiki: zachowanie, sposób myślenia, uśmiechania się, wyrażania uczuć. Można więc określić człowieka jako istotę złożoną, której życie warunkują dwa, wzajemnie przenikające się byty: materialny i duchowy. Czy mogą one istnieć oddzielnie i czy jeśli którykolwiek z nich ulegnie zniszczeniu, człowiek będzie nadal człowiekiem?

Rozważmy najpierw znaczenie naszego ciała w sensie bytu materialnego. Jeśli utracimy jego część – kończynę, oko, ucho, nerkę, śledzionę – np. w wypadku lub w wyniku choroby, czy nadal będziemy istnieć? Z całą pewnością tak, chociaż na pewno odbije się to na naszym dalszym życiu. Tak więc nasz byt materialny, mimo fizycznego uszczuplenia, jest w stanie funkcjonować, pokonywać bariery, dzięki sile swojej psychiki. Czy podobnie wygląda sytuacja z duchowym pierwiastkiem ludzkiego istnienia? Jeśli druga część naszej natury, ta niepowtarzalna, nieograniczona niczym myśl ludzka, doznając trwałego, śmiertelnego urazu, zaginie, czy *ja* jako człowiek nadal istnieje? NIE, ponieważ sens istnienia człowieka warunkuje w sposób niezbędny i niezastąpiony pierwiastek duchowy, który jest kluczem do naszego Jestestwa. Nie da się go zastąpić protezą lub sztuczną materią. Jego utrata jest nieodwracalną dezintegracją jednostki ludzkiej, prowadzącą do jedyne go ostatecznego rozwiązania – do śmierci.

Podsumowując powyższe rozważania, można powtórzyć za Kartezjuszem: *Cogito ergo sum – myślę, więc jestem*. Istnieję tylko wtedy, kiedy mogę to wyrazić myślą.

Starożytni Egipcjanie uważali, że źródłem naszej duchowości jest serce. Babilończycy byli zdania, że to wątroba jest najważniejsza. Dzisiaj, kiedy dzięki postępowi w medycynie, szczególnie transplantologii, można przywrócić człowiekowi jego własne życie, przeszczepiając mu organy innego człowieka, wiadomo już, że coś innego decyduje o Nas.

Gdzie zatem jest źródło, będące determinantą naszego człowieczeństwa? Co decyduje o tym, że mamy świadomość własnego istnienia?

I znów możemy zacytować Kartezjusza, który ponad 300 lat temu uznał, że to *dusza* stanowi o człowieku, a jej *siedliskiem jest umysł*.

Przekładając to na język naukowy, powiemy dzisiaj, że siedliskiem duszy jest mózg. Szara, nieefektywna, pofałdowana tkanka, składająca się z miliardów komórek, tworzących niewyobrażalnie skomplikowane labirynty połączeń, w których powstaje i realizuje się myśl ludzka.

Pionierami w odkrywaniu roli mózgu byli Victor Horsley i Harvey Cushing – prekursorzy dzisiejszej neurologii i neurochirurgii – dziedzin zajmujących się leczeniem chorób układu nerwowego. Oni pierwsi zauważyli, że ich pacjenci z ciężkimi chorobami mózgu – wylewami, guzami, urazami głowy – umierali, chociaż ich serce jeszcze biło. Było to na przełomie XIX i XX wieku. Jednak prawdziwie przełomowego odkrycia dokonali medycy w latach 50-tych, kiedy to w Danii wybuchła epidemia polio. W tej chorobie dochodzi do porażenia mięśni, w tym mięśni oddechowych. Dysponując kilkoma tzw. *żelaznymi płucami* lekarze duńscy zaczęli ratować chorych poprzez sztuczną wentylację. Był to początek rozwoju intensywnej terapii i ratowania nieoddychających chorych, poprzez stosowanie respiratorów. Wtedy właśnie zauważono, że niektórzy pacjenci nie wykazują żadnych odruchów, nie oddychają, ich zmysły nie działają, a ciało żyje wyłącznie dzięki sztuczemu oddechowi maszyny. Było to jedno z najbardziej szokujących odkryć, które nazwano *martwym mózgiem w żywym ciele* (Pallis). Zapoczątkowało to powstanie różnych modeli badań neurologicznych, z których każde musiało potwierdzać w stu procentach śmierć mózgu, a co za tym idzie – śmierć człowieka. Zaangażowano wiele różnych środowisk medyków, filozofów, księży, etyków. Zaakceptowano diagnozę *śmierć mózgu*, po której dalsze podtrzymywanie czynności życiowych staje się nieetyczne i przedłużające niepotrzebnie cierpienia bliskich.

Dzisiaj, kiedy medycyna dysponuje wysoko specjalistycznymi metodami diagnostycznymi, ustanowiono standardy o wysokim marginesie bezpieczeństwa w zakresie stwierdzania śmierci człowieka w mechanizmie śmierci mózgu. Całe postępowanie lekarzy zostało ujęte w bardzo zasadnicze i dokładne normy prawne. Nic, w procedurze diagnozującej, że człowiek

nie żyje, nie pozostawiono przypadkowi bądź dowolnej interpretacji. Cały proces orzekania śmierci mózgu jest długi i żmudny. Ostateczną decyzję podejmuje komisja, w skład której muszą wchodzić lekarze określonej specjalizacji, takiej jak anestezjologia, neurochirurgia lub neurologia. Dopiero decyzja takiej komisji stanowi akt prawny, będący aktem zgonu. Terapia zostaje zakończona, co w praktyce oznacza odłączenie od respiratora.

Jeżeli człowiek wyraził za życia wolę oddania swoich narządów po śmierci, to lekarze starają się przez kilka do kilkunastu godzin podtrzymać funkcjonowanie narządów zmarłego pacjenta. Jeśli spełnione zostaną wszystkie niezbędne kryteria, narządy zmarłego mogą zostać przeszczepione ciężko chorym, dla których przeszczep jest jedyną możliwością uratowania życia. Niestety, często wola zmarłego w kwestii dawstwa narządów jest nieznana. Jeżeli rodzina nic nie wie na ten temat – musi sama wypowiedzieć się w jego imieniu. To bardzo trudna sytuacja dla bliskich, gdyż jest to rozważane w chwili wielkiego cierpienia i bólu. Dla lekarzy, rozmowa z rodziną przeżywającą tragedię z powodu śmierci bliskiej osoby jest podwójnie ciężka. Muszą poinformować rodzinę o najgorszym i jednocześnie uzyskać informację w kwestii dawstwa narządów. Trzeba ogromnej wrażliwości, zrozumienia i autentycznego współczucia, aby przeprowadzić przez to rodzinę, nie przysparzając jej więcej cierpienia.

Rodzi się próżnia, gdy umiera nadzieja – mawiał Leonardo da Vinci. Nic nie jest w stanie wypełnić pustki po stracie najbliższej osoby. Odwiedzamy jej grób, przechowujemy wspomnienia, pamiątki, bo wydaje nam się, że w ten sposób podtrzymujemy z nią więź. Czy myśl o tym, że jej serce bije teraz w kimś innym, ułatwi nam pogodzenie się ze stratą? Oczywiście, że nie, ale może sprawi, że cierpienie zyska inny wymiar. To trochę tak, jakby ten bliski, ukochany człowiek nie odszedł na zawsze, a śmierć, która przyszła za szybko, za wcześnie, nie zabrała go, bo on nadal żyje – w innych.

Większość z nas chciałaby pozostawić po swoim istnieniu jakiś ślad. Mając różne talenty, tworzymy dzieła z myślą o tych, którzy będą je podziwiał lub z nich korzystać, kiedy nas już nie

będzie. Patrząc na swoje dzieci, czujemy dumę, bo są częścią nas – naszym wkładem w przyszłość.

Czy decydując o oddaniu swoich narządów po śmierci, aby uratować komuś życie, pozostawimy po sobie ślad, wspomnienie, myśl? Może to nieistotne, ale na pewno tak będzie.

„Człowiek jest wielki, nie przez to, co posiada, lecz przez to kim jest, nie przez to, co ma, lecz przez to, czym dzieli się z innymi” – Jan Paweł II. ✦

lek. med. Joanna Wawrzyniak
Wojewódzki Szpital Specjalistyczny
w Słupsku

VIII Konferencja
z cyklu
„Zdrowie dzieci i młodzieży”
pt. „Podaruj życie.
Transplantologia”

ORGANIZATORZY

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku
Starostwo Powiatowe w Słupsku

HONOROWY PATRONAT

Marszałek Województwa Pomorskiego
Pomorski Kurator Oświaty
Starosta Powiatu Słupskiego

30 marca 2012 r., godz. 9.30
Szkoła Policji w Słupsku, ul. J. Kilińskiego 42

Program „6-10-14 dla Zdrowia”

Jedno na sześcioro dzieci w Gdańsku waży za dużo. To najgorszy wynik w Polsce – alarmują lekarze. Wzrasta także odsetek chłopców z nadmiarem masy ciała, który wynosi 12,6 procent. Najwyższy spośród badanych województw jest w pomorskim również odsetek dziewcząt otyłych – 7,4 procent. Z niepublikowanych badań Ośrodka Promocji Zdrowia i Sprawności Dziecka z Gdańska wynika, że w 2009 r. w Gdańsku nadwaga i otyłość występowały odpowiednio u 10,5 procent i 7,9 procent populacji dzieci sześciolatków oraz u 15,1 procent i 7,27 procent dzieci między 8 a 12 rokiem życia.

Dzieci, które już dzisiaj zmagają się z nadwagą, w przyszłości są bardziej narażone na choroby i w konsekwencji żyją krócej. Aby temu zapobiec, powstał program noszący nazwę „6-10-14 dla Zdrowia” (od wieku badanych dzieci). W ciągu trzech lat badaniami zostaną objęte wszystkie mieszkające w Gdańsku dzieci w wybranym wieku – łącznie ok. 26 tysięcy małych pacjentów. Do tej pory żadne miasto w Polsce na tak dużą skalę nie zajęło się problemem dziecięcej nadwagi i otyłości. Program, który oficjalnie ruszył od września 2011 r., zainicjowali specjaliści z Uniwersyteckiego Centrum Klinicznego oraz Ośrodka Promocji Zdrowia i Sprawności Dziecka w Gdańsku. Finansowany jest w całości przez Urząd Miasta Gdańska. – *Jest to nowatorski na skalę całej Polski program profilaktyczny, który obejmuje bardzo szerokie i wszechstronne spektrum działań zdrowotnych* – tłumaczy Ewa Kamińska, wiceprezydent Gdańska do spraw polityki społecznej. – *Skierowany jest do licznej grupy odbiorców – nie tylko dzieci i młodzieży, ale również rodziców oraz środowiska szkolnego. Od kilku lat, od kiedy medycyna szkolna przestała być usługą medyczną, straciliśmy kontrolę nad tym, co dzieje się z naszymi dziećmi. Wszystkie gdańskie sześciolatki są badane przed pójściem do szkoły w naszym Ośrodku Promocji Zdrowia i Sprawności Dziecka w Gdańsku. Potem stają się niczyje. Dlatego miasto bardzo zaangażowało się w program zainicjowany przez Uniwersyteckie Centrum Kliniczne.*

Realizacja Programu ma na celu poprawę stanu zdrowia dzieci i młodzieży z Gdańska poprzez wczesne wykrycie i redukcję czynników ryzyka rozwoju chorób cywilizacyjnych (takich jak: nadwaga, otyłość, wady postawy) i przeprowadzenie kompleksowej interwencji edukacyjno-zdrowotnej u dzieci i młodzieży z wykrytymi problemami zdrowotnymi.

Według prof. Małgorzaty Myśliwiec, ordynatora oddziału Diabetologii Dziecięcej UCK, w ostatnich 6-7 latach dramatycznie wzrosła liczba dzieci cierpiących na cukrzycę. Dodała, że jeszcze kilka lat temu Polska nie była wymieniana wśród krajów mających najwięcej dzieci z nadwagą, teraz należy do czołówki. Profesor Myśliwiec powiedziała, że jeśli dziecko ma nadwagę lub otyłość w wieku 6 lat, to ma 25 proc. szansy na nadwagę jako osoba dorosła. Jeżeli natomiast ma otyłość i nadwa-

gę w okresie dojrzewania, to ma prawie 80 proc. szans na to, że w wieku dorosłym też będzie miało nieprawidłową wagę. – *To nie jest wina dziecka, tylko rodziców. To my, dorośli stworzyliśmy im takie warunki rozwoju* – podkreśliła prof. Myśliwiec. – *Teraz więc musimy ich nauczyć, jak prawidłowo się odżywiać i dozwalać ruch, którego niestety mamy coraz mniej.*

W ramach Programu realizowane są również działania w środowisku szkolnym. Przy współpracy UCK oraz Wydziału Edukacji UM Gdańska wszystkie gdańskie szkoły podstawowe i gimnazjalne zostały zaproszone do wzięcia udziału w specjalnych spotkaniach dotyczących problemu nadwagi i otyłości. Odbyły się oddzielne spotkania dla dyrektorów szkół, a następnie dla wyznaczonych przez dyrektorów szkolnych koordynatorów. W czasie tych spotkań przedstawiono problematykę nadmiaru masy ciała u dzieci – przyczyny, skutki, a także przedstawiono propozycję wspólnych działań, jakie w ramach Programu mogą być podjęte w szkołach. Realizatorzy Programu, w porozumieniu z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji w Warszawie, jako pierwsi w Polsce zaplanowali wdrożenie do gdańskich szkół programu HEPS (Healthy Eating and Physical Activity in Schools), nazwa polska – Zdrowe Żywnienie i Aktywność Fizyczna w Szkole, <http://www.hepseurope.eu>. Jest to kompleksowy, innowacyjny program skupiający się na pozytywnej modyfikacji środowiska szkolnego tak, by lepiej mogło sprostać rosnącej liczbie dzieci i młodzieży z nadmiarem masy ciała. HEPS zakłada m.in. przeprowadzenie audytu polityk szkolnych w zakresie aktywności fizycznej i żywienia, przygotowanie rocznego planu działań oraz jego realizacji przez wszystkich członków środowiska szkolnego – nauczycieli, rodziców, uczniów, administracji. Celem wspólnych działań jest przygotowanie szkoły do realizacji zadań w zakresie promowania zdrowego trybu życia oraz świadomych wyborów żywieniowych i zdrowotnych przez dzieci i młodzież. W ramach Programu „6-10-14 dla Zdrowia” w 2011 r. przeprowadzono 20 audytów w szkołach, a kolejnych 50 zostanie zrealizowanych w 2012 r. Wszystkie szkoły otrzymają niezbędne wsparcie od specjalistów z UCK, OPZiSD oraz partnerów programu. Dodatkowo, w 2012 roku, przeprowadzone zostaną wykłady dla nauczycieli (w trakcie spotkań rad pedagogicznych) z 50 szkół, na temat chorób przewlekłych u dzieci z naciskiem na cukrzycę typu pierwszego. Poprowadzą je edukatorki społeczne ds. cukrzycy, które zostały wyszkolone w 2010 i 2011 r. w ramach realizacji programu „Zdrowie Dla Pomorza 2005-2013”.

Więcej informacji na temat programu: www.dlzdrowia.uck.gda.pl lub e-mailowo: dlzdrowia@uck.gda.pl

Realizacja Programu rozpoczęła się w 2011 r., a umowa została podpisana na okres 3 lat. Program ten jest w całości finansowany ze środków Urzędu Miasta Gdańska. W skali roku na ten cel przeznaczony jest ok. 1 mln zł. ♦

Michał Brzeziński

koordynator Programu „6-10-14 dla Zdrowia”

Program Przeciwdziałania Przemocy w Szkole „BEZPIECZNE DZIECKO”

I. Wszystko zaczyna się w piaskownicy

Wkrótce słońce ogrzeje parki, więc alejki i piaskownice wypełnią się wrzawą dziecięcych głosów. Warto niekiedy usiąść na ławeczce i poobserwować to, co się dzieje pomiędzy dziećmi pod okiem ich czujnych opiekunów. Niektóre dzieci bawią się w skupieniu, jakieś domaga się foremki waląc łopatką kolegę po głowie, ktoś rozpycha się na drabince, aby jak najszybciej wejść na zjeżdżalnię, jeszcze inny malec wyzywa i krzyczy, bo coś się dzieje nie po jego myśli. Dzieci próbują wszelkich sposobów, aby dopiąć swego. Są bardzo twórcze w swoich zmaganiach z rzeczywistością. Jak reagują opiekunowie i rodzice?

- Nie pozwól innym wejść sobie na głowę.
- Bij, to inni nie będą bili ciebie.
- Pchaj się, bo dla wszystkich na pewno nie wystarczy.

Bywa też, że dziecko słyszy krytykę i wyzwiska:

- Ale z ciebie ciapa, nie umiesz wejść na drabinkę, fajtłapa nie umie zrobić babki z piasku itp.

Czasem jest hamowane w swoich przedsięwzięciach i uczone wycofywania się z sytuacji:

- Nie biegnij, bo się przewrócisz, pobrudzisz, spocisz...
- Nie umiesz się bawić (obronić, przyłożyć), to chodźmy do domu.

Najrzadziej chyba słychać:

- Ustąp miejsca na huśtawce koledze, huśtajcie się po kolei...
- Podziel się foremkami.
- Bawcie się razem.

Kiedy mówi się o przemocy pomiędzy dziećmi, pojawia się pytanie: dlaczego dzieci to robią? Dlaczego niektóre dręczą słabszych? Dlaczego ofiary przemocy nie potrafią się obronić? Dlaczego obserwatorzy zgadzają się na przemoc, która im się nie podoba?

II. Dlaczego dzieci to robią?

Coraz częściej dzieci krzywdzą dzieci. Coraz więcej jest młodocianych przestępców, którzy posuwają się do najstraszniejszych czynów. Do życia codziennego zostaje przeniesiona brutalność pokazywana w filmach, grach komputerowych, a przede wszystkim w codziennych wiadomościach. Media dla zwiększenia oglądalności pokazują przede wszystkim sensację (katastrofy, ofiary, krzywdę ludzką) i konflikty międzyludzkie, które wydają się normą do naśladowania, szczególnie, kiedy dotyczą osób z pierwszych stron gazet. Wielką popularnością cieszy się też krytykowanie i poniżanie autoryte-

tów. W tych warunkach wychowanie staje się coraz trudniejszym wyzwaniem, bo rodzice i wychowawcy muszą pokonać natłok tendencyjnych informacji o świecie i przeciwstawić mu swój system wartości. Jeśli jest to tradycyjny system, odwołujący się do bycia uczciwym porządnym, uważnym na ludzi, to ten domowy system wartości wydaje się mało praktyczny i atrakcyjny. Co więcej – trzymanie się go wymaga nakładu całkiem sporego wysiłku. Wreszcie młodym wydaje się nienowoczesny, więc dlaczego mieliby się mu podporządkować w dzisiejszym brutalnym świecie?

1. Agresywni rodzice – agresywne dzieci

Czy rodzice są w stanie oprzeć się naciskowi brutalności? Część tak, część natomiast uważa, że dzieci trzeba przygotować do życia w agresywnym świecie. Rodzice sami bywają agresywni, zachęcają dzieci do wymuszania na innych zaspokajania swoich potrzeb.

2. Wyśmiewający, krytyczni rodzice – wyśmiewające innych lub zahukane dzieci

Gdyby posiadanie dzieci było traktowane jako dar od niebios, skarb i zaszczyt, pewnie nie doznawałyby one tak często upokarzania agresją słowną. Niestety, nasze dzieci traktujemy tak, jak sami byliśmy traktowani. Wyśmiewamy je, nieustannie krytykujemy, sztydziemy z nich. Potem one tak samo odnoszą się do innych i na nich wylewają uzbieraną złość. Niektóre stają się zahukane i nie potrafią się obronić, jeśli ktoś potraktuje je tak samo, jak członkowie ich agresywnej rodziny.

3. Zawistni rodzice – zawistne dzieci

Są dzieci, które nie mogą ścierpieć, że inne dziecko ma ładne włosy, ładnie rysuje, jest lubiane, dobrze się uczy lub jego tata podjeżdża pod szkołę dobrym samochodem. Wciąż zauważają własne braki i niedostatki, a nie dostrzegają swoich zalet. Mogą pochodzić z biednych lub zamożnych domów, bo nie o dostatek tu chodzi, ale o potrzebę nieustannego porównywania się. Te dzieci mogą prześladować tych, których uważają za w jakiś sposób lepszych od siebie.

4. Rodzeństwo!

Starsze rodzeństwo może wspierać, uczyć, wprowadzać w świat. Czasem rodzice nie doceniają, jak bardzo niszczące mogą być dla psychiki dziecka niektóre działania rodzeństwa: straszenie, wyśmiewanie, wymuszanie.

5. Wycofani, nieobecni rodzice – zagubione dzieci

Jeśli dziecko nie ma oparcia w rodzicach, nie nauczyło

się od nich postępowania w sytuacji zagrożenia lub konfliktu poza wycofywaniem się, nie będzie potrafiło w szkole poradzić sobie z ewentualnym zagrożeniem ze strony dręczyciela. Ma zadatki na zostanie ofiarą, bo nie potrafi walczyć o swoją pozycję i nie ma w nikim oparcia.

6. Inne dzieci

Niektóre dzieci swoim wyglądem lub zachowaniem odstają od norm grupy. Drażnią swoją innością. Ich koledzy i koleżanki mają małą tolerancję dla odmienności, sami byli wielokrotnie karani, kiedy ich zachowanie odbiegało od wyznaczonej normy. Teraz oni będą starali się zmienić „inne” dziecko w takie samo, jak wszystkie. Uporczywość ich dążeń zamienia się w dręczenie.

Wiele jest powodów, dla których dzieci dręczą swoich kolegów i koleżanki. Powyżej przedstawiono niektóre z nich. Najważniejszą rzeczą jest zrozumienie przez rodziców, wychowawców i same dzieci, że te zachowania wynikają przede wszystkim z ograniczonych umiejętności rozwiązywania konfliktów i z braku wiedzy, co wolno dziecku, a co w jego zachowaniu jest absolutnie niedopuszczalne.

Tej wiedzy bardzo wiele dzieci nie wyniosło z domu, a w programie szkolnym nie ma przedmiotu „przywitość”. Szkoła mogłaby wiele uczniów nauczyć, ale w programie musiałby się znaleźć na to czas i miejsce.

III. Czego powinniśmy nauczyć małe dzieci, aby powstrzymać mechanizm przemocy

Konieczne jest powracanie i utrwalanie wiedzy, czym jest szacunek, czym krzywda, na czym polega dręczenie fizyczne i psychiczne. Jakie role w powstawaniu mechanizmu przemocy odgrywają dręczyciele, ich ofiary, bierni obserwatorzy, obojętni dorośli oraz utrzymywanie przemocy w sekrecie. Wszystkie te informacje znajdują uczniowie i nauczyciele w przedstawionych poniżej książkach składających się na Program przeciwdziałania przemocy w szkole. Zaczniemy od lat najmłodszych, od tego, czego można nauczyć już w przedszkolu.

1. Ograniczone zaufanie

Dzieci wychowywane w atmosferze bezpieczeństwa są otwarte i pełne zaufania do dorosłych, których w naturalny sposób traktują jako swoich sprzymierzeńców. Konieczne jest przekazanie im zasady ograniczonego zaufania do obcych. Można to zrobić metaforycznie na przykładzie ukochanych zwierzątek: nie oceniaj na podstawie wyglądu. Wpajamy zasadę: poznaj, zanim zaufasz.

CZY MOGĘ POGŁASKAĆ PSA? Poznaj, zanim zaufasz
 autor: Elżbieta Zubrzycka
 ilustracje: Magdalena Piotrowska

2. Ja decyduję o tym, co się dzieje z moim ciałem

Dorośli są dobrzy, więc to, co robią – też jest dobre. Dziecko nie potrafi ocenić, kiedy ma prawo protestować przeciw zachowaniom, które sprawiają mu przykrość. Takim jak łaskotanie, szczypanie, przytulanie do spoconego ciała, silne podrzucanie, całowanie wysmarowanymi kremem i szminką ustami, z nieświeżym oddechem. Na przykładzie niewinnych łaskotek dziecko uczy się, że jego ciało należy do niego, ono decyduje o tym, co się z nim dzieje i najważniejsze: jeśli mówi dorosłemu stop, przestań, a dorosły nie przestaje, powinno natychmiast zwrócić się po pomoc.

NIE LUBIĘ ŁASKOTEK Prawo dziecka do mówienia NIE
 autor: Marcie Aboff
 ilustracje: Ewa Poklewska-Koziełło

3. Czym jest szacunek i jak go stosować w życiu codziennym?

Pojęcie szacunku jest świeckim synonimem miłości i we wszystkich religiach nawołuje się, aby wyznaczał on relacje pomiędzy ludźmi. Jednocześnie to pojęcie abstrakcyjne, więc sześć-, siedmiolatkowi trudno je zrozumieć. Książka **POWIEDZ KOMUŚ** na konkretnych przykładach – zakazach, wyjaśnia, czego robić nie wolno, nie tylko dziecku, ale również dorosłemu. Dziecko nauczy się rozpoznawać krzywdzące zachowania. Nie wolno niszczyć otoczenia, krzywdzić zwierząt, ludzi, dzieci ani ciała, ponieważ świat, ludzie, dzieci i ciało są bardzo ważne i trzeba je traktować z szacunkiem. Dzięki licznym zilustrowanym przykładom, dowie się też, że pozbawianie kogoś szacunku oznacza wyrządzenie mu **KRZYWDY**. Kiedy jest się krzywdzonym lub świadkiem cudzej krzywdy, nie wolno milczeć, trzeba szukać pomocy i komuś o tym powiedzieć. Książka została

włączona do listy lektur szkolnych dla klasy I w Wyd. MAC Edukacja.

POWIEDZ KOMUŚ.
Co każde dziecko powinno wiedzieć.
autor: Elżbieta Zubrzycka
ilustracje: Agnieszka Żelewska

IV. Czego powinniśmy nauczyć dzieci w wieku szkolnym, aby powstrzymać mechanizm przemocy?

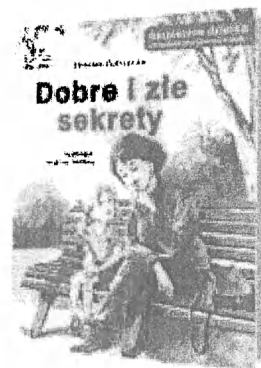
Kiedy dzieci poznają odpowiedzi na poniższe pytania, znajdują wspólny język z wychowawcą i mechanizm przemocy zostanie pozbawiony dwóch sił, na których się opiera: lęku i zmowy milczenia.

1. Najpierw nauczyć, potem wymagać

- Kiedy kończy się zabawa, a zaczyna krzywdzenie i przemoc?
- Co wynika z biernej postawy wobec przemocy?
- Kiedy dziecko jest skarżypytą, a kiedy rozsądnym informatorem?
- Czym się różni uczciwa bójka od bicia i dręczenia?
- Po czym odróżnić dobry żart od wyśmiewania się, szydzenia, poniżania?
- Co to są dobre i złe sekrety?
- Kiedy nie wolno dotrzymywać tajemnicy?
- Do czego prowadzi zмова milczenia?

Wszystkie odpowiedzi na powyższe pytania dzieci, rodzice i wychowawcy znajdują w książkach *DOBRE I ZŁE SEKRETY* oraz *DRĘCZYCIEL W KLASIE*. Tajemnica jest głównym narzędziem służącym krzywdzeniu dzieci. Krzywdzone dzieci czują się zagubione i przestraszone. Ponieważ nie rozumieją, co się z nimi dzieje, nie znajdują słów, żeby opisać przykrą sytuację – milczą. Do zachowania tajemnicy zmusza je groźbami krzywdziciel lub rówieśnicy, stosując zasadę zmowy milczenia. Czy sekretów należy dotrzymywać? Wprowadzenie rozróżnienia na dobre i złe sekrety pozwoli dziecku poskarżyć się, kiedy jemu lub komuś innemu dzieje się krzywda. I nie będzie czuło się skarżypytą, ani nikt nie będzie mógł go tak nazwać.

DOBRE I ZŁE SEKRETY
autor: Elżbieta Zubrzycka
ilustracje: Andrzej Fonfara

Książka *DRĘCZYCIEL W KLASIE* szczegółowo opisuje podstawową wiedzę o tym, kim jest dręczyciel, ofiara i bierni obserwatorzy, na czym polega mechanizm przemocy i co może zrobić szkoła, aby powstrzymać przemoc wśród dzieci. Do szkoły trafiają dzieci z dobrze utrwalonymi odruchami wymuszania na otoczeniu siłą swojej woli, fizycznie i psychicznie. Ciągłe są małe i słabe, więc wydaje się, nie stanowią poważnego zagrożenia dla ofiary. Bagatelizując zjawisko, nauczyciele i wychowawcy wiją sobie bicz na własną głowę. Swoją biernością wspierają rozwój grupowego mechanizmu przemocy i zmowy milczenia. Wkrótce będą wobec nich bezradni i zaczną się bać swoich uczniów. Dzieci utwierdzają się w przekonaniu, że dorosli akceptują przemoc, bo powiadomieni o tym, co się dzieje, nie reagują. Pomiedzy uczniami powstaje zмова milczenia. Bezkarci dręczyciele przejmują władzę nad grupą. Okazali się silniejsi od dorosłych i trzeba się ich bać. Dorosli tracą autorytet i władzę. Dowiadują się o tym, kiedy dzieci założą im kosz na głowę.

autor: Zubrzycka Elżbieta
ilustracje: Andrzej Fonfara
DRĘCZYCIEL W KLASIE

2. Jak znaleźć wspólny język z uczniami?

Dzieci w dużym stopniu żyją w poczucie „tu i teraz”. Szybko nawykają do tego, co je otacza. Do przemocy również. Jakość życia dzieci i nauczycieli oraz jakość nauczania spadają. Wszyscy czują się bezradni. Kiedy zaczną mówić, okaże się, że większość jest przeciwna przemocy, chciałaby zmienić sytuację, tylko się boi i nie wie jak. Książka *ŚLUP SOLI* opisuje, jak doszło do współpracy pomiędzy uczniami i nauczycielami w celu zakończenia przemocy dziejącej się w szkole. Pokazuje ona rolę biernych obserwatorów przemocy w mechanizmie jej powstawania. Książka jest lekturą dla klasy III w wielu szkołach. Druga część książki (ci sami bohaterowie), *ŚMIERDZĄCY SER*, w interesującym opowiadaniu przedstawia historię i punkt widzenia ofiary. Daje wskazówki, jak powinno zachowywać się dziecko, aby zniechęcić dręczyciela do zaczepek i nie

stwarzać wrażenia łatwej ofiary. Fragmenty książki zamieszczono w podręczniku.

ŚMIERDZĄCY SER Jak bronić się przed przemocą Perspektywa ofiary

autor: Catherine DePino
ilustracje: Anna Ładecka

SŁUP SOLI Jak powstrzymać szkolnych dręczycieli Perspektywa biernych obserwatorów

autor: Elżbieta Zubrzycka
ilustracje: Anna Ładecka

3. Znaczenie dobrej komunikacji

Wcześniej była mowa o różnych powodach, dla których dzieci zachowują się agresywnie. Mogą też zachowywać się tak z powodu lęku. O takiej sytuacji, opartej na prawdziwych faktach, mówi książka *TAJEMNICA MICHASIA*. To chłopiec obawiający się o życie chorej mamy staje się opryskliwy i odpychający. Wchodzi w rolę ofiary. Zostaje źle oceniony i dochodzi do wielu nieporozumień. Jak w prawdziwym życiu, w którym dręczona ofiara wybucha i jest karana za niegrzeczne zachowanie, a prawdziwemu dręczycielowi wszystko uchodzi „na sucho”, bo on nigdy nie dręczy, gdy dorosły może to zobaczyć. Robi to w sekrecie, zawsze za plecami.

TAJEMNICA MICHASIA Dręczyciel potrzebuje pomocy

autor: Elżbieta Zubrzycka
ilustracje: Andrzej Fonfara

4. Jak się porozumiewać, żeby nie doprowadzać do konfliktów?

Niektóre dzieci potrzebują podstawowych umiejętności, żeby nauczyć się grzecznie odmawiać. Podstawowa asertywność ułatwia współzycie w grupie i obro-

nę własnych granic. Po-
może w nabyciu tych
umiejętności książka
ZBYT MIŁA.

ZBYT MIŁA Pierwsza
lekcja asertywności
autor: Marjorie White
Pellegrino, ilustracje:
Grażyna Rigall

Z kolei wpływ myślenia na emocje i zachowania w zabawnym opowiadaniu opisuje książka *MARUDEK I POGODEK*. Czytelnik dowie się, że jego nastrój i radość życia w dużym stopniu zależą od tego, co myśli o sobie, otoczeniu i przyszłości. Jest to wesołe opowiadanie o dwóch chłopcach, którzy prezentują dwa skrajne podejścia do życia. Wyobraźnia podsuwa im zupełnie różne możliwości rozwoju wydarzeń. Przeżywają liczne przygody i uczą się, jakie są dobre i złe strony myśli, które kreują w swoich głowach.

MARUDEK I POGODEK NA WAKACJACH, czyli jak być szczęśliwym

autor: Elżbieta Zubrzycka
ilustracja: Emilia Nyka

5. Myślenie i komunikacja – jak rozwiązywać konflikty – opowiadania i scenariusze warsztatów

Niedoceniany, choć kluczowy związek pomiędzy myśleniem (na które mamy wpływ), wywoływanymi przez myśli emocjami (na emocje mamy minimalny wpływ) i wynikającym z emocji zachowaniem (napędzane silnymi emocjami umyka kontroli) został wytłumaczony w książkach: *JAK POMYŚLĘ TAK ZROBIĘ* i *PO CO SIĘ ZŁOŚCIĆ*. Każda składa się z opowiadania, które pomiędzy wierszami przekazuje dziecku zasady dobrej komunikacji oraz części warsztatowej, która pomaga wyćwiczyć nowe sposoby myślenia. Część warsztatowa może okazać się tak samo potrzebna dzieciom, jak i ich rodzicom.

JAK POMYŚLĘ, TAK ZROBIĘ
autor: Elżbieta Zubrzycka
ilustracja: Andrzej Fonfara

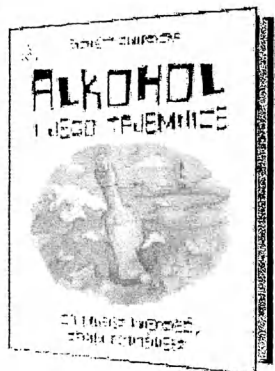

6. Alkohol i przemoc

Niestety w naszym kraju powszechne jest nadużywanie alkoholu, a co gorsza, coraz więcej kobiet zbyt często zagląda do kieliszka. U większości pijących alkohol wzmagają agresję. Na tę agresję narażone jest co drugie dziecko, bezpośrednio w swojej rodzinie lub obserwuje ją u najbliższych i znajomych, z czasem zaczyna ją traktować jako normę. Dzieci wychowane w rodzinach nadużywających alkoholu, borykają się z różnymi i problemami: brakiem wiedzy i zrozumienia choroby alkoholowej, zaburzeniami emocjonalnymi, niespójnością zachowań i sekretami rodzinnymi. Przyjmują rolę ochronne w rodzinie: bohatera, kozła ofiarnego, dziecka wycofanego i maskotki. Książka *ALKOHOL I JEGO TAJEMNICE* pomaga dzieciom w formie scenariuszy i ćwiczeń uporać się z problemami. Pierwsza z czterech części dotyczy wszystkich dzieci i wprowadza niezbędną wiedzę o chorobie, którą WSZYSTKIE dzieci powinny poznać. Fragment książki został ujęty w czytankach dla klasy III.

ALKOHOL I JEGO TAJEMNICE

autor: Elżbieta Zubrzycka

7. Działania terapeutyczne, kiedy już doszło do przemocy

Kiedy już doszło do przemocy, dzieci muszą podjąć decyzję, nawet kiedy jeszcze są zupełnie małe, czy ujawnić krzywdę, która je dotyka oraz rozważyć konsekwencje tego kroku. Muszą zrozumieć, że nie ponoszą winy za to, co je spotkało. Trzeba im wytłumaczyć, na czym polega wyrządzone im krzywda oraz powinny umieć w sposób wiarygodny i rzeczowy opisać słowami swoje przeżycia. Pomoże im w tym książka *TRZY PYTANIA DO DOBREJ WRÓŻKI*, skierowana wyłącznie do dzieci, które były lub są ofiarami przemocy ze strony dorosłych.

TRZY PYTANIA DO DOBREJ WRÓŻKI

autor: Elżbieta Zubrzycka
ilustracje: Grażyna Rigall

Do dorosłych i dzieci molestowanych seksualnie adresowana jest książka *DZIEWCZYŃKA, KTÓRA PRZESTAŁA SIĘ UŚMIECHAĆ*. Opisuje ona przeżycia dziecka i pokazuje obawy molestowania oraz jak zrobić pierwszy krok pomagając dziecku, zanim zajmą się nim profesjonalści. W tej książce to właśnie nauczycielka pierwsza zauważa zmiany w zachowaniu dziecka.

autor: Gilles Tibo Zau
DZIEWCZYŃKA, KTÓRA PRZESTAŁA SIĘ UŚMIECHAĆ

V. Krótkie zakończenie – efekty

Wielokrotnie podczas spotkań i konferencji Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne otrzymywało niesłychanie podnoszące na duchu informacje od nauczycieli, którzy na lekcjach szkolnych omawiali z uczniami lektury – *CZY MOGĘ POGLASKAĆ PSA, POWIEDZ KOMUŚ, SŁUP SOLI*. Mówili oni o obserwowanej przez nich gołym okiem zmianie w zachowaniu dzieci na łagodniejsze, z mniejszą ilością zachowań agresywnych. Często, widząc efekty, zachęcali dzieci do czytania innych książek z *Programu Bezpieczne Dziecko*. Dla mnie, autorki *Programu* i ww. książek jest to najwyższa nagroda – potwierdza ona zasadę, że wiedza zmienia postawę i myślenie, zmienia emocje, a co za tym idzie – zachowania i co bardzo ważne, pozwala na lepszą komunikację i współpracę pomiędzy dorosłymi i dziećmi. ✦

dr Elżbieta Zubrzycka

Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne

Uwolnijmy szkoły od dymu tytoniowego

W Polsce każdego dnia rozpoczyna palenie 500 dzieci. 50% młodzieży w wieku 13-15 lat podjęło już próbę palenia tytoniu. Ten zły przykład idzie z góry – prawie 10 milionów dorosłych Polaków pali, narażając aż 80% dzieci i młodzieży na wdychanie dymu tytoniowego w miejscach publicznych. Papierosy silnie uzależniają, ponieważ zawierają nikotynę, a wydobywający się w trakcie ich spalania dym tytoniowy posiada 4000 substancji szkodliwych, w tym 40 rakotwórczych.

„Miejsce nauki i pracy powinno być azylem służącym nabywaniu wiedzy, rozwojowi umiejętności oraz budowaniu relacji międzyludzkich. Powinno także stanowić bezpieczne środowisko sprzyjające dbaniu o zdrowie, jego podtrzymywanie i rozwój.

Zdrowy uczeń jest z pewnością bardziej skupiony na lekcjach, ma możliwość przyswojenia większej ilości przekazywanych mu informacji, a także ćwiczonych z nim umiejętności. Zdrowie stanowi również podstawę do jego aktywnego uczestnictwa w zajęciach wychowania fizycznego, na których może w naturalny sposób spożytkować swoją zdrowotną energię.

Podobnie, niepalący i przestrzegający zdrowego stylu życia nauczyciel, ma możliwość wykazać się w stosunku do swoich uczniów pozytywną postawą, stając się dla nich wzorem do naśladowania. Należyty przykład wiąże się bowiem, nie tylko z sumiennym przekazywaniem uczniom wiedzy i umiejętności, ale stanowi również wzór pozytywnych zachowań, świadczących o zdrowym stylu życia. Tego rodzaju konsekwentna postawa, w odniesieniu do wszystkich, skutecznie wspomaga poczucie własnej wartości – niezwykle ważne i cenne w osiągnięciu życiowego sukcesu”. Powyższe treści opisane zostały w poradniku „Szkoly wolne od dymu tytoniowego”, wydanym przez Polskie Towarzystwo Programów Zdrowotnych, w ramach projektu tworzenia miejsc publicznych całkowicie wolnych od dymu tytoniowego. Jednym z partnerów Programu jest Urząd Marszałkowski Wojewódz-

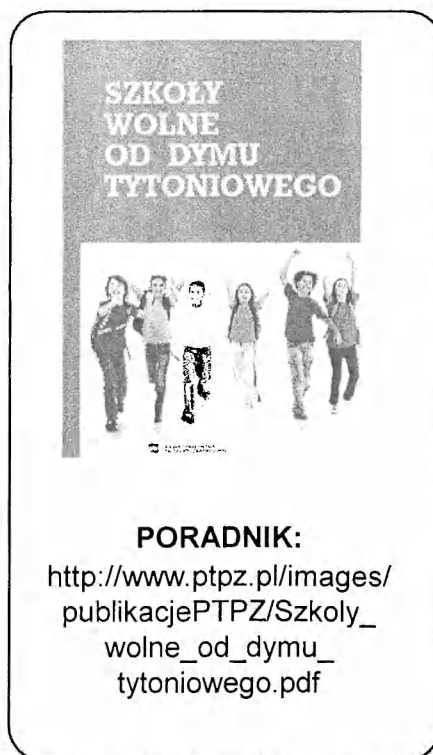
stwa Pomorskiego. Poradnik ten można bezpłatnie pobrać na stronie internetowej www.ptpz.pl.

Od 15 listopada 2010 r. obowiązuje nowelizacja ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych, która uwolniła od szkodliwego dymu tytoniowego szeroki katalog publicznych miejsc. Również istotne zmiany pojawiły się w szkołach. Dyrektorzy szkół, jako zarządzający placówkami oświatowymi, zobowiązani są do prawidłowego oznakowania całego terenu graficznymi i słownymi znakami zakazu palenia. Znaki te służą odpowiedniemu poinformowaniu wszystkich uczniów, pracowników oraz gości (w tym rodziców) o tym, że placówka oświatowa jest miejscem kształtowania postaw i niedozwolone jest palenie tytoniu, które szkodzi życiu i zdrowiu nie tylko osoby korzystającej z tej używki, lecz również tym, którzy przebywają w jej otoczeniu. Dodatkowo tworzenie miejsc publicznych wolnych od dymu tytoniowego ochrania społeczeństwo przed biernym paleniem,

a pośrednio pomaga osobom uzależnionym ograniczyć, a w dalszej konsekwencji rozstać się z nałogiem. Dlatego też, ww. akt prawny wyeliminował możliwość tworzenia palarni na terenie szkół. Do tej pory zdarzało się, że pracownicy palili w pokojach nauczycielskich lub innych wyznaczonych miejscach, a również sami dyrektorzy nie stonili od poddawania się nałogowi w swoich gabinetach. Ten demoralizujący obyczaj od ponad roku powinien przejść do lamusa i nigdy więcej nie powracać do miejsc, w których wychowuje się młodzież. O ile dyrektorzy egzekwują zakaz palenia wśród uczniów, o tyle istnieje problem z przyzwoleniem na stosowanie szkodliwej używki wśród swoich podwładnych i względem samych siebie. Dlatego też zaproponowane w poradniku „Szkoly wolne od dymu tytoniowego” działania są przykładem dobrych praktyk tych zarządzających, którym się to udało.

Zachęcamy do zapoznania się z nimi i rozpoczęcia działań ograniczających epidemię palenia tytoniu. ✦

Zachęcamy do zapoznania się z nimi i rozpoczęcia działań ograniczających epidemię palenia tytoniu. ✦

Wioleta Tomczak, Łukasz Balwicki
Polskie Towarzystwo
Programów Zdrowotnych

Ekspresja seksualna wieku dziecięcego

Teoretyczne refleksje

Seksualność człowieka reglamentowana była przez epokę wiktoriańską, którą znamionowała tabuizacja lub srogie wymierzanie kar za jej ekspresję. Demonstracja wszelkich przejawów seksualności odbywać się powinna w czterech ścianach, w atmosferze milczenia i sekretu (por. Foucault, 2000, s.13). Najczęściej jednak zabiegi deprecjonowania tej „sfery” życia dotyczyły chłopców, związywano im na przykład *penisa* po to, by zahamować jego wzwód w czasie polucji nocnych (por. Lauer, 2006, s.11-65; Doussin-Dubreuil, 1825/2011; Havelock-Ellis, 1927; Imieliński, 1985). Ponadto M. Foucault zauważa także, że: „*W XVIII wieku seks staje się sprawą policji[...], zależny jest od panującej władzy, podlega zarządzeniom i musi być przedmiotem analitycznych dyskursów*” (2000, s. 29). Postrzegano dziecko, jako istotę bez płci, jednostkę aseksualną, dlatego „*seksualność jest im zakazana, dlatego nie przystoi im o niej mówić, dlatego zamyka się oczy w przypadku, gdy ją demonstrują, dlatego narzuca się w tym względzie powszechne i przykładowe milczenie*” (tamże, s.14).

Obecnie współczesna nauka dysponuje znaczącym zbiorem publikacji oraz prac badawczych, z których wynika, że dojrzała seksualność rodzi się w dzieciństwie (Neil, 1994, Freud, 2009, Beisert, 2006, Obuchowska, Jaczewski, 2002). Zatem zabiegi związane z jej negacją są degradujące dla konstytuowania tożsamości osoby dorosłej. Prawidłowy przebieg rozwoju seksualnego, szczególnie okresu przedszkolnego, jest podstawą prawidłowego funkcjonowania w roli seksualnej, jako żona, mąż, itd., przeżywania i osiągania satysfakcji seksualnej, budowania niezaburzonych relacji partnerskich. W związku z tym, atencją jest odpowiednie kształtowanie, wspieranie oraz akceptacja przez rodziców czy nauczycieli rozwoju seksualnego dziecka. Dziecko jest istotą seksualną i rozwija się seksualnie od dnia narodzin (Freud, 2009; Beisert, 2006; Obuchowska, Jaczewski, 2002).

Genealogiczną podstawę rozumienia seksualności dziecka w kategoriach normatywnych zaproponował Z. Freud. To on jako pierwszy zwrócił uwagę, że dziecko jest istotą seksualną i krytykował wszelkie poglądy, które głosiły, że jest inaczej. Zaprezentowana przez Z. Freuda koncepcja rozwoju psychoseksualnego zakłada, iż mamy do czynienia z pięcioma następującymi po sobie stadiami: stadium oralne, stadium analne, stadium falliczne, stadium latencji i stadium genitalne. Pierwsze z nich koncentruje się na energii libidalnej zlokalizowa-

nej w okolicach ust (ssanie, gryzienie). Faza ta dotyczy trwałych więzi pomiędzy dzieckiem a matką. Analogiczne uzasadnienie odnaleźć można w pracy E. H. Eriksona, gdy autor nawiązuje do początkowej fazy rozwoju, którą nazywa ufnosc-nieufność. Unaocznione w niej zostaje wytworzenie się poczucia bezpieczeństwa, ale tylko wtedy, gdy mamy do czynienia z „właściwą” relacją matki z dzieckiem. Relacje te powinny opierać się na bliskości, miłości, zabiegach higienicznych, które przenikają się z czułością i dotykami. Według teorii relacji z obiektem, taka relacja trwa przez około trzydziestu sześciu miesięcy życia dziecka. Dziecko poprzez kontakt z matką, jej czułość, miłość, dotyk uczy się poznawać świat, uczy się odbierać przyjazne bodźce. Matka poprzez kontakt z genitaliami własnego dziecka uczy je podstawowej wiedzy: *Akceptuję Twoją Seksualność* (Beisert, 2006).

Faza analna dotyczy drugiego i trzeciego roku życia. Tu libido zlokalizowane zostaje w okolicach odbytu, jak pisze Z. Freud, dziecko czerpie satysfakcję z wydalania i wstrzymywania kału. To faza, w której rozpoczyna się trening czystości. Natomiast E. H. Erikson wymienia dwa ważne etapy tej fazy, które nazywa retencją i eliminacją – a więc magazynowaniem i wydalaniem fekalii. Można zwrócić uwagę, iż ten okres znaczący jest zarówno dla psychospołeczno, jak i seksualnego rozwoju: kiedy matka wraz z ojcem uczy dziecko pierwszych samodzielnych zadań nie tylko tych związanych z higieną.

W fazie fallicznej to jest między 4 a 6 rokiem życia „*energia libidalna koncentruje się na genitaliach i uczuciach, które stają się jawnie seksualne*” (Freud, 2009; Birch, Malim, 1999). Charakterystyczne dla tego stadium są dwa, w psychoanalizie uznane za powszechnie występujące, pragnienia dziecka nazwane przez autora kompleksem Edypa (dotyczy chłopców i jego pragnienia związku z matką) oraz kompleksem Elektry (dotyczy dziewczynek i jej pragnienia związku z ojcem). Kompleks Edypa charakteryzuje się silną potrzebą bycia z matką przy jednoczesnym „wyliminowaniu” ojca z tego związku. Chłopiec „nienawidzi” ojca za związek z matką i „*obawia się kary w postaci kastracji za swe zakazane marzenia*” (Birch, Malim, tamże, s.66). Koniec etapu znamionuje identyfikacja z ojcem i „odejście” od matki (oczywiście, do którego odejścia musi przyczynić się ojciec). Natomiast kompleks Elektry polega na silnej potrzebie bycia z ojcem oraz nieodpartej chęci wyliminowania matki. Etap ten kończy się w momencie silnej identyfikacji z matką oraz potrzebą bycia taką jak ona.

Z kolei czwartą fazą jest latentność charakteryzuje się harmonią, w której energia nie skupia się na żadnej części ciała. To także faza stabilizacji libido, trwająca do adolescencji, „*to okres rozwoju ego, zwłaszcza sprawności intelektualnych i społecznych*” (tamże, s. 67).

Ostatnią fazą, gdzie dziecko wkracza w stadium finalnej dojrzałości, jest genitalizm. Popędy seksualne, które wcześniej zlokalizowane były w różnych częściach ciała tym razem skonsolidowane, tworzą dojrzałą jednostkę.

Z kolei E. H. Erikson, uznany twórca koncepcji rozwoju psychospołecznego, o którym *notabene* wyżej w tekście była już mowa, opierając się na założeniach Z. Freuda zaprezentował swoją własną koncepcję psychoseksualnego rozwoju. Wyszczególnił w nim następujące style zachowania: styl inkorporacyjny pierwszy i drugi, retencyjny i eliminacyjny, intruzyjny i inkluzyjny (Erikson, 2000; Szczukiewicz, 1998).

Współczesne teorie koncentrujące się na seksualności człowieka nadal zostają pod wpływem psychoanalizy. Do takich zalicza się na przykład teoria relacji z obiektem (Kernberg, 1998). Teoria ta „wszechstronnie opisuje rozwój seksualny człowieka, wyjaśniając jego prawidłowy i zaburzony przebieg” (Beisert, 2006, s.114). Przede wszystkim zwraca uwagę, iż rozwój chłopca i dziewczynki jest zróżnicowany. W teorii tej seksualność, a raczej jej struktura składa się z dwóch ważnych elementów. Posługując się językiem niniejszej teorii: pierwszy z nich to „A” a drugi to „C”. „A” w praktyce oznacza agresję (pierwotny instykt), koncentrację na działaniu, „C” natomiast oferuje miłość, uczuciowość (tamże, 2006; Kernberg, 1998). Elementy te powinny być u osoby skonsolidowane ze sobą, natomiast w przypadku dziecka dopuszczalna jest ambiwalencja.

Teoria relacji z obiektem zakłada następujący podział stadiów rozwojowych: 0-3 preedypalny, 3-6 edypalny, 6-11 latentna, 11-20 dorastanie. Charakterystyczne dla fazy edypalnej jest „odejście” dziecka od dorosłych, a zwrot w kierunku rówieśników. Oczywiście nie chodzi o fakt całkowitego odizolowania się dziecka od matki czy ojca, natomiast w jego środowisku powiększa się grono znaczących innych.

Ekspresja seksualna wieku przedszkolnego

Seksualność dziecka zawsze była i nadal stanowi problem dla profesjonalistów na całym świecie. Problematyka dziecięcej seksualności, zaliczana była i jest do tak zwanego mrocznego obszaru życia (Höjer, Kvarnström, 2010). Doprowadziło to w konsekwencji do podjęcia przez gremium akademickie naukowego dyskursu, a ich rozważania oscylowały wokół zagadnień związanych z kategorią normy i patologii zachowań seksualnych dziecka, a także reprezentowanym stanem wiedzy na ten temat (Larsson, 2001). Powyższa tematyka dotyczy wszystkich grup zawodowych mających kontakt z dzieckiem, ponieważ w praktyce okazuje się, iż niekiedy przedstawiciele grup zawodowych (pedagodzy, pracownicy socjalni, psychologowie, nauczyciele) nie są w stanie określić, ocenić zachowań seksualnych dziecka pod względem normy i patologii, podczas gdy wiedza

z tego zakresu byłaby niezbędna do podjęcia jakiegokolwiek działania (Larsson, 2001; Connolly, 2001). W związku z tym, intencją autorki niniejszego tekstu jest deskrypcja zachowań seksualnych dzieci w wieku przedszkolnym, aspiruje jednak ona do ograniczenia niepewności (*doubt*), poprzez nabywanie umiejętności interpretacji i analizy zachowań oraz zwiększenia świadomości psychoseksualnego rozwoju dziecka.

Wśród zachowań seksualnych eksplorowanych przez dziecko możemy wyróżnić: zachowania masturbacyjne, zachowania orientacyjne, zachowania interakcyjne i zachowania twórcze (por. Beisert, 2006, s.125-131).

Masturbacja

Masturbacja dziecięca polega na „dotykaniu, drażnieniu narządów (u dziewczynek lechtaczki, warg sromowych, u chłopców członka) w celu uzyskania przyjemności” (Beisert, 1991, s. 34). W literaturze odnaleźć można podział zachowań autoerotycznych na trzy typy: masturbacja rozwojowa, eksperymentalna i instrumentalna. Każdy z powyższych wymienionych rodzajów charakteryzuje się odmiennym podejściem wobec jej przejawów oraz odmiennym zbiorem wskaźników, które je określają. Masturbacja rozwojowa, jak sama nazwa wskazuje, dotyczy prawidłowego rozwoju dziecka i jest jego nieuniknioną częścią. Charakteryzuje ją głównie zaspokojenie przyjemności z akcentem na powtarzalny schemat jej realizacji w czasie. Tego typu zachowania powinny przemijać wraz z upływem czasu. Ma ona charakter niejawny i ukryty. Poza tym nie powoduje uszkodzenia ciała oraz nie jest uporczywa albowiem ulega wpływom i naciskom ze strony rodziców, opiekunów czy wychowawców (Beisert, 2006, s.126). Ponadto masturbacja rozwojowa mieści się w kategoriach normy, jeśli jej trwanie nie zakłóca pojawienia się innych zadań rozwojowych.

Z kolei masturbacja eksperymentalna skoncentrowana jest na zaspokojeniu ciekawości badacza (w tym wypadku rolę badacza spełnia dziecko). Brak stałego schematu jest przyczyną permanentnego eksperymentowania z własnym ciałem, co może powodować uszkodzenia ciała. Mimo tego, faza ta jest podatna na perswazję i najczęściej przemija po interwencji. Może być jawna i ukryta (Beisert, 2006, s.126). Dziecko poprzez funkcję eksperymentu chce zwiększyć własne doznania seksualne poprzez „wkładanie” różnych przedmiotów do pochwy, penisa czy odbytu. W tym wypadku należy zwrócić dziecku uwagę, ponieważ może zagrażać to jego zdrowiu.

Przeciwnie zaś do poprzednich dwóch typów, prezentuje się masturbacja instrumentalna. Mamy tu do czynienia z głębszym problem natury psychicznej – chodzi przede wszystkim o zaspokojenie zupełnie innej potrzeby. Mimo, iż występuje powtarzalność schematu,

to znaczy dziecko zazwyczaj w ten sposób realizuje, rozładowuje swoje napięcia, to o jej przemijaniu możemy mówić dopiero po zaspokojeniu sfrustrowanej potrzeby, co oznacza, że jest uporczywa i trwa aż do usunięcia przyczyny. Dodatkowo jej manifestacja jest jawna. Rzadko natomiast powoduje uszkodzenia ciała. W tym wypadku masturbacja jest narzędziem służącym do rozładowania napięcia, które posiada dziecko, wynikającego z innych problemów np.: rozwód rodziców, nadużycia seksualne.

Wszelkie działania interwencyjne zastosowane wobec dziecka uzależnione są od typów masturbacji przez niego eksplorowanych. W przypadku masturbacji rozwojowej wystarczy edukacja rodziców, to znaczy wyposażenie ich w wiedzę, która przyczyni się do nabywania przez nich kompetencji by móc rozróżnić, które zachowania przejawiane przez dziecko mogą wzbudzać niepokój i potrzebna jest konsultacja ze specjalistą, a które wskazują na rozwojową aktywność, w której interwencja ze strony bliskich, jak i specjalistów nie jest konieczna (Beisert, 2006; Zielona-Jenek, Chodecka, 2010; Lew-Starowicz, Długołęcka, 2006). W sytuacji, gdy mamy do czynienia z masturbacją eksperymentalną, oprócz wspomnianej wyżej edukacji, zastosować powinniśmy także interwencję, jako działanie mające na celu uświadomienie dziecku, iż aplikowanie różnych przedmiotów do swojego ciała, często staje się przyczyną dolegliwości, które wymagają czasami nawet chirurgicznych operacji (Beisert, 2006). Poza tym niekiedy w takich przypadkach dochodzi do uszkodzenia ciała, które być może nie wymaga chirurgicznego zabiegu, ale i tak staje się dokuczliwe dla dziecka. Masturbacja instrumentalna, natomiast wymaga kontaktu ze specjalistą oraz zastosowanie czasami nawet długoterminowej psychoterapii (Beisert, 2006). W tym przypadku sama edukacja to za mało, pomoc specjalisty wydaje się uzasadniona, gdyż w jego „mocy” leży odnalezienie przyczyny, jej „przepracowanie” i zbudowanie wszystkiego na nowo.

Uwaga! Przyjemność dziecka nie musi odpowiadać przyjemności, jaką doznaje młodzież czy osoba dorosła. Masturbacja ma swoje przeznaczenie, a jest nim przyjemność i wywołanie pozytywnych emocji, dodatkowo może przynosić ulgę, poczucie bezpieczeństwa (Router, 2004). Może także służyć rozładowaniu napięcia. *Memento* dla rodziców: być może dziecko właśnie w taki sposób kompensuje sobie braki związane, na przykład z deprivacją potrzeb lub lękiem, niepokojem czy uczuciem frustracji itd. Masturbacja zazwyczaj stanowi ambiwalentne źródło: przyjemność przeplatana z poczuciem winy (por. Router, 2004, s. 84).

Zabawy erotyczne

Zabawa w okresie przedszkolnym spełnia wiele funkcji, oprócz tych *stricto* związanych z pożytkowa-

niem energii, czystą przyjemnością i radością, możemy mówić także o ich walorach kształcących, wychowawczych, terapeutycznych i projekcyjnych (Hurlock, 1980). W przypadku zabaw ściśle seksualnych można mówić o tych samych funkcjach. Celem zabaw seksualnych dziecka jest „*poznanie płci przeciwnej (dziewczynka poznaje chłopca a chłopiec dziewczynkę), czyli zaspokojenie ciekawości, przyjemność oraz pretekst do kontaktu z ciałem*” (Beisert, 1991, s. 34). Najczęściej dominują zabawy zespołowe lub w parach, na przykład znane wszystkim zabawy w lekarza, mamę i tatę. Ich głównym celem jest poznawanie różnic związanych z płcią, a więc co oznacza bycie dziewczynką, a co chłopcem, poznania i kształtowania tożsamości dziecka. Spośród zabaw, w których prym wiedzie ciekawość seksualna wyróżnić można: naśladowanie zachowań seksualnych dorosłych, podglądanie dorosłych, wzajemne pokazywanie narządów płciowych, wzajemne dotykanie sfer erogennych, wzajemne podglądanie siebie, czy – kolokwialnie mówiąc – pierwsze miłości dziecięce. Na ogół tego typu zachowania dokonywane są przypadkowo i spontanicznie (Beisert, 2006/1991; Johnson, Friend, 1995).

Zainteresowanie ekspertów wzbudza także kategoria codzienności wśród ludów pierwotnych, dla których (oczywiście nie wszystkich) seksualność dziecka nie stanowi tabuizowanej sfery. Trobriandczycy na przykład uważają akt płciowy lub jego substytut za niewinną zabawę, „*oni właśnie bawią się w kayata (spółkowanie). Jeden drugiemu daje kokosa, kawałek batelu, kilka paciorków lub trochę owoców z krzaka i oni idą, chowają się i kayata*” (Malinowski, 1984, s.192). Owe zabawy, jeśli odbywały się koło domu, uważane były za niestosowne, bo powinny zawsze odbywać się w krzakach. B.Malinowski tak dokonuje deskrypcji jednej z zabaw: „*w ustronnym miejscu w zaroślach budują szałas z kijów i gałęzi i jedna lub więcej par złożonych z dzieci wchodzi do środka. Bawią się w męża lub żonę, przyrządzają tam jedzenie i tam spółkują – a raczej naśladowują akt płciowy*” (tamże, s.193).

W związku z tym, iż zachowania seksualne dziecka wzbudzają wiele emocji, także tych negatywnych, wielu ekspertów próbuje je skodyfikować ze względu na normatywny charakter. Jedną z takich prac jest podręcznik T.C.Johnson (cyt. za: Pospiszyl, 2005, s. 91), gdzie autorka przedstawia zachowania seksualne dzieci w różnych okresach rozwojowych. Wśród zachowań normatywnych, a więc „pożądanych” u dziecka w wieku od 2 do 5 roku życia zaliczyć można: zainteresowanie odmiennością w budowie anatomicznej pomiędzy chłopcem a dziewczynką (np.sposobem siusiania), pojawiają się pytania dotyczące egzystencji – Skąd się wzięłem?!, dotykanie genitaliów swoich, rówieśnika czy osób dorosłych (związanych bardzo z dzieckiem), wkładanie róż-

nych rzeczy do genitaliów, zabawy w lekarza, w rodzinę, występowanie erekcji członka (por. Pospiszyl, 2005, s. 91). Wśród zestawu zachowań mogą wystąpić także takie, które powinny wzbudzić czujność. Należą do nich: dotykanie genitaliów osób, które nie są dziecku najbliższe (mogą to być osoby w ogóle nieznane dziecku), bezustanne zadawanie pytań dotyczących różnych aspektów sfery seksualnej, zmuszanie innych dzieci do zabawy. Natomiast zachowania wymagające już interwencji specjalisty to: bolesne erekcje, zmuszanie innych dzieci (z agresją lub siłą) do zabaw z „podtekstem erotycznym” przy jednoczesnym obnażaniu się, itd. (zob. tamże, s. 91). W przypadku dzieci między 6 a 10 rokiem życia zachowania zaliczane do normatywnych to: pytania na temat narządów, genitaliów (np. do czego służą?), obserwacja genitaliów innych dzieci, najczęściej podczas bycia w toalecie lub podczas ubierania się oraz przejawy wstydu i intymności np. podczas kąpieli. Zachowania, które powinny wzbudzić czujność to: lęk przed poruszeniem tematów o naturę seksualną człowieka, permanentne obnażanie się przy innych, dotykanie swoich narządów podczas kontaktów z innymi, wykazanie chęci bycia odmiennej płci. Zachowania wymagające interwencji specjalisty to: bezustanne poruszanie tematyki seksualnej, bezustanne obnażanie się w miejscach publicznych, dotykanie genitaliów w miejscach publicznych, pojawiająca się nienawiść do własnej płci czy genitaliów.

W całej tej przewrotności seksualizmu dziecięcego, ważną rolę odgrywa rodzice i nauczyciele, jako „obserwatorzy” tego burzliwego okresu. Z badań przeprowadzonych przez M. Beisert (1991) wynika, że większa część rodziców widząc przemiany zachodzące w swoim dziecku reaguje agresją i zaledwie 3 % matek akceptuje, to co przynosi faza falliczna w rozwoju dziecka. Powód? Może zabrzmiało banalnie i dość oczywście, lecz rodzice i nauczyciele boją się i nie wiedzą co robić w takiej sytuacji. Moje badania nad postawami wobec zachowań seksualnych dziecka, potwierdzają wcześniejsze badania tzn.: mimo, iż badanymi byli nauczyciele z instytucji przedszkolnych, to także znamieny okazał się brak wiedzy na temat zachowań seksualnych, co w szczególności dotyczyło normy i patologii.

Destrukcyjne przypadki, związane z negatywną recepcją zachowań dziecka, najczęściej wywodzą się z rodzin, gdzie seks był i jest tabu, a wszelkie praktyki seksualne nie istnieją. Rodzice nie uświadamiają dziecka ze sferą seksualną, z jego rozwojem. Przyczyny mogą być bardzo złożone, tkwiące na przykład w samej biografii rodziców. Rodzice wychowywani w przeświadczeniu, że seks jest zły itp., prawdopodobnie będą przenosić to na grunt własnego systemu rodzinnego i nie będą potrafili pomóc swojemu dziecku – mamy do czynienia z zamkniętym kołem. E. H. Erikson wielokrotnie w swoich pracach podkreślał, że jeśli ktoś w pierwszym etapie

rozwoju nie rozwiąże pomyślnie kryzysu², braki w nim zaistniałe będą ujawniać się na kolejnych szczeblach rozwoju.

Nie dopuścimy do sytuacji, w której nasza niewiedza mogłaby zaszkodzić dzieciom w prawidłowy sposób rozwijać się, czerpać z życia to co najważniejsze i najlepsze. Pozwólmy, aby rozwój seksualny w tym okresie był czymś pięknym. ✦

Justyna Ratkowska-Pasikowska

nauczyciel akademicki w AP

*specjalista w zakresie pomocy psychologicznej
w dziedzinie seksuologii*

członek Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego

Przypisy: 1. To jedno z najczęstszych pytań zadawanych przez dzieci. Zadają je w oczekiwaniu na szczerą odpowiedź. E. H. Erikson w jednej ze swoich książek podaje przykład chłopca, u którego zdiagnozowano problem związany z wydalaniem. Za przyczynę takiego *status quo* pediatra uznał powiększoną okrężnicę (badania rentgenowskie). Psycholog natomiast: chłopiec był przeświadczony, że stolec podobnie, jak i dziecko wychodzi tym samym otworem, co u kobiet. (zob. Erikson, 2000, s. 56-62). 2. Teoria kryzysów tożsamości.

LITERATURA: • Beisert M. (1991). *Seks twojego dziecka*, K. DOMKE, Poznań. • Beisert M. (2006). *Eksperymenty seksualne okresu dzieciństwa*, [w:] M. Beisert (red.) *Seksualność w cyklu życia człowieka*, PWN, Warszawa. • Birch A., Malim T. (1999). *Psychologia rozwojowa w zarysie. Od niemowlęctwa do dorosłości*, PWN, Warszawa. • Connolly M. (2001). *Developmental Trajectories: Sexual Adression and Chidhood Sexuality*, New Zealand. DeLamater J., Friedrich W.N., *Human Sexual Development*, „Journal of Sex Research” 2002, nr 39 • Doussin-Dubreuil J.L. (1825). *Nouveau manuel sur les dangers de l’onanisme et conseils relatifs au traitement des maladies qui en resultant*, Paris. • Doussin-Dubreuil J.L. (2011). *Niebezpieczeństwa onanizmu*, Słowo/Obraz Terytoria, Gdańsk. • Erikson E.H. (2000). *Dzieciństwo i społeczeństwo*, Poznań. • Foucault M. (2000). *Historia seksualności*, Warszawa. • Havelock-Ellis, (1927) *The evolution of modesty the phenomena of sexual periodicity auto-erotism*, *Studies in the psychology of sex*, Volume I. • Höjer D., Kvarnström G. (2010). *Wielka księga cipek*, Czarna Owca, Warszawa. • Hurlock E.B. (1980). *Rozwój dziecka*, PWN, Warszawa. • Imieliński K. (1985). *Seksuologia zarys encyklopedyczny*, PZWL, Warszawa. • Imieliński K. (1985). *Człowiek i seks*, Warszawa. • Johnson T. C, Friend C. (1995). *Assessing Young Children’s Sexual Behaviors in the Context of Child Sexual Abuse Evaluations*, [in:] T. Ney (ed.) *True and False Allegations of Child Sexual Abuse. Assessment and case management*, New York. • Larsson I. (2001). *Expert Report. Sexual abuse of children child sexuality and sexual behavior*, Socialstyrelsen, Swedish. • Laqueur T.W. (2006). *Samotny seks. kulturowa historia masturbacji*, Universitas, Kraków. • Malinowski B. (1987). *Seks i stłumienie w społecznościach dzikich*, Warszawa. • Malinowski B. (1984). *Zwyczaj i zbrodnia. Życie seksualne dzikich*, Warszawa. • Neil A.S. (1994). *Nowa Summerhill*, Zysk i S-ka Poznań. • Pospiszyl K. (2005). *Przestępstwa seksualne*, PWN, Warszawa. • Router M. (2004). *Seksualność u dziecka*, Kraków. • Szczukiewicz P. (1998). *Rozwój psychospołeczny a tożsamość*, UMCS, Lublin.

NETOGRAFIA: <http://www.gutenberg.org/>

Dojrzewanie biologiczne oraz jego związek z wystąpieniem zaburzeń psychicznych u młodzieży

Ciało nie jest ciałem medycyny, nauki, anatomii, nie jest ciałem fizycznym, chemicznym i molekularnym. Jest ciałem, które **się przeżywa** i które się **odczuwa**. Młody człowiek kocha swoje ciało, młody człowiek nie cierpi swego ciała. Ono go przeraża, ono go pociąga, ono go niepokoi i ono go cieszy. Przedmiot nieznanych jeszcze przyjemności, narzędzie czynności budzących obawę, a zarazem upragnionych. Ciało odczuwane, czasem bliskie, czasem obce, ciało, którego gwałtowne zmiany widziane w lustrze są trudne do zrozumienia, ciało widziane oczami innych, przedmiot wstydu, zanim jeszcze stanie się obiektem miłości (Tomkiewicz, 2007).

W okresie dorastania dziecko zmienia się pod względem fizycznym, umysłowym i emocjonalnym w dorosłego człowieka. Między 8 a 18 r.ż. następuje z dużą osobniczą zmiennością rozwój wtórnych cech płciowych i zmiany w budowie ciała i psychice, określane jako pokwitanie lub dojrzewanie płciowe. Zmiany somatyczne obejmują pierwsze objawy dojrzewania (rozwój gruczołów piersiowych u dziewczynek oraz powiększenie jąder u chłopców), w dalszej kolejności zwiększenie szybkości wzrastania (tzw. pokwitaniowy skok wzrostu), rozwój anatomiczny i czynnościowy zewnętrznych i wewnętrznych narządów płciowych, *menarche* i *spermarche* oraz osiągnięcie ostatecznej wysokości ciała i potencjału rozrodczego.

Jednym z ważnych zadań edukacji seksualnej jest przygotowanie dziecka na zmiany, które zachodzą w jego organizmie, a także psychice. Ze względu na wstyd oraz strach, nastolatki rzadko rozmawiają z dorosłymi szczerze i otwarcie na tematy własnej seksualności oraz ogólnie seksu. Częściej takie rozmowy prowadzą z rówieśnikami i to właśnie przez nich młody człowiek jest najczęściej uświadamiany seksualnie. Nastolatki czerpią również taką wiedzę z literatury dla dorosłych, nieprzystosowanej do edukowania dzieci i młodzieży (Augustyn, 2009).

Zbyt wczesna inicjacja seksualna jest niekorzystna dla rozwoju. Fakt, że dokonywana przez osobę dojrzałą fizycznie, jednak nadal niedojrzałą psychicznie i społecznie (Beisert, 1991). Zarówno u dziewcząt, jak chłopców, przedwczesna aktywność seksualna jest powiązana z autodestruktywnością. Badania wskazują również, że wystąpienie objawów psychopatologicznych ma związek ze **statusem dojrzałości płciowej**, czyli dojrzewaniem wczesnym, o czasie czy późnym. Nie sam wiek jest czynnikiem ryzyka, lecz faza okresu dojrzewania. Wcześniejsze dojrzewanie stanowi czynnik ryzyka za-

burzeń obrazu ciała i jest związane z przedwczesnym rozpoczęciem życia seksualnego, chociaż to może być pośredniczone przez afiliację ze strony starszych kolegów (French, Dishion, 2003).

Zmiany somatyczne i hormonalne występujące w okresie dorastania wiążą się głównie z wystąpieniem zespołu napięcia przedmiesiączkowego, przedmiesiączkowego zaburzenia dysforycznego, zaburzeń odżywiania się, depresji i nadużywania substancji psychoaktywnych. Wahania poziomu hormonów płciowych wpływają

na zaburzenia działania wielu neurotransmiterów i innych modulatorów w ośrodkowym układzie nerwowym, wywołując **zespół napięcia przedmiesiączkowego** (premenstrual syndrome, PMS) u około 80% kobiet, u których występują regularne owulacyjne cykle (Young, Altman, 2004). W okresie przedmiesiączkowym często pojawiają się objawy bardzo podobne do występujących w przebiegu zaburzeń afektywnych związanych z niskim stężeniem serotoniny. Należą do nich: obniżenie nastroju, drażliwość, obniżenie samooceny, lęk, gniew, agresja, obniżenie progu bólowego, osłabienie kontroli impulsów, zaburzenia snu (głównie jego wzrostowe zapotrzebowanie), obniżenie koncentracji i zmiany apetytu. Estrogeny i progesteron wchodzi w interakcje z układami serotonergicznymi i noradrenergicznymi mającymi znaczenie dla patofizjologii depresji, jak ze-

Ciało nie jest ciałem medycyny, nauki, anatomii, nie jest ciałem fizycznym, chemicznym i molekularnym. Jest ciałem, które **się przeżywa** i które się **odczuwa**. Młody człowiek kocha swoje ciało, młody człowiek nie cierpi swego ciała. Ono go przeraża, ono go pociąga, ono go niepokoi i ono go cieszy. Przedmiot nieznanych jeszcze przyjemności, narzędzie czynności budzących obawę, a zarazem upragnionych. Ciało odczuwane, czasem bliskie, czasem obce, ciało, którego gwałtowne zmiany widziane w lustrze są trudne do zrozumienia, ciało widziane oczami innych, przedmiot wstydu, zanim jeszcze stanie się obiektem miłości (Tomkiewicz, 2007).

społu napięcia przedmiesiączkowego i **przedmiesiączkowego zaburzenia dysforycznego** (*premenstrual dysphoric disorder*, PMDD), stwierdzanego u około 3-5% kobiet. Zatem wymienione trzy zespoły mają wspólne podłoże neurohormonalne. Jego potwierdzeniem jest skuteczność selektywnych inhibitorów wychwyty zwrotnego serotoniny (SSRI) przyjmowanych w trakcie fazy lutealnej, które wpływają na znaczącą poprawę psychologicznych i somatycznych objawów przedmiesiączkowych już w pierwszym cyklu leczenia (Halbreich i in., 2002). Również u niektórych dziewcząt i kobiet przyjmujących doustne środki antykoncepcyjne (szczególnie preparaty jednofazowe) występują objawy identyczne jak w zespole napięcia przedmiesiączkowego lub łagodnym epizodzie depresyjnym. Dlatego hormonalne środki antykoncepcyjne znajdują się na liście leków depresjogennych.

Statystycznie na **jadłowstręt psychiczny** zapadają najczęściej dziewczęta znajdujące się we wczesnym okresie adolescencji. Rozkwitająca seksualność, wyrażana poprzez ciało, stanowi zagrożenie nasilające regresję. Dążenie do wychudzenia i postępujące wyniszczenie biologiczne uniemożliwiają dalszy rozwój seksualny ma na celu obronę przed ciałem. Na kształtowanie się negatywnej postawy wobec ciała ogromny wpływ ma styl socjalizacji, związany z perfekcjonistyczną postawą wychowawczą, tzn. wzmaganiem potrzeby rywalizacji, kontaktem nadmiernie uporczywym oraz używaniem wzmocnień negatywnych. Takie postępowanie rodziców przyczynia się do powstania negatywnego, zaniżonego obrazu swoich walorów, zdolności i umiejętności, ostatecznie uznania siebie za nieatrakcyjną fizycznie. Dążenie do doskonałości objawiać się zatem będzie działaniami, mającymi na celu poprawę swojej fizyczności (Phares, 1992, za: Iniewicz, 2004). Z gotowością do ofiar i wyrzeczeniem się zaspokajania indywidualnych potrzeb łączy się nakaz kontroli własnej popędowości. Chodzi tutaj zarówno o pokusy dotyczące jedzenia, sprawiania sobie przyjemności, jak i dotyczące emocjonalności i seksualności (Stierlin i Weber, 1991, za: Józefik, 2006).

Ponadto dzieci, których **rodzice nie akceptują ich seksualności** w okresie dorastania, mają dużo bardziej negatywną postawę wobec swojego ciała, przejawiają też bardziej zaburzony jego obraz (Offer, 1982, za: Iniewicz, 2004).

W badaniach oceniających bezpośrednio i długoterminowe skutki wczesnego początku dojrzewania u dziewcząt dowiedziono, że charakteryzują się one wyższym nasileniem **depresji** i częstszym nadużywaniem **substancji psychoaktywnych** podczas okresu dorasta-

nia (Graber i in., 2004). W okresie dorosłości dziewczęta wcześniej dojrzewające są bardziej narażone na wystąpienie dużej depresji i zespołu lękowego, mają niższe umiejętności przystosowania i kompetencje interpersonalne. Co interesujące, późno dojrzewające dziewczęta nie doświadczają powyższych problemów i najczęściej z sukcesem kończą edukację na uczelniach wcześniej, przed 24 r.ż.

Natomiast chłopcy, zarówno wcześniej, jak i późno dojrzewający, charakteryzują się większym ryzykiem wystąpienia subklinicznej psychopatologii, chociaż późno dojrzewający rzadziej używają substancji psychoaktywnych podczas okresu dorastania. Jako dorośli, późno dojrzewający chłopcy mają niższą samoocenę i występuje u nich wyższe prawdopodobieństwo palenia tytoniu i nadużywania innych substancji. W okresie dojrzewania poczucie własnej wartości ogólnie wzrasta u chłopców i maleje u dziewcząt (Zimmerman i in., 1997). Ponadto jest ono stałe w wieku młodzieńczym i do dorosłości.

Również między obrazem własnego ciała i manifestowanymi **objawami depresyjnymi** istnieje ścisły związek (Radziwiłłowicz, 2010). Wcześniej dojrzewające dziewczęta, które doświadczają pierwszej menstruacji, przeżywają niepokój związany z pojawieniem się miesiączki i utratą przedpokwitaniowego obrazu ciała, cennego w zachodnich społeczeństwach (Marcotte i in., 2002) oraz charakteryzują się znacząco wyższym poziomem objawów depresyjnych niż ich rówieśnice dojrzewające w przeciętnym czy późniejszym czasie. Jest to dla nich większym wyzwaniem emocjonalnym i społecznym, gdyż młodsze dziewczęta mają mniej zdolności do radzenia sobie ze zmianami biologicznymi (Ge i in., 2001). Niedokończenie zadań rozwojowych późnego dzieciństwa, nieprzygotowanie do zmian biologicznych, osiągnięcie dojrzałości seksualnej oraz dysharmonia między dojrzałością fizyczną i emocjonalną pogłębiają przeżywanie negatywnych emocji, szczególnie w obliczu nowych sytuacji stresowych i oczekiwań społecznych. Natomiast u chłopców depresyjność łączy się także z relacjonowanym brakiem męskości (Marcotte i in., 2002).

Inne badania wykazały, że **myśli i próby samobójcze** występują u chłopców z orientacją biseksualną i homoseksualną, z którą mogą się identyfikować w wieku 15 lat. Około 30% spośród nich usiłowało popełnić samobójstwo przynajmniej raz, a u ponad 50% próby samobójcze występowały wielokrotnie (Rotheram-Borus i in., 1995). U dziewcząt orientacja ustala się później, około 20-23 r.ż. i są one mniej wrażliwe na ewentualne odrzucenie społeczne.

Podsumowując, hormony płciowe silnie wpływają na regulację nastroju i zachowania. Dojrzewanie biologiczne i status dojrzałości płciowej wiąże się z wystąpieniem objawów psychopatologicznych nie tylko bezpośrednio, ale również przez jego negatywny związek z poczuciem własnej wartości i obrazem ciała. ♦

dr hab. Wioletta Radziwiłłowicz

Zakład Psychologii i Psychopatologii Rozwoju
Instytut Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego

PIŚMIENNICTWO:

- Augustyn J. (1993). *Integracja seksualna. Przewodnik w poznawaniu i kształtowaniu własnej seksualności*, Wydawnictwo WAM, Kraków.
- Beisert M. (1991). *Seks twojego dziecka*, Zakład Wydawniczy K. Domke, Poznań.
- French D. C., Dishion T. J. (2003), *Predictors of early initiation of sexual intercourse among high risk adolescents*, „Journal of Early Adolescence”, 23(3), 295-315.
- Ge X., Conger R. D., Elder G. H. Jr., (2001), *Pubertal transition, stressful life events, and the emergence of gender differences in adolescent depressive symptoms*, „Developmental Psychology”, 37(3), 404-417.
- Graber J. A., Seeley J. R., Brooks-Gunn J., Lewinsohn P.M. (2004), *Is pubertal timing associated with psychopathology in young adulthood?* „Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry”, 43(6), 718-726.
- Halbreich U., Bergeron R., Yonkers K A., Freeman E., Stout A. L., Cohen L. (2002), *Efficacy of intermittent, luteal phase sertraline treatment of premenstrual dysphoric disorder*, „Obstetrics and Gynecology”, 100(6), 1219-1229.
- Iniewicz G. (2004), *Obraz ciała i poczucie płci psychologicznej w anoreksji psychicznej*, „Czasopismo Psychologiczne”, 10(1), 67-71.
- Józefik B. (2006), *Relacje rodzinne w anoreksji i bulimii psychicznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Marcotte D., Firtin L., Potvin P., Papillon M. (2002), *Gender differences in depressive symptoms during adolescence: role of gender-typed characteristics, self-esteem, body image, stressful life events, and pubertal status*, „Journal of Emotional and Behavioral Disorders”, 10(1), 29-43.
- Radziwiłłowicz W. (2010), *Depresja u dzieci i młodzieży. Analiza systemu rodzinnego – ujęcie kliniczne*, Impuls, Kraków.
- Rotheram-Borus M. J., Rosario M., Reid H., Van Rossem R., Roy G. (1995), *Prevalence, course, and predictors of multiple problem behaviors among gay and bisexual male adolescents*, „Developmental Psychology”, 31, 75-85.
- Tomkiewicz S. (2007), *Adolescencja a depresja* [w:] *Psychoanaliza współcześnie*. Nurt francuski, red. K. Walewska, MediPage, Warszawa, 88-100.
- Young E. A., Altemus M. (2004), *Puberty, ovarian steroids, and stress*, „Annals of The New York Academy of Sciences”, 1021, 124-133.
- Zimmerman M. A., Copeland L. A., Shope J. T., Dielman T. E. (1997), *A longitudinal study of self-esteem: Implications for adolescent development*, „Journal of Youth Adolescence”, 26(2), 117-141.

Wisława Szymborska

Niektórzy lubią poezję

Niektórzy

czyli nie wszyscy.

Nawet nie większość wszystkich
ale mniejszość.

Nie licząc szkół, gdzie się musi,
i samych poetów,
będzie tych osób chyba dwie
na tysiąc.

Lubią

ale lubi się także rosół
z makaronem,

lubi się komplementy
i kolor niebieski,

lubi się stary szalik,

lubi się stawiać na swoim,

lubi się głaskać psa.

Poezję

tylko co to takiego poezja.

Niejedna chwieżna odpowiedź
na to pytanie już padła.

A ja nie wiem i nie wiem
i trzymam się tego
jak zbawiennej poręczy.

O europejskiej oświacie przyszpitalnej

H.O.P.E. – czyli Hospital Organisation of Pedagogues in Europe – jest międzynarodową organizacją zrzeszającą nauczycieli szkół przyszpitalnych krajów członkowskich: Szwajcarii, a także Australii, Nowej Zelandii i Brazylii. Stowarzyszenie uzyskało status prawny w Belgii 25 października 1919 r. Został on znowelizowany 6 grudnia 1954 r.

Z kart historii H.O.P.E

W 1988 r., z inicjatywy dr. Pavle Kornhausera, miał miejsce pierwszy europejski kongres nauczycieli szkół przyszpitalnych w Lublaniu. Spotkanie odbyło się pod auspicjami UNESCO i WHO. To wydarzenie zapoczątkowało działanie H.O.P.E w Europie. W 1992 r. odbył się kongres w Wiedniu, trakcie którego powstało stowarzyszenie, a kilka miesięcy później wybrano rząd, który regularnie spotykał się w Brukseli, Amsterdamie, Birmingham i Lorrach w celu ustalenia ostatecznego statutu i wewnętrznego regulaminu. W lipcu 1994 r. w Brukseli opublikowano statut H.O.P.E, a w 1995 r. – w Kopenhadze, organizacja określiła plany na przyszłość. W maju 1996 r., podczas trzeciego kongresu w Uppsali, zarząd zorganizował pierwszą konferencję pod tytułem „Nauczanie w szpitalu”. W październiku 1998 r., podczas Europejskich Dni w Paryżu, członkowie H.O.P.E mieli okazję wymienić się swoimi doświadczeniami z ostatnich dwóch lat i zaprezentować efekty pracy w europejskich szkołach przyszpitalnych.

W maju 2000 r., IV kongres w Barcelonie odbył się pod hasłem „Opracowujemy prawa chorych dzieci”. Została wówczas przyjęta przez zarząd Europejska Karta Praw do Edukacji Chorych Dzieci i Młodzieży w Szpitalach i w Nauczaniu Domowym. W październiku 2002 r., w Rzymie kontynuowano pracę nad Kartą Praw Chorych Dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem Praw do Nauki Chorych Dzieci oraz standardów pracy z nimi. Odbyły się dyskusje na temat perspektyw i przyszłości zawodu nauczyciela hospitalizowanych dzieci. Powstał Bank Wiedzy dla Nauczycieli Szkół Przyszpitalnych, który odtąd będzie działać jako Europejska Biblioteka dla nauczycieli pracujących z chorymi dziećmi. W 2004 r., w Brukseli, opracowano nowe metody pracy w obliczu zmian w edukacji (zastąpienie tradycyjnych metod nowoczesnymi technologiami). Powstał wtedy Bank Wiedzy dla Nauczycieli Szkół Przyszpitalnych.

W tym też roku, po raz pierwszy, nawiązałam kontakt z Tanją Becan, nauczycielką szkoły przyszpitalnej w Słowenii i na prośbę zarządu H.O.P.E napisałam artykuł o ówczesnej sytuacji szkoły przyszpitalnej w Słupsku. Poniżej tenże artykuł, który ukazał się w numerze

Biuletynu H.O.P.E w wersji anglojęzycznej (Newsletter 01/2005).

Nazywam się Katarzyna Witucka-Haczkowska. Jestem nauczycielką pracującą w szkole szpitalnej działającej na terenie Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Słupsku. Szkoła istnieje już 45 lat. Nauczyciele pracujący w szpitalu są zatrudnieni przez Szkołę Podstawową nr 9, a nie przez szpital. Nie jesteśmy więc samodzielną placówką, ale częścią szkoły publicznej.

Nauczaniem obejmujemy dzieci hospitalizowane na oddziałach: Chirurgii Dziecięcej, Dziecięcym Wewnętrznym, Laryngologii oraz stosownie do potrzeb Chirurgii Urazowej, Okulistyce i Dermatologii. W swojej pracy skupiamy się głównie na problematyce terapeutyczno-wychowawczej, choć sprawy dydaktyczne traktujemy jako bardzo ważne.

Celem kształcenia jest zminimalizowanie szkód wynikających z przerwania nauki ze względu na pobyt w szpitalu oraz zaburzenia rytmu życia uczniów. Staramy się maksymalnie zredukować stres wynikający z pobytu w szpitalu.

Czas lekcji dziecka zależy od jego samopoczucia, sposobu leczenia, indywidualnych potrzeb, a także dostępności personelu szkoły. Zajęcia lekcyjne odbywają się na korytarzach, salach chorych i przy łóżku chorego. Priorytetem nauczania objęci są uczniowie długo przebywający oraz regularnie hospitalizowani.

Szkoła przyszpitalna stara się, aby dzieci kulturalnie spędziły czas, były zadowolone, wesole, mniej zestresowane i aby mile wspominały pobyt w szpitalu. Nauczyciel-terapeuta, zgodnie z zasadami pedagogiki terapeutycznej, dostosowuje zakres realizowanych treści kształcenia, form i metod pracy do zmniejszonej wydolności wysiłkowej chorego dziecka. [...]

Finansowanie systemu edukacyjnego dzieci w wieku szkolnym jest zależne od władz samorządu lokalnego. I to w dużej mierze od ich zrozumienia potrzeb edukacyjnych i terapeutycznych dzieci przebywających w szpitalach, sanatoriach, klinikach istniejących na ich terenie zależy, czy istnieją tam szkoły szpitalne, czy też dzieci nie są objęte wykwalifikowaną opieką pedagogiczną.

Kolejnym problemem związanym z działalnością szkół szpitalnych w Polsce jest brak organizacji zrzeszającej te placówki, co ułatwiłoby ich współpracę i wymianę doświadczeń. Mam nadzieję, że taką rolę może spełniać H.O.P.E. Dlatego też ucieszyłam się bardzo, że udało mi się nawiązać z Wami kontakt. Interesuje mnie, jak działa system opieki nad dziećmi hospitalizowanymi w Waszych krajach. Jako nowego członka Unii Europejskiej, interesuje mnie również, czy istnieją normy prawne lub dyrektywy Unii regulujące system nauczania dzieci przebywających na leczeniu w szpitalu. [...]

H.O.P.E wyznacza członkom następujące zadania:

1. Ustalenie praw hospitalizowanych dzieci do nauki.
2. Działanie w kierunku wdrożenia Europejskiej Karty Praw Hospitalizowanych Dzieci.
3. Promowanie rozwoju szkolnictwa szpitalnego i zachęcanie do współpracy innych specjalistów, w szczególności tych, którzy pracują w szpitalach.
4. Reprezentowanie, przedstawianie punktu widzenia i interesów zawodowych nauczycieli szkół przyszpitalnych.
5. Określanie i udoskonalanie kwalifikacji nauczycieli uczących w szkołach przyszpitalnych.
6. Promowanie i zachęcanie do badań wszystkich aspektów nauczania w szpitalu oraz do publikowania przykładów dobrej praktyki.
7. Przekazywanie informacji poprzez regularne wydawanie biuletynów, w jaki sposób pracują koledzy z Europy, przekazywanie doświadczeń podczas zorganizowanych spotkań.

Kongres w Monachium

W dniach 3-7 listopada 2010 r. w Monachium odbył się kongres pod hasłem „The sick Child – Supported by a network of education and medicine”. Wykłady miały miejsce w dwóch klinikach: Heckscher Klinikum i Schwabing Klinikum. Zajęcia trwały codziennie od 9:00 rano do północy. W każdej klinice odbywały się wykłady i warsztaty równolegle w sześciu salach. Uczestnicy wcześniej, drogą internetową, wybrali interesujące ich tematy, gdyż nie sposób było brać udziału we wszystkich. W środę, pierwszego dnia kongresu, nauczyciele – po zarejestrowaniu się, mogli zwiedzać sale szkół przyszpitalnych oraz dowiedzieć się, jak funkcjonują. Wieczorem uczestnicy udali się do Sali Cesarskiej Pałacu na spotkanie z dr. L. Spaenle, Ministrem Edukacji i Kultury Bawarii. Kolejnego dnia odbyły się dwa spotkania członków H.O.P.E. Na pierwszym wybieraliśmy poprzez głosowanie nowy zarząd organizacji. Drugie spotkanie było zebraniem nowych członków H.O.P.E. Miałam okazję poznać bliżej koleżanki i kolegów z: Holandii, Słowenii, Grecji, Węgier, Rumunii, Bułgarii, Luksemburga, a nawet Brazylii, Australii i Grenlandii. W trakcie spotkania każdy nowy członek organizacji przedstawił siebie, swoją szkołę, sytuację szkół przyszpitalnych w swoim kraju. Niestety, okazało się, że to koledzy z bloku postkomunistycznego w największym stopniu borykają się z ogromnym problemem niezrozumienia sytuacji hospitalizowanych dzieci.

Na tym zebraniu wybrano mnie pierwszym polskim przedstawicielem H.O.P.E. Moim pierwszym zadaniem było rozpropagowanie idei H.O.P.E. w Polsce. Dlatego zaraz po powrocie przedsięwzięłam pewne kroki. Po pierwsze, ustaliłam adresy wszystkich szkół przyszpital-

nych, sanatoryjnych w Polsce. Po drugie, założyłam stronę internetową polskich szkół szpitalnych. Nawiązałam kontakty z tymi szkołami. Po trzecie, regularnie koresponduję z nauczycielami szkół szpitalnych. Po czwarte, zorganizowałam wizytę nauczycieli szkoły filialnej w Kalmar w Szwecji. Koleżeńską i międzynarodową wymianę została wsparta przez dyrektora szkoły szpitalnej w Kalmar, Marianne Bram, a głównym organizatorem spotkania ze strony szwedzkiej była Karin Karlsson, nauczycielka pracująca na oddziale pediatrycznym. Ze strony polskiej wsparcia nauczycielom udzielili: wiceprezydent Słupska, Krzysztof Sikorski, senator Kazimierz Kleina, dyrektor Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Słupsku – dr Ryszard Stus. Celem naszej wizyty było przede wszystkim: wzajemne poznanie się z koleżankami i kolegami ze szwedzkiej szkoły szpitalnej, zapoznanie się z warunkami pracy w tej szkole, zasadami jej organizacji. Odbyły się także spotkania z nauczycielami, terapeutami, pielęgniarkami i innymi pracownikami, podczas których mieliśmy okazję do wymiany doświadczeń.

Poza tym, jako polska przedstawicielka organizacji, prowadzę regularną korespondencję z członkami zarządu H.O.P.E. i nauczycielami, których spotkałam w Monachium. Na prośbę Marii Schmidt, skarbnika organizacji, przekazałam szczegółowe informacje o sytuacji szkolnictwa przyszpitalnego w Polsce na potrzeby informatora H.O.P.E., tamtejszego uniwersytetu oraz na potrzeby Rady Europy (spotkanie odbyło się we wrześniu 2011, w Lizbonie). Oprócz tego, regularnie informuję zarząd o sytuacji szkoły filialnej w Słupsku.

W październiku 2011 r. spotkałam się z zarządem H.O.P.E. w Ljublanie. Celem tego zjazdu była praca nad zmianami w statucie i organizacją kolejnego kongresu w Amsterdamie. Na ten kongres nie pojedę już sama. Będę tam z pierwszym polskim zespołem H.O.P.E., jaki założyłam z nauczycieli szkół przyszpitalnych z Warszawy, Poznania, Krakowa i oczywiście Słupska. Przygotowujemy właśnie różne projekty, które zaprezentujemy w Amsterdamie. Opis aktywnej pracy na rzecz hospitalizowanych dzieci naszej szkoły zostanie przedstawiony w formie prezentacji multimedialnej z obszernym komentarzem w języku angielskim. Po raz czwarty, po prezentacji w Monachium, Kalmar i Ljublanie, słupska szkoła przyszpitalna, właśnie tam – w Amsterdamie, w obecności kolegów z całego świata, będzie mogła zaprezentować swoje osiągnięcia i plany. ♦

Katarzyna Wilucka-Haczkowska
pierwszy przedstawiciel H.O.P.E. w Polsce
członek komitetu przy zarządzie H.O.P.E.
nauczyciel w Szkole Filialnej
SP nr 9 w Słupsku

Nauka w nowym szpitalu

Dwadzieścia pięć lat trwała budowa Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Janusza Korczaka w Słupsku. W poniedziałek 26 września 2011 r. naczelny dyrektor szpitala dr Ryszard Stus otrzymał od władz województwa symboliczny klucz do placówki – kartę magnetyczną. W listopadzie ruszyła przeprowadzka i przenoszenie oddziałów znajdujących się w budynkach przy ulicy Obrońców Wybrzeża, a następnie oddziałów z ulicy Kopernika.

W nowym obiekcie znajduje się 520 łóżek szpitalnych, 25 oddziałów, włącznie ze Szpitalnym Oddziałem Ratunkowym i lądowiskiem dla śmigłowców. Przy szpitalu funkcjonuje także 27 Poradni Specjalistycznych.

Od ponad 50 lat szkoła w szpitalu, będąca Filią Szkoły Podstawowej nr 9 w Słupsku, wspiera proces leczenia dzieci. Szkoła nie ma przydzielonego rejonu. Nauczaniem objęte są chore dzieci leczone w szpitalu – pacjenci oddziałów dziecięcych. Nowe pomieszczenia na oddziałach są przyjazne dzieciom. Pastelowe kolory w salach, czy na korytarzach, ozdobione postaciami znanymi z bajek, dają dzieciom poczucie bezpieczeństwa i przytulności. W każdej sali są umywalki, prysznice – łazienki. Dostępna jest kuchnia dla rodziców. Łóżka, szafki, stoliki – wszystkie meble przypominają bardziej dom, czy przedszkole – niż szpital. Przestronne sale sprzyjają adaptacji w szpitalu.

Oddziały dziecięce *Pediatryczny* i *Otolaryngologiczny* mieszczą się na I piętrze, a na II – oddział *Chirurgii*. Różna jest lokalizacja i różne są warunki edukacyjne na poszczególnych oddziałach. Funkcjonowanie szkoły w szpitalu, a więc nauki dziecka w szpitalu jest podporządkowane regułom obowiązującym na poszczególnych oddziałach. Zajęcia lekcyjne odbywają się w czasie wolnym od zabiegów, w ustalonych godzinach. Są nimi objęte dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym przebywające w danym momencie w szpitalu, poza tymi ciężiej chorymi, gorączkującymi, znajdującymi się bezpośrednio po zabiegach. Prowadzone są one w salach chorych, przy stolikach bądź łóżku, w salce dydaktycznej (*Pediatria*) lub na świetlicach oddziałowych. Świetlice pełnią jednocześnie funkcję miejsca zabaw maluchów i dzieci starszych w ramach pozalekcyjnych zajęć świetlicowych. Nauczyciel dopasowuje swoją pracę do planu leczenia dziecka. Musi brać pod uwagę ogólny stan psychofizyczny dziecka, mieć stały kontakt z lekarzem prowadzącym i pielęgniarką, kontaktować się z rodzicami.

Pediatria zajmuje dwie całe części korytarza. Małe dzieci są oddzielone od starszych w wieku szkolnym.

Nie słychać więc płaczu małych pacjentów. Tam też są sale dla matek z małymi dziećmi. Nauka dzieci młodszych i starszych odbywa się do obchodu lekarzy w salach dzieci, następnie w sali nauki lub w świetlicy. Dziecięce sale, estetyczne i funkcjonalne, są wyposażone w stoły, które umożliwiają pracę, nie tylko przy łóżku. Nauczyciele wzbogacają swą ofertę edukacyjną o programy multimedialne. Wykorzystywanie technik komputerowych w codziennej pracy na wszystkich oddziałach stało się wielką atrakcją dla dzieci i uczniów. Na *pediatrii*, dzięki życzliwości ordynatora dr Leszka Dębickiego, przydzielono nauczycielom salę do nauki. W sali tej uczą się zarówno młodsze jak i starsze dzieci. Często pracuje się tu w grupie, w tzw. grupach łączonych. Jest tu stałe łącze internetowe. Uważam, że na efektywność edukacji w szpitalu ma też wpływ dostępność do Internetu w salach chorych pacjentów. Zajęcia mogą być też prowadzone w pomieszczeniach świetlicy, która jest ogólnodostępna. W dawnym szpitalu dysponowaliśmy trzema pomieszczeniami do nauki.

Chirurgia dla dzieci mieści się na drugim piętrze. Tutaj zajęcia prowadzi się w świetlicy ogólnodostępnej, zlokalizowanej przy punkcie przyjęć oraz kuchni szpitalnej. Warunki pracy są nienajlepsze/trudniejsze: hałas, brak izolacji od korytarza, małe pomieszczenie, w którym uczą się równolegle dzieci młodsze i starsze. Poza tym nauczanie przebiega także przy łóżkach dzieci z racji unieruchomienia, czy w stanach pooperacyjnych. Lekcja na oddziale szpitalnym wiąże się też ze stałą obecnością osób postronnych – rodziców, innych dzieci, personelu medycznego. Bywa czasem tłoczno i gwaro.

Otolaryngologia zyskała w nowym szpitalu dodatkowe dwie sale, na które przyjmowane są dzieci do zabiegów laryngologicznych. W sumie dysponuje trzema salkami dla dzieci. Nauczycielom przydzielono małe pomieszczenie do nauki.

Działania dydaktyczno-wychowawcze nauczycieli obejmują głównie uczniów szkoły podstawowej oraz dzieci z klasy zero, tzw. „zerówki”. Ponadto nauczyciele przedmiotowi wspierają i pomagają w uzupełnianiu braków i zaległości gimnazjalistom. W zajęciach świetlicowych biorą udział wszyscy hospitalizowani pacjenci – od przedszkolaków po młodzież gimnazjalną. W pierwszym semestrze roku szkolnego 2011/2012 objętych nauką było 990 dzieci (wg. danych z ewidencji szpitalnej), w tym na oddziale *pediatrycznym* – 388, na *otolaryngologii* – 152, *chirurgii* – 450. Uczniowie klas starszych uczą się języka polskiego, matematyki, informatyki, historii, przyrody, techniki, muzyki, plastyki i religii. Bezpośredni nadzór pedagogiczny nad nauczycielami pełni dyrektor Szkoły Podstawowej nr 9 w Słupsku – Paweł Dajer i wicedyrektor – Jolanta Porada. Koordynatorem jest Katarzyna Wiłucka-Haczowska.

Obecnie w szpitalu pracuje 12 nauczycieli. Wszyscy mają przygotowanie przedmiotowe oraz kwalifikacje w zakresie pedagogiki leczniczej. W szkole funkcjonuje 6 zespołów: w klasie 0, I-III i IV-VI.

Praca pedagogiczna jest czynnikiem bardzo ważnym, gdyż w sposób pośredni wspomaga i współuczestniczy w procesie leczenia. Szkoła, oprócz funkcji pedagogicznej właściwej wszystkim szkołom masowym, spełnia też funkcje terapeutyczną. Poprzez realizację celów terapeutycznych wspomaga proces leczenia, a funkcja dydaktyczna jest jemu przyporządkowana. Nasi uczniowie to dzieci, które na skutek choroby i konieczności leczenia w szpitalu zostały oderwane od rodziny i najbliższego środowiska. Nowa sytuacja, w jakiej się znalazły powoduje, że czują się niepewnie, są zagubieni, a czasem przerażeni. Jednym z głównych zadań szkoły i nauczania dzieci w szpitalu jest udzielenie im pomocy w odnalezieniu się w tej trudnej sytuacji. Każde dziecko inaczej reaguje na warunki szpitalne. Niektóre same szukają kontaktu, do innych trzeba dotrzeć. Z pewnością istotny jest wiek dziecka – im młodsze, tym trudniej mu się zaaklimatyzować. Wpływ ma też to, czy maluch uczęszcza do przedszkola, czy ma rodzeństwo, a także jaki ma temperament.

Szkoła jest „miejscem pracy” dziecka, które nie tylko zaspakaja potrzeby poznawcze, ale także umożliwia realizację potrzeb społecznych. Program edukacyjny uczy dziecko pracy w grupie, uczy samokontroli i samooceny. Uczestnictwo w zajęciach szkolnych jest dla pacjenta doskonałym elementem mobilizującym, nawet jeśli zmniejszona wydolność organizmu nie pozwala zrealizować programu szkolnego w pełnym zakresie. Na oddziałach niemożliwa jest realizacja wychowania fizycznego. Nauczanie dzieci w trakcie leczenia wymaga od nauczycieli wyjątkowej elastyczności, ciągłego dostosowywania treści przewidzianych programem danej klasy, do aktualnego stanu somatycznego i wydolności dziecka. Praca w większości jest zindywidualizowana. Nauczyciele realizują z uczniami podstawę programową. Podążają za uczniem, jego podręcznikiem. Rozpoczynają pracę z dzieckiem w momencie, w którym przeraża ono naukę w szkole macierzystej. Dzięki temu, uczniowie wracają do domu z mniejszymi zaległościami w nauce lub bez nich. Mogą uczestniczyć w sprawdzianach, czy egzaminach. W placówce obowiązuje Wewnątrzszkolny System Oceniania Uczniów dostosowany do możliwości dziecka chorego. Dzięki niemu młody człowiek jest właściwie motywowany do pracy. Wpływa to na osiąganie dobrych wyników również w szkole macierzystej. Nauczyciele stosują różnorodne sposoby oceniania: obserwacja ucznia i jego pracy, rozmowa z dzieckiem, pozyskiwanie informacji o stanie jego zdrowia, stosowanie ocen słownych lub cyfrowych z naciśnięciem na terapeutyczny charakter tej oceny. Dzieci na

zajęciach dydaktycznych i wychowawczych korzystają z różnorodnych form aktywności np.: gry i zabawy, zajęcia umuzykalniające, plastyczno-techniczne, czytelnictwo, informatyczne. Pozwalają one łatwiej znieść ból i cierpienie wynikające z choroby, z drugiej strony zachęcają do wysiłku umysłowego oraz przeciwdziałają bierności i apatii.

Kiedy na oddziałach szpitalnych odbywają się zajęcia i lekcje, maluchy mają zajęcia przedszkolne organizowane zgodnie z przyjętymi programami i planami. Często w świetlicach słychać śmiech dzieci, widać zadowolonych rodziców z dumą patrzących na swoje rozbawione pociechy. Motylek na ręce, „jeżdżąca kroplówka” nie są w stanie przeszkodzić dzieciom w dobrej zabawie. I właśnie takiej radości życia my dorośli powinniśmy uczyć się od dzieci.

Po południu na oddziałach nauczyciele-wychowawcy organizują dzieciom czas wolny. Starają się rozszerzać kontakty społeczne dziecka, zbliżać je do normalnego środowiska, wzbogacać aktywność małego pacjenta oraz jego czynną postawę wobec życia. Ich rolą jest zapewnienie dzieciom i młodzieży odpoczynku, rozrywki, która pozwoli wypełnić czas wolny, odnaleźć się w nowych warunkach, odwrócić uwagę od choroby i samotności. Wychowawcy proponują więc zajęcia plastyczne, gry planszowe, wspólną zabawę lub towarzyszą dziecku w jego sali. Do zadań świetlicy należy min.: rozwijanie indywidualnych zainteresowań, wdrażanie do aktywności twórczej, pomoc w przezwyciężaniu trudności, podnoszenie poczucia własnej wartości oraz dążenie do choćby najmniejszego sukcesu. W pracy z chorym dzieckiem konieczne jest również dostrzeganie przez nauczyciela najdrobniejszych sukcesów i osiągnięć dziecka. Nauczyciele starają się operować pozytywnymi bodźcami, a unikać negatywnych. Konieczne jest przeciwdziałanie stanom stresowym i frustracyjnym, które biorą się albo z izolacji dziecka od rodziny, albo kojarzą się z zabiegami lekarsko-pielęgniarskimi, często bolesnymi, a ponad to mają źródło w zależności dziecka-pacjenta od innych osób.

Program nauki w szkole szpitalnej jest rozszerzany o elementy terapii kreatywnej, która czyni dzieci chore „mocnymi”, a raczej silniejszymi, bardziej odpornymi w przezwyciężaniu choroby. Do terapii kreatywnej zaliczamy elementy muzykoterapii, psychorysunku, biblioterapii, zabawy i metody relaksacji somatycznej. Cała zaś gama ćwiczeń relaksacyjnych, kontrolujących napięcie mięśni – stwarza uczucie odprężenia, relaksu, szczególnie u dzieci nerwowych, nadmiernie pobudliwych, zestresowanych. Wplecenie terapii kreatywnej w program nauki lub zajęcia pozalekcyjne stwarza możliwość psychoterapeutycznego wpływu na chore dzieci.

Do młodszych uczniów trafia gazetka „Ekołudek w szpitalu” o treściach przyrodniczo-ekologicznych. Re-

dagują ją nauczyciele Szkoły Filialnej w ramach działań innowacyjnych. Realizowane są tu też dwie inne innowacje: „Pogotowie teatralne” i „Bajkoterapia”.

W szpitalu kilkakrotnie gościła już Słupska Wiosna Literacka, a od lat uczniowie biorą udział w Ogólnopolskiej Akcji „Cała Polska Czyta Dzieciom”. Do czytania małym pacjentom zapraszani są przedstawiciele różnych zawodów, np.: władze miasta, muzycy, plastycy, nauczyciele, wykładowcy akademicki, strażacy, funkcjonariusze ze Słupskiej Szkoły Policji. Czytane bajki, baśnie, utwory poetyckie, wiersze stanowią tło do przedstawień, dramy. Dzieci identyfikują się z postaciami z książek. Dyskutują o bohaterach, oceniają ich postępowanie. Odbiór literatury uczy słuchania, wzbogaca słownictwo, rozwija mowę, ćwiczy pamięć, pobudza do myślenia, analizowania i wyciągania wniosków. Szczególnie ważne są rozmowy po przeczytanej lekturze, gdyż za pomocą dobrze dobranych argumentów nauczyciel może wpłynąć na zmianę zachowań małych pacjentów.

Dzieci biorą udział w licznych konkursach literackich i plastycznych. Konkursy organizują szkoły przy szpitalne, ale także inne instytucje i szkoły nie tylko z Pomorza, ale z całej Polski. Co roku biorą udział w konkursie literackim i plastycznym „Telefon do Mamy” organizowanym przez Telekomunikację Polską S.A. Twórczość rysunkowa u dzieci jest jednym ze środków ekspresji. Stanowi bogate źródło informacji o dziecku, jego rodzinie – ponieważ przy pomocy rysunku dziecko wyraża to, czego nie potrafi wypowiedzieć za pomocą słów.

Dzieci, rodzice, nauczyciele i personel medyczny uczestniczą w świętach i uroczystościach organizowanych przez szkołę. Obchodzony jest przez pacjentów Dzień Lekarza i Pielęgniarki. Dzieci biorą udział w zabawie andrzejkowej, odwiedza ich Święty Mikołaj. Przychodzą z przedstawieniami dzieci z zaprzyjaźnionych szkół, także z SP 9.

W nowym szpitalu otrzymaliśmy miejsce na bibliotekę, w której mamy zorganizowany szpitalny zbiór książek literatury dziecięcej i młodzieżowej. Obecnie większość nauczycieli posiada w swojej kolekcji „podręczniki funkcjonujące na rynku oświatowym”. Finansowanie zakupu nowych książek następuje z różnych źródeł. Są to przede wszystkim darowizny niektórych wydawnictw. Często nauczyciele kupują atrakcyjne pozycje z własnych funduszy. Ze względu na specyfikę pracy, nauczyciele często sami wykonują pomoce, które dostosowują specjalnie do potrzeb uczniów. Dysponują także pokojem nauczycielskim.

Nauczyciel w szpitalu pracuje nie tylko z dziećmi, ale także często wspiera ich rodziców: pociesza, tłumaczy, doradza, jest uważny na ich kłopoty i problemy. Nauczyciele i wychowawcy zwalniają rodziców z troski o proces edukacyjny dziecka. Dzieci przychodzące do szpitala po raz pierwszy, nie zawsze wiedzą, że w szpi-

tału funkcjonuje szkoła. Dzięki ciekawym, atrakcyjnym zajęciom przekonują się, że nauka w szpitalu jest przyjemna, a nauczyciele życzliwi i serdeczni. Miłym akcentem w naszej codziennej pracy są momenty, kiedy uczniowie czekają na nas gotowi do zajęć i lekcji. Daje to zadowolenie z pracy i poczucie, że my i nasze starania są potrzebne. Wszystkie te działania są podejmowane, by dzieci przebywające na leczeniu w szpitalu zachowały mimo wszystko dobre wspomnienia, były mniej zestresowane, chciały podejmować wysiłek umysłowy i były zadowolone. Na co dzień spotykamy się z dużą otwartością, życzliwością i pomocą ze strony lekarzy oraz całego personelu medycznego.

Sytuacja oświaty szpitalnej, a więc nauki dzieci w szpitalu w Polsce i w naszym mieście uzależniona jest od wprowadzania reformy oświatowej i zdrowotnej. Finansowanie systemu edukacyjnego w wieku szkolnym zależne jest od władz samorządowych oraz od ich zrozumienia potrzeb edukacyjnych i terapeutycznych. To od władz zależy, czy istnieją szkoły w szpitalu i czy dzieci są objęte wykwalifikowaną opieką pedagogiczną. Na dzisiejszym etapie tych reform, likwiduje się zarówno szkoły publiczne jak i oddziały w mniejszych placówkach opieki zdrowotnej. W Słupsku do tej pory władze samorządowe wspierały proces edukacyjny dzieci w szpitalu. Mamy nadzieję, że tak będzie i w kolejnych latach oraz, że nasza placówka i my będziemy mogli służyć dalej chorym dzieciom, ucząc je w szpitalu.

Nikt, kto na co dzień nie pracuje z chorym dzieckiem, nie zrozumie, jak wiele serca, wiedzy, czasu i dobrej woli należy włożyć w tę pracę. Nauczyciele szkoły szpitalnej rozumieją prawo dziecka do nauki jako prawo do normalności. Przecież pierwotnym środowiskiem dzieci jest dom, ale zaraz potem szkoła. To prawie połowa codziennej rzeczywistości dziecięcej. Jeżeli zabierzemy dziecku dom, szkołę, przyjaciół, to zabieramy mu całe jego życie. Szpital nawet jeśli stara się być najbardziej przyjazny, to w jakimś stopniu to wszystko dziecku zabiera lub ogranicza. Dziecko zamknięte w sali szpitalnej z mamą, pielęgniarkami, ukarane chorobą, cierpieniem musi mieć prawo do pozostania dzieckiem.

Mali pacjenci, po krótszym lub dłuższym pobycie w szpitalu, wracają do świata ludzi zdrowych, do swoich macierzystych przedszkoli i szkół. Programowanie działalności pedagogicznej w szpitalu jest złożone, gdyż ważne jest podejmowanie jednolitych działań przez wszystkich nauczycieli. Ale jest to możliwe. Dlatego każdy z nas – nauczycieli tutaj pracujących każdego dnia podejmuje ten trud wspólnej pracy i nauki w szpitalu. ♦

Ewa Magdalena Tyborczyk
nauczyciel w Szkole Filialnej
SP nr 9 w Słupsku

Gram zapobiegania jest więcej wart, niż tona leczenia

Szlachetne zdrowie...

Zdrowie według WHO, to *stan dobrego samopoczucia fizycznego, psychicznego i społecznego, a nie tylko brak choroby lub niepełnosprawności. Zdrowie, to również zdolność do pełnienia ról społecznych, adaptacji do zmian środowiska i radzenia sobie z tymi zmianami.* We współczesnej koncepcji filozofii zdrowia podkreśla się także, że zdrowie jest wartością – dzięki której każdy może realizować swoje aspiracje, zmieniać środowisko i radzić sobie z nim. Zdrowie jest zasobem – gwarantującym rozwój społeczeństwa, środkiem – do codziennego życia umożliwiającym lepszą jego jakość. *Promocja zdrowia, to proces, który umożliwia jednostkom i grupom społecznym zwiększyć kontrolę nad uwarunkowaniami zdrowia, w celu poprawy ich stanu zdrowia oraz sprzyja rozwijaniu zdrowego stylu życia, a także kształtowaniu innych środowiskowych i osobniczych czynników prowadzących do zdrowia* (http://pl.wikipedia.org/wiki/Promocja_zdrowia).

Promocja zdrowia jest procesem umożliwiającym ludziom zwiększenie kontroli nad własnym zdrowiem, jego poprawę i utrzymanie. Z przeprowadzonych badań (Raport M. Lalonda z 1974 r.) wynika, że największy wpływ na zdrowie człowieka ma styl życia (ok. 53%), na który składają się między innymi takie elementy jak: aktywność fizyczna, sposób odżywiania się, utrzymywanie czystości ciała i otoczenia, umiejętności radzenia sobie ze stresem, stosowanie używek (nikotyna, alkohol, środki psychoaktywne) oraz poddawanie się profilaktycznym badaniom medycznym. Ważne jest też środowisko życia (ok. 21%), czynniki genetyczne (16%) i dostępna opieka zdrowotna (10%).

Podstawę prawną działań z zakresu edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia w szkole stanowi Rozporządzenie MEN z 23 grudnia 2008 r., zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w szkole podstawowej. Treści edukacji zdrowotnej pojawiają się w wielu obszarach podstawy programowej kształcenia ogólnego, stawiając tym samym niezmiernie ważne zadania szkole. Dzięki utrzymaniu w zapisie podstawy programowej nazwy „edukacja zdrowotna” i podkreśleniu jej znaczenia w preambule do podstawy programowej, promocja zdrowia zyskała nowy status i miejsce w edukacji zdrowotnej w szkole.

Aby skutecznie realizować zadania z obszaru promocji zdrowia, należy wspomagać rozwój dzieci, wychowywać i kształcić je w obszarze „Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci”, poczynając od najmłodszych lat. W trosce o harmonijny rozwój dziecka, szkoła ma obowiązek zadbać o kształtowanie jego świadomości zdrowotnej oraz wyrabianie nawyków dbania o własne zdrowie w codziennych sytuacjach.

Promocja zdrowia w Szkole Podstawowej im. por. Witolda Dzięgielewskiego w Zaleskich

Edukacja zdrowotna w **ODDZIALE PRZEDSZKOLNYM** wdrażana jest od pierwszego dnia pobytu maluchów w placówce. Organizuje się zajęcia ruchowe, gry i zabawy na placu zabaw, w parku, czy w sali gimnastycznej. Na tym etapie dzieciom dostarcza się wiedzy na temat korzyści zdrowotnych, wynikających z aktywności ruchowej na świeżym powietrzu. Troska o zdrowie podopiecznych i ich sprawność fizyczną, przejawia się w zachęcaniu ich do uczestnictwa w zabawach i grach sportowych.

W ramach zajęć dzieci poznają również zasady zdrowego żywienia, samodzielnie przygotowują sałatki, surówki, kanapki, kefiry, soki itp. i zapraszają na degustację rodziców. Szkoła współpracuje z gospodarstwem rolnym, dlatego najmłodsze dzieci mają możliwość spotkania się z rolnikiem. Podczas wizyty w gospodarstwie rolnym poznają ekologiczne metody uprawy roli oraz produkty wytwarzane w gospodarstwie, poznając jednocześnie wartości odżywcze mięsa, nabiału, warzyw i owoców.

Edukację zdrowotną w **SZKOLE PODSTAWOWEJ** realizujemy w ramach zajęć lekcyjnych, pozalekcyjnych, wyjazdów edukacyjnych, konkursów oraz spotkań z zaproszonymi gośćmi. Treści związane z promocją zdrowia i sposoby ich wdrażania do praktyki szkolnej opracowywane są przez nauczycieli pod kierunkiem koordynatorów ds. promocji zdrowia w szkole.

W **edukacji wczesnoszkolnej** z zakresu wychowania zdrowotnego, podstawa programowa wyodrębnia obszar „wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna”. Wiąże się z tym wymagania programowe, dotyczące podstawowych zasad racjonalnego odżywiania, rozumienia przez ucznia konieczności kontrolowania stanu zdrowia i stosowania się do zaleceń lekarza. W bieżącym roku szkolnym uczniowie edukacji wczesnoszkolnej aktywnie uczestniczą w Programie Edukacyjnym Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego „*Radosny uśmiech – radosna przyszłość*”. W celu kształtowania prawidłowych nawyków żywieniowych, w oparciu o codzienne spożywanie owoców i warzyw,

uczniowie klas I-III zostali objęci programem „5 porcji warzyw, owoców lub soku”. Klasy młodsze włączyły się do ogólnopolskiej akcji mającej na celu zwiększenie świadomości na temat zasad prawidłowego odżywiania – „Śniadanie daje moc”. Przy aktywnym współdziałaniu rodziców, przygotowano dla uczniów „zdrowe śniadanie” oraz przeprowadzono akcję edukacyjną na temat wartości odżywczych owoców i warzyw.

Tradycją szkoły staje się udział w Rządowym programie „Owoce w szkole”, polegającym na nieodpłatnym udostępnianiu owoców i warzyw uczniom klas I-III. W ramach niniejszego programu podejmowane są działania wzbogacające wiedzę uczniów o zdrowych nawykach żywieniowych. W ramach edukacji przyrodniczej włącza się także dzieci do prac w ogrodzie oraz organizuje wycieczki do gospodarstwa rolnego i zakładu przetwórstwa owocowo-warzywnego.

W bieżącym roku uczniowie klas młodszych i ich rodzice zostali włączeni również do programu edukacyjno-profilaktyczny PPIS w Słupsku pt. „Trzymaj formę”, którego celem jest pogłębienie wiedzy na temat znaczenia dla organizmu człowieka zbilansowanej diety i aktywności fizycznej. Dzięki zaangażowaniu w program dzieci zyskują wiedzę na temat zdrowia oraz koniecznych działań, gdy staje się ono zagrożone. Zgodnie z założeniami programu, prowadzona jest szeroka akcja profilaktyczna na temat szkodliwości palenia papierosów. Promocji zdrowia w klasach młodszych służył zorganizowany przez szkołę konkurs plastyczny pt. „Odżywiamy się smacznie, zdrowo, kolorowo”, do którego przystąpiło wielu uczniów. Szkoła uczestniczy również w programie administrowanym przez Agencję Rynku Rolnego „Szkłanka mleka”, polegającym na nieodpłatnym udostępnianiu mleka wszystkim uczniom i dzieciom z oddziału przedszkolnego. W ramach programu uczniowie wzbogacają także swoją wiedzę o własnościach odżywczych nabiału.

W II etapie edukacyjnym wymagania i treści dotyczące różnych aspektów edukacji zdrowotnej występują na lekcjach wychowania do życia w rodzinie i przyrody. Obecne są również na przedmiotach takich jak: język polski, język angielski, technika, zajęcia komputerowe, muzyka. Zakres edukacji zdrowotnej w naszej szkole rozszerzono o aspekty zdrowia psychospołecznego, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności życiowych – osobistych i społecznych. Istotnym elementem jest realizowana w szkole edukacja seksualna w ramach przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie.

Ponieważ wiodącą rolę w szkolnej edukacji zdrowotnej pełni nauczyciel wf-u, w wychowaniu fizycznym II etapu edukacyjnego wprowadzono do wyboru zajęcia typu rekreacyjno-sportowego, których zadaniem jest umożliwienie aktywności fizycznej uczniów. W szkole organizowany jest co roku *Europejski Tydzień Sportu*

dla Wszystkich, w który włączani są rodzice uczniów i pedagodzy. Ten cykl imprez promujących aktywność fizyczną cieszy się szczególnym zainteresowaniem. Odbywają się rozgrywki i zawody sportowe oraz turnieje wiedzy o sporcie. Rozgrywane są mecze uczniowie kontra nauczyciele i rodzice. W tych dniach wielu pozytywnych emocji dostarczają uczniom spotkania ze znanymi sportowcami.

W klasach IV-VI w ramach godzin wychowawczych realizowany jest program PPIS pt. „Znajdź właściwe rozwiązanie”, do którego włączani są także rodzice uczniów. Uczestnicząc w tym przedsięwzięciu młodzież uświadamia sobie przeżywane emocje, uczy się nazywania uczuć, poznaje zasady racjonalnego odżywiania i podstawowe składniki odżywcze. Młodzi ludzie mają okazję dokonać pomiaru wagi ciała i ocenić stopień nadwagi lub niedowagi. Zdobywają też wiedzę z zakresu profilaktyki uzależnień, uczestniczą w treningu asertywności. Mając na uwadze wysoki stopień zmotywowania uczniów, program realizowany jest przy zastosowaniu aktywizujących metod. Uczniowie mają okazję obejrzeć prezentacje multimedialne, np. „Zaburzenia odżywiania i ich konsekwencje zdrowotne”. Elementy ww. programu związane z kształtowaniem sylwetki realizowane są na lekcjach wychowania fizycznego.

W swoich działaniach prozdrowotnych szkoła organizuje wszelkiego rodzaju akcje profilaktyczne, m.in.: *Światowy dzień bez tytoniu, Światowy dzień walki z AIDS, Dzień Bezpiecznego Internetu, Światowy dzień zdrowia, Co ci chodzi po głowie – profilaktyka wszawicy*. Uczestniczymy w kampanii profilaktycznej pt. „Nie épa”, „Profilaktyka przeciw zakażeniu wirusem świńskiej grypy”; w programie edukacji ekologicznej pt. „Źródła pozytywnej energii” itp. Od wielu lat szkoła aktywnie włącza się również w Ogólnopolską kampanię profilaktyczną „Zachowaj trzeźwy umysł”.

Nasi uczniowie sięgają po laury w konkursach z zakresu promocji zdrowia na różnych szczeblach. Odnotowaliśmy sukcesy między innymi w:

- ➔ Ogólnopolskiej kampanii profilaktycznej „Zachowaj trzeźwy umysł” – 2 tytuły laureata i 2 wyróżnienia,
- ➔ Ogólnopolskim konkursie „Owoce, warzywa i soki są na 5” – wyróżnienie,
- ➔ Wojewódzkim konkursie plastycznym „Kto zajął chorobie w oczy, ten wie, jak bestia wygląda” – tytuł laureata,
- ➔ Powiatowym turnieju wiedzy o zdrowiu – 2 wyróżnienia,
- ➔ Powiatowym konkursie plastycznym „Trzeźwe i nietrzeźwe spojrzenie na świat” – II miejsce.

Wspólnie tworzymy i realizujemy projekty edukacyjne interdyscyplinarne, w które angażujemy uczniów wraz z rodzicami, grono pedagogiczne, pracowników szkoły i instytucje wspomagające. Spośród wielu zrealizowanych projektów na szczególną uwagę zasługują: „Szkolny tydzień zdrowia”, „Szkolny miesiąc kultury – Jak obycie ułatwia życie?”, „Tydzień sportu szkolnego”, „Cykl dni owocowo-warzywnych”, „Bezpieczeństwo w ruchu drogowym”, „Uczymy ratować – pierwsza pomoc przedmedyczna”. W pracy profilaktycznej skupiamy się także na wskazaniu możliwości zwiększających kontrolę własnego zdrowia. Staramy się uświadamiać naszym uczniom, ale też ich rodzicom i pracownikom szkoły, rolę profilaktycznych badań medycznych.

By móc skutecznie wdrażać treści z zakresu promocji zdrowia w szkole, kadra pedagogiczna na bieżąco doskonali swoje kompetencje w ramach różnych form doskonalenia zawodowego. Po skończonych szkoleniach pedagogicy dzielą się zdobytą wiedzą z innymi nauczycielami, a efektem finalnym jest wdrażanie działań prozdrowotnych w szkole.

Realizacja treści z zakresu promocji zdrowia nie byłaby możliwa bez konstruktywnej współpracy szkoły z instytucjami wspierającymi nasze działania. Możemy poszczycić się znakomitą, wieloletnią współpracą m.in. z: Oddziałem Straży Granicznej w Ustce, Komisariatem Policji w Ustce, Państwowym Powiatowym Inspektorem Sanitarnym, Państwową Inspekcją Pracy, Kasą Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Wojewódzkim Ośrodkiem Ruchu Drogowego, Ośrodkiem Zdrowia w Zaleskich.

Właściwe planowania i wdrażania edukacji zdrowotnej w szkole jest niezmiernie ważne. Kształtując młodego człowieka, świadomego zachowań prozdrowotnych, wpływamy na jakość jego życia. Systematycznie prowadzona edukacja w tym zakresie jest najbardziej opłacalną, długofalową inwestycją w zdrowie kolejnych pokoleń – całego społeczeństwa. Bo, jak powiedział Henry de Bracton: „*Gram zapobiegania jest więcej wart, niż tona leczenia*”. ♦

Maria Siudek
dyrektor Szkoły Podstawowej
w Zaleskich

Gabinet profilaktyki medycznej

W Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym im. **Marynarza Polskiego w Damnicy Gabinet Profilaktyki Medycznej** jest czynny w dni nauki szkolnej w godz. 7³⁰ do 15⁰⁰. Prowadzę tu działalność w zakresie organizacji profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą (umowa z NFZ).

Obecnie w szkole uczą się dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i głębokim. W roku szkolnym udzielam uczniom ok. 300 porad pielęgniarstkich (ból głowy, gardła, brzuch, urazy itp.), a w najtrudniejszych sytuacjach korzystam z pomocy pogotowia ratunkowego. Otaczając opieką ucznia często odwiedzam i poznaję jego środowisko domowe, wspierając rodzinę w zakresie profilaktyki, badań okresowych, dbałości o higienę, wskazując na istotę tych działań dla dziecka i rodziny.

W ramach programu profilaktycznego, w trosce o zdrowie jamy ustnej w szkole prowadzę zabiegi, których celem jest przeciwdziałanie próchnicy zębów. Sześciokrotnie w ciągu roku, co sześć tygodni odbywa się w mojej obecności i przeze mnie dopilnowane szczotkowanie uzębienia środkami fluorkowymi (czas trwania, ilość preparatu, dokładność wykonywanej czynności). Przy tej okazji każde dziecko uczy się prawidłowego sposobu szczotkowania i wyrabiania właściwych nawyków higienicznych. Jestem przekonana, że dzięki tym działaniom ta prosta i powszechna metoda zmniejszy zapadalność na chorobę próchnicową zębów.

Uczniowie chętnie uczestniczą w zajęciach profilaktycznych i podejmują aktywność na rzecz ochrony swojego zdrowia. Tematykę dostosowuję do potrzeb i zainteresowań uczniów. Staram się „wszczepić” w dzieci i młodzież wiedzę na temat dbałości o zdrowie swoje oraz bliskich.

W ramach swojej działalności, od 1 września 2011 r., zrealizowałam następujące zagadnienia: zasady prawidłowego odżywiania, dbanie o utrzymanie prawidłowej masy ciała, witaminy z ogrodu, higiena jamy ustnej, higiena ciała – zasady pielęgnacji, choroby przenoszone drogą płciową, choroby zakaźne – ospa, świnka, różyczka, grudzień miesiącem walki z nałogiem, „Nie daj się wciągnąć w nałóg”, dostosowanie ubioru do pory roku, rozwój płciowy dziewcząt i chłopców, ratowanie życia – resuscytacja (ćwiczenia na fantomach).

Obecnie, zgodnie z koncepcją promocji zdrowia, szkołę należy traktować jako specyficzne siedlisko, czyli miejsce, w którym uczniowie i pracownicy (społeczność szkolna) spędza znaczącą część swojego życia, pracuje, uczy się i w którym „tworzone jest zdrowie”. Zdrowie to powstaje w warunkach codziennego życia, gdzie uczniowie uczą się, pracują, odpoczywają i bawią się. Tworzone jest przez ludzi zdolnych do podejmowania właściwych decyzji (B. Woynarowska, *Szkoła a zdrowie uczniów i pracowników, w: Standardy i metodyka pracy pielęgniarki i higienistki szkolnej*, wyd. Instytut Matki i Dziecka, Warszawa 2003, s. 11). Swoją działalnością obejmuję przede wszystkim uczniów z powiatu, ze środowisk wiejskich. Nadal spotykam wiele rodzin potrzebujących wsparcia i opieki, wiedzy, wymagających monitorowania. Gabinet profilaktyki medycznej jest zatem niezbędnym miejscem w każdej szkole. ♦

Maria Haładej
pielęgniarka w SOSW w Damnicy

Sport to zdrowie! Sport to zdrowie! Każdy w Dwójce ci to powie!

W Szkole Podstawowej Nr 2 w Słupsku od wielu lat szczególną uwagę poświęca się realizacji działań prozdrowotnych. Nawyki i umiejętności dotyczące zdrowego stylu życia kształtują się już we wczesnym okresie życia, ponieważ to właśnie wtedy psychika dziecka jest bardzo wrażliwa na oddziaływanie otoczenia. W późniejszym etapie rozwoju trudno to zmienić, dlatego też nabyte w tym wieku nawyki, umiejętności i postawy zachowane zostaną na dalsze lata życia. Jednym z podstawowych zadań szkoły jest przygotowanie ucznia do życia tak, aby w przyszłości potrafił dokonywać właściwych wyborów w sprawach zdrowia.

Dzieci spędzają w szkole wiele godzin, a ich zdrowie i samopoczucie ma znaczny wpływ na zdobywanie wiedzy i umiejętności, jak również na dalszy harmonijny rozwój. Celem wszystkich pracowników szkoły i rodziców uczniów jest wdrażanie i wzbogacanie o nowe zagadnienia edukacji prozdrowotnej zawartej w z podstawy programowej. Treści programowe są bezustannie poszerzane o nowe wiadomości i umiejętności. Każdy nauczyciel dba o dostosowanie przekazywanej wiedzy do możliwości i umiejętności uczniów oraz o rozbudzanie zainteresowania tematyką prozdrowotną, poprzez stosowanie różnych metod aktywizujących. Opracowane działania zachęcają uczniów do dbania o własne zdrowie, szczególnie w zakresie higieny osobistej i otoczenia, prawidłowej postawy ciała, właściwego odżywiania się, aktywności fizycznej, przestrzegania zasad bezpieczeństwa w różnych sytuacjach oraz w kontaktach z innymi osobami,

W roku szkolnym 2008/2009 szkoła przystąpiła do programu **Szkół Promujących Zdrowie**. Placówka wykazała się efektywnymi działaniami z zakresu promocji zdrowia, co w konsekwencji pozwoliło na uzyskanie **Certyfikatu Szkół Promujących Zdrowie**. Przyjęcie do sieci tych szkół poprzedził trzyletni okres przygotowawczy. W tym czasie, jak również i obecnie, podejmujemy działania, które sprzyjają dobremu samopoczuciu społeczności szkolnej oraz podejmowaniu przez jej członków działań na rzecz zdrowia. W edukacji zdrowotnej bardzo ważne jest prowadzenie ujednoczonych oddziaływań pedagogicznych. Skuteczność i realizacja opracowanego przez nas programu, w znacznym stopniu zależna jest od efektywnej współpracy z rodzicami, dlatego też jego celem jest rozszerzenie oddziaływań prozdrowotnych poza szkołę – na rodzinę i dom uczniów, jak również zachęcanie do rodzinnych dyskusji i działań na rzecz szkoły w zakresie promocji zdrowia. Nasze wspólne działania uświadomią rodzicom i dzieciom, że każdy człowiek powinien być odpowie-

dzialny za własne zdrowie, a osiągnąć ten cel można dokonując właściwych wyborów w zakresie zdrowia.

Realizując działania prozdrowotne-tworzymy warunki sprzyjające zdrowemu stylowi życia członków społeczności szkolnej, kształtujemy umiejętności dbania o zdrowie. Stwarzamy warunki do dbania o bezpieczeństwo w różnych sytuacjach życiowych. Uświadamiamy uczniom i rodzicom, jakie korzyści wynikają z aktywności fizycznej – uprawiania sportów.

W ramach realizacji celów i zadań wynikających z promocji zdrowia, systematycznie przeprowadzane są pogadanki na temat bezpieczeństwa podczas ferii zimowych i wakacji letnich oraz na temat aktywnych form spędzania wolnego czasu. Organizowane są wyprawy turystyczno-krajoznawcze uczniów i nauczycieli sprzyjające integracji społeczności szkolnej. W ramach Szkolnego Koła PTTK uczniowie biorą udział w rajdach pieszych i rowerowych, wycieczkach i biwakach. Uczniowie mają możliwość korzystania z cotygodniowych wyjazdów na basen.

Każdy rok szkolny rozpoczynamy *Uroczystą Inauguracją Sportowego, Turystycznego i Kulturalnego Roku Szkolnego*. Uczniowie z klas I-III uczestniczą w grach i zabawach, zaś uczniowie klas IV-VI biorą udział w biegach przełajowych w lesie. W szkole aktywnie działa Szkolny Klub Sportowy „ORION”. Celem jego działalności jest planowanie i organizowanie pozalekcyjnego życia sportowego uczniów, angażowanie dzieci do różnorodnych form aktywności ruchowej, gier i zabaw, uczestniczenia w masowych imprezach sportowych i rekreacyjnych, organizowanie różnych form rywalizacji rówieśniczej (Szkolne Igrzyska Sportowe). Reprezentacje szkolne uczestniczą we wszystkich dyscyplinach rywalizacji sportowej dzieci i młodzieży w Słupsku (Słupska Olimpiada Młodzieży), w województwie (Wojewódzkie Igrzyska Młodzieży Szkolnej) i innych imprezach sportowych różnej rangi. Nauczyciele wychowania fizycznego organizują turnieje okolicznościowe: „Mikołajkowy turniej minikoszykówki chłopców i dziewcząt”, „Turniej piłki nożnej z okazji Dnia Dziecka”, „Turniej unihokeja z okazji Dnia Odzyskania Niepodległości”. Bierzymy cykliczny udział w „Czwartkach lekkoatletycznych” i organizujemy spotkania ze znanymi sportowcami. Gościliśmy między innymi: Barbarę Madejczyk, koszykarzy drużyny „Energia Czarni Słupsk” oraz Marcelinę Witek. Klub corocznie przygotowuje i prowadzi również wypoczynek letni i zimowy w miejscu zamieszkania (zimowisko, półkolonia, obozy dochodzące), a także w formach wyjazdowych (obóz sportowy, kolonia turystyczno-sportowa). Uczniowie klas młodszych regularnie biorą udział w zajęciach sportowych podczas programowych zajęć edukacyjnych i zajęć świetlicowych. Dzieci każdego roku uczestniczą w Międzyszkolnym Turnieju Sportowo-Rekreacyjnym „Marzannada”.

Bogata oferta zajęć pozalekcyjnych pozwala uczniom w sposób aktywny i atrakcyjny spędzać czas wolny.

W szkole prężnie działa: Szkolne Koło PCK, „Klub – Wieściorka” i Mały Samorząd Uczniowski, które są inicjatorami działań w ramach „Dnia bez papierosa”, „Dnia Walki z AIDS”, „Dnia Tolerancji”. W ramach tych akcji przygotowywane są plakaty informacyjne, konkursy plastyczne, pogadanki. Do kalendarza imprez szkolnych na stałe wpisały się także takie wydarzenia jak: „Dzień Ziemi”, „Sprzątanie Świata”, „Dzień Sportu Szkolnego”. Na zajęciach lekcyjnych i pozalekcyjnych wdrażane są treści szkolnych programów: „Gimnastyka korekcyjno-kompensacyjna w edukacji wczesnoszkolnej”, Ogólnopolski Program edukacyjny „Wolność oddechu – zapobiegaj astmie”.

Na terenie naszej placówki działa też stołówka i sklepik szkolny, w którym codziennie sprzedawane są owoce i kanapki ze świeżymi warzywami. Od dwóch lat realizujemy programy „Szkłanka mleka” i „Owoce w szkole”. Pogłębiają one wiedzę i świadomość w zakresie znaczenia prawidłowego odżywiania dla organizmu człowieka, jak również kształtują zmiany zachowań związane z prawidłowym odżywianiem się i odpowiednią jakością zdrowotną żywności. Efektem tego jest zmiana nawyków żywieniowych i umiejętność dokonywania właściwych wyborów produktów spożywczych.

Pielęgniarka szkolna co roku aktywnie uczestniczy w działaniach prozdrowotnych: prowadzi fluoryzację, bilanse zdrowia, bierze udział w akcjach społecznych. W wielu młodszych klasach przeprowadziła pogadanki pedagogizujące na temat skutków zażywania narkotyków i przeciwdziałaniu takim chorobom jak bulimia i anoreksja.

W roku szkolnym 2010/11 nasza szkoła zorganizowała I edycję Międzyszkolnego Konkursu O Promocji Zdrowia: „Chcę być zdrowy”. Do konkursu zaproszono trzyosobowe drużyny ze wszystkich szkół podstawowych w Słupsku. Główne cele konkursu to: promocja zdrowia wśród najmłodszych, zachęcenie dzieci do poszukiwań nowatorskich metod poszerzania wiedzy na temat własnego zdrowia, wdrażanie do realizacji zadań programowych w sposób inny niż tradycyjna lekcja.

Rozbudzając zainteresowania własnym zdrowiem wśród uczniów staramy się również dbać o ich rozwój psychiczny. Wpajamy uczniom normy właściwego i poprawnego zachowania się, jako umiejętności umożliwiające ich rozwój we wszystkich sferach życia społecznego. W związku z tą tematyką, podejmujemy działania profilaktyczne, które przede wszystkim mają na celu kształtowanie umiejętności prawidłowej komunikacji interpersonalnej. Staramy się, by dzieci umiały się bronić bez użycia agresji, nie były osobami, które ulegają złym wpływom i podporządkowują się bezkrytycznie innym. Kształcimy umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach, rozwiązywania problemów i konfliktów poprzez wykorzystywanie technik mediacji i negocjacji. Informujemy uczniów i rodziców o negatywnych skutkach nieprzestrzegania norm społecznych i prawnych. Nasze działania dążą

do realizacji programu „Szkoła bez przemocy” i „Bezpieczna Szkoła”. Na bieżąco realizowane są zagadnienia dotyczące eliminowania zjawisk przemocy i agresji.

Według danych szacunkowych, co roku około 4 mln polskich dzieci narażonych jest na mimowolne wdychanie dymu tytoniowego. Bierne palenie ułatwia wprowadzenie dziecka w życie, w którym palenie papierosów jest normą. Istnieje więc duże zapotrzebowanie na program edukacji antytytoniowej dla dzieci należących właśnie do tej grupy wiekowej. Dlatego też nasza szkoła bierze aktywny udział w realizacji Ogólnopolskiego Programu Ograniczenia Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu „Nie pal przy mnie proszę” dla klas I-III. Ten program profilaktyczny ma przede wszystkim na celu wykształcenie u dzieci świadomej umiejętności radzenia sobie w sytuacjach, w których inne osoby palą przy nich papierosy. Realizując zadania wynikające z programu, uporządkowujemy i poszerzamy informacje na temat swojego zdrowia. Kształtujemy u dzieci postawy odpowiedzialności za własne zdrowie. Uświadamiamy dzieciom, że palenie tytoniu jest szkodliwe dla zdrowia. Uwrażliwiamy dzieci na szkodliwe oddziaływanie dymu papierosowego, związane z biernym paleniem. Kształtujemy umiejętności radzenia sobie w sytuacjach, gdy inni ludzie przy nich palą. Poprzez te działania dążymy do wychowania osób znających szkodliwy wpływ nikotyny na organizm człowieka.

Dobra współpraca uczniów, nauczycieli, rodziców oraz przedstawicieli społeczności lokalnej tworzy klimat oparty na partnerstwie i pozytywnych relacjach międzyludzkich. Staramy się zapewnić poczucie bezpieczeństwa każdemu członkowi naszej społeczności szkolnej, dbamy o jego harmonijny i zdrowy rozwój. Realizacja zadań prozdrowotnych przynosi wymierne korzyści. Ponieważ troska o każdego człowieka jest naszym celem nadrzędnym, będziemy kontynuować działania promujące zdrowy tryb życia. Będziemy tworzyć klimat sprzyjający zdrowiu i rozwojowi uczniów, rodziców i pracowników, zgodnie z mottem naszej szkoły: „Sport to zdrowie! Sport to zdrowie! Każdy w *Dwójce* ci to powie!”

Opisane wyżej działania są dowodem na to, że przyznany szkole Certyfikat Pomorskiego Kuratora Oświaty oraz Wojewódzkiego Zespołu ds. Szkół Promujących Zdrowie, trafił do właściwej placówki i potwierdzają spełnienie kryteriów kwalifikujących wpisanie *Dwójki* do Pomorskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie. ♦

Marta Pastucha

nauczyciel nauczania wczesnoszkolnego

Sylvia Borecka

nauczyciel wf

w Szkole Podstawowej nr 2 w Słupsku

Szkoła promująca zdrowie jest wyzwaniem...

Gimnazjum nr 2 w Rumi jest placówką publiczną. Liczy 453 uczniów, 50 nauczycieli, 3 pracowników administracji i 8 pracowników obsługi. Uczniowie szkoły to młodzież z pobliskiego osiedla mieszkaniowego oraz okolicznych domków jednorodzinnych. W sąsiedztwie funkcjonuje gimnazjum salezjańskie oraz szkoła społeczna. W obwodzie naszej szkoły znajduje się Ognisko Wychowawcze im. Dziadka Lisieckiego i Świetlica Terapeutyczna prowadzona przez księży. Z myślą o nich w szkole funkcjonuje system wsparcia dydaktyczno-wychowawczego (pedagog, psycholog, zajęcia wyrównawcze).

Gimnazjum nr 2 w Rumi powstało na bazie Szkoły Podstawowej nr 4. To właśnie ówczesna Szkoła Podstawowa nr 4 w 1991 roku zdecydowała się zgłosić swoją gotowość do udziału w międzynarodowym projekcie *Szkoła Promująca Zdrowie*. Nasza szkoła, wraz z innymi 13 placówkami nazwanymi „szkołami projektowymi”, zainicjowała ideę *SzPZ* w Polsce. Od tego momentu minęło 21 lat... Szkoła bardzo się zmieniła. SP została przekształcona w Zespół Szkół nr 2, a po opuszczeniu placówki przez najmłodszych – ostatecznie powstało Gimnazjum nr 2. Zmienił się skład grona pedagogicznego – część odeszła wraz z likwidacją klas 1-6, część nauczycieli przeszła na emeryturę. Pozostało niewielu, którzy pamiętają początki *SzPZ* w tym budynku. Stąd wyniknęła konieczność zaznajomienia grona z ideą *SzPZ*, a następnie podjęto próbę wdrożenia celów i strategii w działania społeczności szkolnej.

Chciałabym przedstawić – w wielkim skrócie – drogę, którą pokonaliśmy, aby cieszyć się zaszczytem przynależności do *Krajowej Sieci Szkół Promujących Zdrowie* oraz otrzymać *Krajowy Certyfikat SzPZ* (2009 r.).

Przedstawiciele społeczności szkolnej, by działać na rzecz zdrowia własnego i innych ludzi, muszą zostać wyposażeni w odpowiednie kompetencje i umiejętności niezbędne dla kształtowania zachowań sprzyjających zdrowiu, podejmowania właściwych decyzji i wyborów oraz radzenia sobie z nowymi sytuacjami (np.: transformacją SP 4 w G2). Okres dojrzewania, wiążący się z po-

bytem uczniów w gimnazjum, jest wyzwaniem dla całego środowiska szkolnego: rodziców, nauczycieli, a przede wszystkim młodzieży. Jest to okres inicjacji i wzrostu zachowań ryzykownych i zagrażających zdrowiu, takich jak: agresja, uzależnienie od nikotyny, alkoholu, środków psychoaktywnych, a coraz częściej również od zdobyczy cywilizacji (MP4, Internet, telefony komórkowe). Jak pokazała diagnoza wstępna i etapowa (2005 r., 2006 r., 2007 r., 2011 r.), nasza szkoła stanęła również przed wyzwaniem, by aktywnie przygotować młodzież do życia we współczesnym świecie, umożliwić jej dokonywanie wyborów odpowiednich z punktu widzenia zdrowia i rozwoju oraz tworzyć środowisko wspierające zdrowie. Rozpoczynając nasze działania, zwróciliśmy szczególną uwagę na stworzenie odpowiednich warunków i organizację życia szkoły, sprzyjającą edukacji zdrowotnej. Dyrekcja i całe grono pedagogiczne, a w szczególności *zespół ds. SzPZ*, uznały za ważny aspekt działań poprawę polityki, warunków i organizacji życia szkoły, tak

aby sprzyjały one edukacji zdrowotnej. Na bieżąco monitorujemy realizację treści prozdrowotnych, coraz więcej nauczycieli i uczniów włącza się aktywnie w poszczególne działania.

Duże znaczenie ma dla nas bieżące uczestnictwo w szkoleniach z zakresu edukacji zdrowotnej oraz dotyczących kształtowania relacji z uczniem. Grono pedagogiczne regularnie uczestniczy w szkoleniach z zakresu edukacji zdrowotnej, które odbywają się w naszej szkole przynajmniej 1-2 razy w semestrze. Dotyczą one: zdrowia psychicznego, bezpieczeństwa, komunikacji, pracy z dziećmi nadpobudliwymi, z trudnościami edukacyjnymi, przewlekłe chorymi, agresywnymi, itd. Większość grona pedagogicznego (91%) zadeklarowała swoje częste uczestnictwo w szkoleniach z zakresu edukacji zdrowotnej, a 84% deklaruje samodzielne pogłębianie swojej wiedzy i umiejętności w zakresie promocji zdrowia. Mamy zwyczaj – minimum 2 razy w roku, podczas zebrań z rodzicami – prezentować im treści z zakresu edukacji zdrowotnej, zgodnie z potrzebami wykazanymi w diagnozach.

Nauczyciele starają się, aby uczeń był aktywnym uczestnikiem edukacji zdrowotnej i miał możliwość wyboru rodzaju działań prozdrowotnych. Najbardziej sku-

teczną formą współpracy podejmowaną przez nasze grono pedagogiczne jest praca metodą projektów oraz metodami aktywizującymi, a także edukacja rówieśnicza i działalność wolontariatu. W klimat naszej szkoły wpisały się duże projekty edukacyjne, takie jak: *4 x NIE – projekt profilaktyczny* (listopad, grudzień), *Żyj zdrowo od wiosny! – projekt prozdrowotny* (kwiecień, maj), Miesiąc Ekologiczny. Wysiłki pedagogów skupiają się na przedstawianiu młodzieży różnorodnych zachowań prozdrowotnych, propagowaniu życia bezpiecznego i wolnego od nałogów (zgodnie z problemami priorytetowymi). Przeprowadzona diagnoza działań pozwala ocenić wysoki stopień zadowolenia z udziału w projektach prozdrowotnych oraz ich wartość edukacyjną, w opinii uczniów i pracowników szkoły.

Trudny wiek rozwojowy uczniów gimnazjum stwarza wiele problemów w komunikacji i relacjach między poszczególnymi członkami społeczności. Dlatego dużą uwagę zwróciliśmy na klimat panujący w naszej szkole. Szczególnie zależało nam na dobrych relacjach z uczniem. Zarówno nauczyciele, jak i pracownicy niepedagogiczni mają poczucie ważności swojej pracy, czują się doceniani. Rodzice uczniów również wysoko oceniają pracę szkoły. Są zadowoleni, że ich dziecko uczy się w tej placówce, chętnie poleciliby ją innym. Najmniejszą satysfakcją ze szkoły odczuwają uczniowie: chociaż bardzo lubią w niej przebywać, to jednak nie lubią zajęć – oceniają je jako trudne.

W związku z udziałem w projekcie SzPZ modernizujemy bazę lokalową tym samym podnosimy standard bazy szkoły. Powstały nowe sale lekcyjne, a przede wszystkim sale gimnastyczne. Szukaliśmy sposobów zachęcania jak najliczniejszej grupy młodzieży do świadomego uczestniczenia w sportowym życiu szkoły i miasta. Wyremontowano obiekt sportowy oraz zakupiono nowy sprzęt. W ramach współpracy z innymi instytucjami korzystamy też z hali i pływalni MOSiR, hali LO i SP 9. Pozwoliło to nam na rozszerzenie i dostosowanie do potrzeb młodzieży oferty zajęć ruchowych: fakultatywnych w ramach wychowania fizycznego, zajęć sportowo-rekreacyjnych, zajęć SKS, organizację mistrzostw szkoły (organizujemy wraz z młodzieżą mistrzostwa w każdej grze zespołowej, tenisie stołowym, szachach i pływaniu). Uczniowie mają wpływ na podejmowane działania – sami też proponują i współorganizują kolejne formy aktywności ruchowej.

Po uzyskaniu certyfikatu staramy się kontynuować działania, które dotyczą sfery edukacji zdrowotnej, opartej głównie na bieżących diagnozach – koniecznych ze względu na dynamiczne zmiany, które wiążą się z krótką obecnością młodzieży w gimnazjum.

Edukacja prozdrowotna na etapie kształcenia w gimnazjum jest wyzwaniem dla całej społeczności szkolnej.

Współpraca z rodzicami wymaga jeszcze wielu działań, dlatego kontynuujemy podjętą strategię, podkreślając niezastąpioną rolę rodziny w konsekwentnym wychowaniu. Trzeba wziąć pod uwagę fakt, że każdy uczeń otrzymuje informacje i wzorce zachowań z różnych źródeł (rodzina, szkoła, rówieśnicy, reklamy, mass media itd.) i tylko dążenie do ich spójności buduje wiarygodność dorosłych. Nie bez znaczenia jest również postawa nauczycieli, którzy są sojusznikami i przewodnikami po SzPZ. Staramy się również mocniej zaangażować Samorząd Uczniowski i samorządy klasowe, aby stworzyć wszystkim uczestnikom społeczności możliwość aktywnego udziału w życiu szkoły.

Pamiętamy, że: „Oceniając realizację edukacji zdrowotnej, nie warto koncentrować się na tym, ile i jakie działania podjęto, ale na tym, na ile były one skuteczne”, dlatego ważne jest świadome uczestnictwo młodzieży w działaniach SzPZ. Jest to możliwe wówczas, gdy mają oni wiedzę dotyczącą stanu faktycznego i potrzeb całej społeczności szkolnej.

Wyniki ewaluacji działań są przedstawiane przynajmniej raz w semestrze nauczycielom i rodzicom, niestety często z pominięciem uczniów. Ich zdaniem jest niewiele zajęć, które zakończone są jakąś formą ewaluacji. Chociaż każda lekcja powinna kończyć się podsumowaniem – ewaluacją, to sposób jej przeprowadzania jest dla uczniów często niezrozumiały (tak wynika z przeprowadzanej diagnozy). Nauczyciele natomiast twierdzą, że większość zajęć z edukacji zdrowotnej kończy się pewną formą podsumowania, ewaluacji. Należy zastanowić się dlaczego uczniowie i nauczyciele tak różnie oceniają ewaluację. Być może wynika to z faktu nieatrakcyjności form i technik ewaluacyjnych oraz biernego traktowania uczniów. Należy podkreślić również brak zaangażowania młodzieży w prowadzone zajęcia dydaktyczne.

Skuteczne i świadome wdrażanie idei *Szkoły Promującej Zdrowia* w gimnazjum jest, naszym zdaniem, dużym wyzwaniem dla jego społeczności. Wymaga zaangażowania, charyzmy oraz pasji danego siedliska, wpływającej z głębokich przekonań o potrzebie zaszczepienia właściwych zachowań zdrowotnych. ✦

Katarzyna Dziugan
koordynator działań SzPZ
w Gimnazjum nr 2 w Rumi

Centrum Rehabilitacji i Aktywności Osób Niepełnosprawnych

23 stycznia 2012 roku w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 4 w Słupsku odbyło się uroczyste otwarcie Centrum Rehabilitacji i Aktywności Osób Niepełnosprawnych. Centrum zostało utworzone we wrześniu 2011 r. przez Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 4 w Słupsku. Fundusze na założenie Centrum zostały przekazane przez Fundację Energa, dzięki pomocy Beaty Kątnik – Pełnomocnika Prezydenta Miasta Słupska ds. Osób Niepełnosprawnych.

Centrum służy pomocą terapeutyczną dzieciom niepełnosprawnym z miasta Słupska. W jego skład wchodzi pięć gabinetów, w których z dziećmi pracują wykwalifikowani terapeuci:

- ⇒ **Gabinet terapii logopedycznej** przeznaczony jest dla dzieci, które mają problem z wymową. Terapeutka prowadzi z nimi ćwiczenia artykulacyjne, oddechowo-fonacyjno-emisyjne. Większość ćwiczeń odbywa się w formie zabawowej, co znacznie uatrakcyjnia zajęcia.
- ⇒ **Biofeedback** stosowany jest szczególnie w przypadku dzieci, u których występują zaburzenia w zakresie koncentracji uwagi, procesów uczenia się, zachowania i z zaburzeniami funkcji poznawczych. To nowoczesna metoda usprawniania funkcjonowania Ośrodkowego Układu Nerwowego. Trening ma formę gry komputerowej, którą steruje dziecko, więc jest niezwykle atrakcyjny. Dziecko nie używa przy tym myszki czy klawiatury. Grę prowadzi za pomocą swojego mózgu, co pozwala mu kontrolować wytwarzane fale mózgowe. Sterowanie grą jest możliwe tylko wtedy, gdy mózg pracuje w prawidłowy sposób. O aktywności mózgu informują czujniki, które przyłączone są do głowy dziecka. Terapeuta śledzi reakcje mózgu na monitorze. Środki finansowe uzyskane od Fundacji pozwoliły na zakup wygodnego fotela dla dzieci.
- ⇒ **Sala do terapii ruchowej**, w której korygowane są wady postawy w obrębie kręgosłupa i kończyn dolnych. Wsparcie finansowe Fundacji Energa umożliwiło zakup profesjonalnego sprzętu do usprawniania dzieci z różnymi zaburzeniami w sferze motorycznego i fizycznego rozwoju: KONIK-a, który kształtuje siłę mięśni grzbietu i pośladków, PAJAK-a

szczególnie przydatnego w usprawnianiu dzieci i młodzieży z obniżoną siłą mięśniową oraz JASKÓŁKI – wielofunkcyjnej ławeczki stymulującej, która umożliwia ćwiczenia ogólnorozwojowe i korekcyjne.

- ⇒ **Sala SI (Integracji Sensorycznej)** – została w całości utworzona dzięki Fundacji. Terapia ta przeznaczona jest dla dzieci z zaburzeniami rozwoju pod postacią mózgowego porażenia dziecięcego, autyzmu, zaburzeń zachowania, nadpobudliwości psychoruchowej, a także dla dzieci z trudnościami w uczeniu się. Integracja sensoryczna to skomplikowany proces, w którym układ nerwowy odbiera informacje od wszystkich zmysłów, a następnie tak je interpretuje, aby były one wykorzystane w efektywny sposób. Umiejętność ta wykształca się wskutek skomplikowanych procesów zachodzących w układzie nerwowym. Dzieci z zaburzoną integracją sensoryczną nieprawidłowo reagują na dotyk, dźwięk, zapach czy ruch.

Podstawą tejże terapii jest stymulowanie zmysłu równowagi, dlatego też w sali dominuje sprzęt podwieszany. Urządzenia, które się znajdują w sali SI zapewniają dzieciom możliwość huśtania się na podwieszonym koniku, huśtawce czy platformie, a także skakania na batucie, czołgania się, wspinań, kręcenia się. Odpowiednia przestrzeń w sali i wyposażenie zapewnia dziecku dowolny ruch całego ciała. Wykorzystywany jest także drobny sprzęt służący do manipulowania, rzucania, łapania, czy toczenia. W ten sposób w formie zabawowej układ nerwowy dziecka i jego mózg uczy się odpowiedniego reagowania na bodźce zewnętrzne. Dzieci nie uczą się jednak konkretnych umiejętności, lecz poprawiając integrację sensoryczną, wzmacniają ich procesy nerwowe leżące u podstaw tych umiejętności. Terapeuta zachęca dziecko do podejmowania czynności, które zminimalizują jego deficyty rozwojowe. Jego rola polega na kreowaniu takich wymagań, aby dziecko było w stanie odpowiadać na nie coraz bardziej złożonymi reakcjami adaptacyjnymi. Terapeuta zwiększa stopień trudności w zależności od postępów dziecka.

- ⇒ **Sala doświadczenia świata** podobnie, jak sala SI została wyposażona ze środków od Fundacji Energa. Odbiorcami tej terapii są osoby ze wszystkimi

niepełnosprawnościami. Głównym celem terapii jest doświadczanie świata wszystkimi zmysłami, ale także wyciszenie, relaks, odprężenie. Osiągnięcie takiego stanu umożliwia m.in. suchy basen z podświetlanymi piłeczkami. Przebywanie w tym basenie dostarcza mnóstwo bodźców dotykowych (piłeczki), wzrokowych (kolor) i słuchowych (szelest przesuwających się piłeczek). Inną atrakcją jest bulgocząca kolumna wodna z rybkami, która dodatkowo pobudza prawie wszystkie zmysły dziecka oraz wyspa światłowodów uznana przez dzieci za oazę spokoju i wyciszenia. Lustra umieszczone pod kątem w stosunku do siebie stwarzają wrażenie głębi, a mrugające światłowody – spokoju. To miejsce, w którym dzieci uaktywniają swoją wyobraźnię i twórczość – manipulując i przystrajając się światłowodami. Odprężenie dzieci znajdują również pod świetlnym prysznicem z lampami UV. Jest on także pomocny w ćwiczeniu koncentracji uwagi, podobnie jak podwieszony pod sufitem projektor do prezentowania świetlnych efektów. Stymulację zmysłów pobudza zestaw świetlno-dźwiękowy, który umożliwia kojarzenie koloru z dźwiękiem, panel dotykowy usprawniający m.in. motorykę małą. W sali panuje półmrok. Jedna ze ścian pokryta została fluorescencyjną tapetą przedstawiającą morskie dno. Włączenie lampy UV nadaje wnętrzu niesamowity efekt, który natychmiast przyciąga uwagę dzieci.

Zajęcia prowadzone są przez wykwalifikowanych terapeutów. Niepełnosprawne dzieci zapisywane są na sesje terapeutyczne, które odbywają się średnio raz w tygodniu. Sesja trwa 10 spotkań. (oprócz Integracji Sensorycznej i terapii logopedycznej). Z uwagi na bardzo liczną grupę dzieci wymagających poddania się wymienionym zabiegom terapeutycznym, poszukujemy darczyńców, którzy wesprą działania Stowarzyszenia i Szkoły. ✦

Inez Janion

prezesa Stowarzyszenia

Przyjaciół Szkoły Podstawowej

z Oddziałami Integracyjnymi nr 4 w Słupsku

„Migające” przedszkolaki

Z językiem migowym wielu z nas spotkało się nie raz, ale nigdy bezpośrednio. Często obserwujemy „migające” osoby podczas spaceru czy zakupów w mieście. Każdy z nas niejednokrotnie oglądał programy w telewizyjnej, podczas których w prawym dolnym rogu ekranu pojawiał się pan lub pani wykonujący niezrozumiałe gesty rękami i próbował z nich coś odczytać. Jednak nie wielu z nas chciało poznać ten tajemniczy system znaków.

W 2011 roku nauczycielki z **Przedszkola Miejskiego nr 12 w Słupsku** odbyły kurs języka migowego pierwszego stopnia, organizowany przez Pomorską Akademię Kształcenia Zawodowego w Słupsku. Do dziś pamiętamy swoje pierwsze słowa: *ja się tego nigdy nie nauczę!* Raz ręka prosta, innym razem zgięta, kciuk do przodu, palec wskazujący do dołu, a jak tylko pomyślisz strony to okazuje się, że powiedziałaś coś zupełnie innego niż zamierzałaś. Jednak to były tylko pozory. Kolejne zajęcia i regularne powtarzanie znaków okazało się przyjemną wręcz zabawą, a każdy nowo zapamiętany znak, z większą lub mniejszą wprawą, dawał ogromną satysfakcję i motywację do dalszej nauki. Pod koniec kursu mówiłyśmy: *My chcemy więcej!* prosząc prowadzącą o dodatkowe znaki, które wykrczały poza realizowany program.

Zajęcia te uświadomiły nam, jak żyją osoby niesłyszące lub niedosłyszące. Jak inny jest ich świat od naszego, jak różni jesteśmy od siebie, choć z pozoru tacy sami. Ale przede wszystkim, wyposażyły uczestników spotkań w nowy system komunikacji z drugim człowiekiem, którego nauka, choć wymaga ćwiczeń i wielu powtórzeń, to stanowi miłą alternatywę dla codzienności, wymaga innego spojrzenia na świat i ludzi, dając jednocześnie niesamowitą satysfakcję i radość z osiągniętych efektów.

Po skończonym kursie wszystkie zgodnie stwierdziłyśmy, że zdobyte doświadczenie i wiedzę trzeba w efektywny sposób wykorzystać. Aby móc tę wiedzę przekazać dzieciom, jedna z nauczycielek napisała program autorski „*Zamigajmy razem. Wybrane elementy języka migowego w nauczaniu dzieci przedszkolnych*”, który został przeznaczony do realizacji w przedszkolu i objął swym zasięgiem przede wszystkim dzieci w wieku 5-ciu lat, uwzględniając ich potrzeby i możliwości rozwojowe. Program zakładał również możliwo-

ścią realizowania go w młodszych i starszych grupach wiekowych. Jest on skierowany do twórczych nauczycieli, dla których wprowadzenie nauczania podstaw języka migowego już w przedszkolu stanowi dużą wartość dydaktyczno-wychowawczą.

Głównym założeniem programu jest promowanie wśród dzieci w wieku przedszkolnym nauki języka migowego oraz wdrażanie do tolerancji inności w świecie społecznym, poprzez kontakt z elementarnymi znakami z zakresu ikonografii oraz daktylografii.

Program jest pilotażowo realizowany w naszym przedszkolu od września 2011 r. i uczestniczą w nim wszystkie grupy wiekowe. Nawet najmłodszy przedszkolacy poznają pojedyncze znaki języka migowego, które na miarę swoich możliwości zapamiętują i odtwarzają.

Naszym zdaniem, największym sukcesem prowadzonych zajęć jest to, że zainteresowanie nauką języka migowego okazały nie tylko dzieci, ale również rodzice naszych przedszkolaków, co świadczy o tym, iż maluchy pokazują poznane znaki domownikom, powtarzają je, utrwalają. Z relacji koleżanek wiemy, iż dzieci wręcz domagają się poznawania nowych znaków, które niekiedy wykraczają poza zaplanowany przez nauczyciela materiał.

„Testem” dla sprawdzenia umiejętności najstarszych dzieci z zakresu języka migowego były uroczystości z okazji obchodów Dnia Babci i Dziadka, podczas których 5 i 6-latki zaprezentowały „migany” wierszyk z życzeniami dla dziadków. Było to nie lada wyzwanie – zarówno dla występujących przedszkolaków, jak i dla pań nauczycielek, przygotowujących swoich podopiecznych do pokazu. Oczywiście nie mogło być innego finału – dzieci spisały się na medal, robiąc ogromne wrażenie na widzach i dając tym samym powód do dumy wychowawczynią.

Dzieci prezentują poznane znaki języka migowego również podczas zajęć otwartych. Na przykład witają lub żegnają przybyłych gości wykorzystując znaki języka migowego, co nie jednokrotnie wywoływało zaskoczenie na twarzach rodziców i innych nauczycieli.

Nauka języka migowego to nie tylko świetna zabawa dla dziecka, ale przede wszystkim wskazanie mu nowego, alternatywnego sposobu porozumiewania się z ludźmi, przy jednoczesnym uwrażliwianiu na drugiego człowieka. Staramy się uczyć dziecko od najmłodszych lat szacunku, tolerancji i godnego traktowania ludzi róż-

niących się od nas samych, a poprzez naukę języka migowego, umożliwiamy mu inny sposób kontaktowania się z osobami niesłyszącymi lub słabo słyszącymi.

Mamy nadzieję, iż program przez nas realizowany pomoże dzieciom stać się bardziej otwartymi, wrażliwymi i uświadomionymi ludźmi. Ukaze alternatywny spo-

sób komunikacji – na tyle atrakcyjny, iż nauka migania, podczas wspólnej zabawy, będzie nie tylko mile, ale również praktycznie spędzonym czasem. Zdobyte wiadomości i umiejętności dzieci będą mogły wykorzystać w dalszej edukacji w szkole podstawowej, co przyczyni się do rozwoju ich zainteresowań. Poznanie elementów języka migowego pozytywnie wpływa na rozwój umiejętności społecznych dziecka, poszerza jego spojrzenia na świat i sposób jego rozumienia. ✦

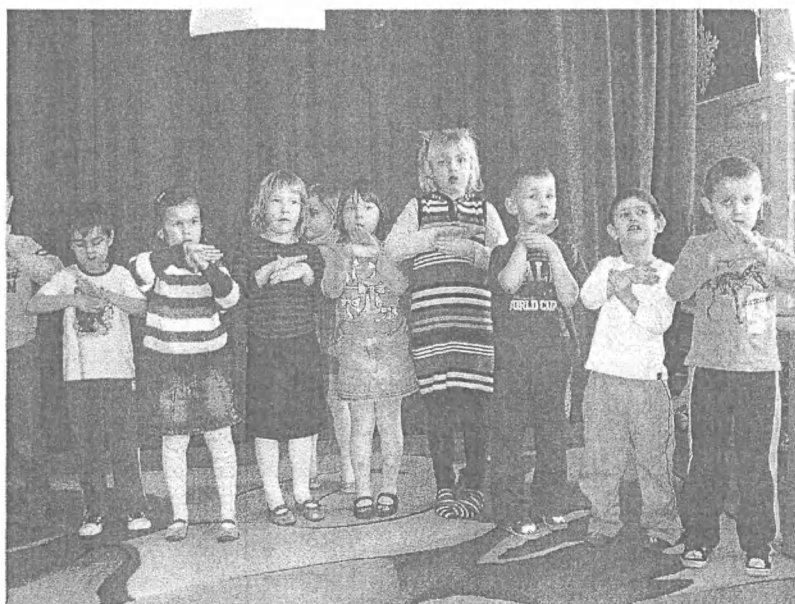
Liliana Krajewska

Monika Józwiak

nauczycielki

w Przedszkolu Miejskim nr 12

w Słupsku

Zdrowy Pomorzanie to ja

INNOWACYJNY PROGRAM EDUKACJI PROZDROWOTNEJ

Innowacja pedagogiczna z edukacji prozdrowotnej pt: „Zdrowy Pomorzanie to ja” to zajęcia przeznaczone dla klas III Policyjnego Liceum Ogólnokształcącego w Zespole Szkół Informatycznych w Słupsku. W roku szkolnym 2011/2012 przewidywanych jest do zrealizowania 37 jednostek lekcyjnych o tej tematyce. Z racji tego, iż III klasy policyjne w toku edukacji szkolnej zakończyły przedmioty typu biologia, innowacja ma na celu wprowadzenie zagadnień z higieny, które są bardzo ważne w kształtowaniu postaw prozdrowotnych młodego człowieka oraz rozbudzanie świadomości wpływu własnego postępowania na stan zdrowia swojego i innych ludzi. Program innowacji zwiera w swej strukturze treści mające pogłębić wiedzę z zakresu profilaktyki prozdrowotnej, wykształcić u ucznia postawy odpowiedzialności za zdrowie własne i innych. Plan pracy zakłada, że uczeń powinien zostać uświadomiony o zagrożeniach cywilizacyjnych, które człowiek stworzył. Przedstawione przeze mnie zagadnienia mają pomóc młodym ludziom w pracy oraz uczulić ich na to, jak ważne są higieniczne zachowania w pracy policjanta.

Jedną z definicji edukacji zdrowotnej określa ją jako *proces, w którym ludzie uczą się dbać o zdrowie własne i społeczności, w której żyją* (Wojnarowska 1999). Z powyższego wynika, iż głównym celem edukacji zdrowotnej jest zachęcanie jej odbiorców do podejmowania zachowań związanych z ochroną zdrowia. Jest to zadanie szczególnie ważne, ponieważ sposób jego realizacji wpływa na jakość życia każdego człowieka, a w szerszej perspektywie decyduje o kondycji zdrowotnej całego społeczeństwa. Przedmiot ten ma znaczenie poznawcze i wychowawcze, służy postrzeganiu przez ucznia otaczającej rzeczywistości. Układ innowacji pozwala na wzmożenie aktywności higienicznych ucznia w okresie dojrzewania oraz pogłębianie horyzontów myślowych młodego człowieka, dotyczących profilaktyki prozdrowotnej.

Po realizacji treści z innowacji pedagogicznej uczeń powinien nabyć umiejętności poszukiwania, porządkowania i wykorzystania informacji z różnych źródeł na temat profilaktyki prozdrowotnej oraz umieć rozwiązywać problemy w sposób twórczy. Młodzież bardzo chętnie uczestniczy w zajęciach. Metody aktywizujące stosowane w pracy mobilizują i determinują ich do działania.

Uczniowie m.in.:

- przeprowadzili wywiady środowiskowe dotyczące profilaktyki chorób;
- wzięli udział w konkursach, na przykład: „Mam haka na raka”, do którego klasa weterynaryjna wspólnie z klasą policyjną stworzyła film dokumentalny w formie reportażu;
- przeprowadzili wywiad środowiskowy dotyczący świadomości społeczności na temat zachorowalności na nowotwory, częstości badań profilaktycznych i ogólnego podejścia ludzi do chorób nowotworowych;
- rozdawali samodzielnie przygotowane ulotki, które przedstawiały objawy i przyczyny nowotworu jelita grubego;
- przeprowadzili szereg ankiet wśród rodziny, przyjaciół i ludzi przypadkowo napotkanych na ulicy dotyczących częstości wykonywanych badań profilaktycznych;
- przeprowadzili prelekcję multimedialną pt.: *Rak jelita grubego* dla zaproszonych gości podczas przeprowadzonego wywiadu. Otrzymała się ona 27.12.2011.

Nie ulega wątpliwości, że edukacja prozdrowotna jest w dzisiejszych czasach bezwzględnie koniecznością, wynikającą z obiektywnych wymogów zdrowotnych i uwarunkowań ekonomicznych oraz potrzeb życia społecznego w Polsce i na świecie. Zdrowie jest nieodłącznym warunkiem uzyskiwania dobrych wyników w nauce, zdobywania wysokich kwalifikacji zawodowych, pozyskania ciekawych ofert pracy i miejsc zatrudnienia. To wszystko przekłada się na efekty ekonomiczne, warunkujące wysoką jakość życia jednostki i społeczeństwa. Tak więc kształtując u uczniów postawy sprzyjające zdrowiu i zaszczepiając w nich zdrowy styl życia, pośrednio wpływamy na poprawę zdrowia całego społeczeństwa. ✦

Żaneta Obolewicz
nauczyciel biologii
w Zespole Szkół Informatycznych
w Słupsku

Śniadanie daje moc...

WALCZYMY O NASTĘPNE, ZDROWE POKOLENIE

Zespół Kształcenia i Wychowania w Koczale od lat jest placówką dbającą o edukację zdrowotną swych uczniów. Od blisko 20 lat szkoła znajduje się w Europejskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie. Jako jedna z nielicznych wiejskich szkół wzięła udział w tym nowatorskim projekcie i uczyniła promocję zdrowia jednym ze swych priorytetów i kierunków działań.

W szkole od lat realizowane są idee i zasady szkoły promującej zdrowie. Trzeba podkreślić, iż od lat każde dziecko dojeżdżające do szkoły oraz znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej objęte jest dożywianiem. W tej placówce nikt nie jest głodny. Istnieje system pomocy także dla rodzin uczniów. We współpracy z Agencją Rynku Rolnego uczniowie objęci są programem „Szklanka mleka” (uczniowie klas I-VI) oraz „Owoce w szkole” (kl. I-III). Dzieci otrzymują porcję mleka oraz owoców jako zdrowy dodatek do śniadania, stanowiący alternatywę dla słodkich niezdrowych przekąsek.

ZKiW w Koczale od lat „stawia” na promocje zdrowia, w różnych jego aspektach. Zajęcia edukacyjne, wystawy, prace plastyczne, apele tematyczne propagują zdrowy tryb życia, walkę z otyłością dzieci, z nałogami i uzależnieniami. Uczniowie aktywnie biorą udział w konkursach i prezentacjach. Cyklicznie odbywa się np. „Tydzień Profilaktyki” przeciw uzależnieniom, pod różnymi hasłami: „Paleniu mówię nie”, „STOP narkotekom” itp. ciekawą inicjatywą było np. prezentacja przez uczniów klas III SP wzorowego jadłospisu ucznia – w formie prac plastycznych, plakatów.

Promocję zdrowia szkoła zaczyna od dzieci najmłodszych, dlatego uczniowie klas pierwszych, z pomocą wychowawców, rodziców i starszych kolegów wzięli udział w ogólnopolskiej akcji „Śniadanie daje moc”. 8 listopa-

da 2011 roku uczniowie klas III przygotowali i zaprezentowali montaż słowno-muzyczny „Śniadanie daje moc”, poświęcony roli prawidłowego żywienia. Prezentacja dotyczyła znaczenia pożywnego, wzorcowego śniadania, przygotowanego ze zdrowych, smacznych produktów i jego roli dla prawidłowego funkcjonowania organizmu. Okazało się, że prócz walorów edukacyjnych, taka akcja dała dzieciom mnóstwo frajdy i radości. Każdy uczeń mógł samodzielnie „skomponować” swoje kanapki, poczęstować nimi innych i skosztować swoje dzieło. Radości było co nie miara, dlatego już dziś wychowawcy i uczniowie zgodnie zapowiadają udział w kolejnej edycji akcji.

Inną formą propagowania zdrowego trybu życia w naszej placówce jest sport. Dysponując dobrymi warunkami (2 sale gimnastyczne, kompleks boisk Orlik) szkoła rozwija aktywność uczniów w różnych dyscyplinach. Dzieciaki z Koczale odnoszą sukcesy w zawodach gminnych, powiatowych,

a nawet wojewódzkich. Aktywnie działają sekcje piłki siatkowej, nożnej, tenisa stołowego. Powstała też drużyna piłkarska, złożona z najmłodszych miłośników sportu – chłopców z klas I-III.

Nasze szkolne doświadczenia wskazują na to, że warto wpajać zachowania prozdrowotne, poczynając od najmłodszych. Jest to gwarancją zmiany nastawienia dzieci i młodzieży do problematyki zdrowia. Wszak jak mówią „Czym skorupka...”. Tak więc – walczymy o następne, zdrowe pokolenie, bo naprawdę warto! ✦

Beata Lipkowska

nauczyciel kl. I-III

opiekun Szkolnej Drużyny Piłkarskiej

SPORTO KOCZAŁA

Internet jako przestrzeń refleksji pedagogicznej i narzędzie pracy nauczyciela XXI wieku

Nauczyciel przez wieki spełniał funkcje strażnika skarbów plemienia, później narodu, wreszcie kręgu kulturowego. Swym uczniom mówił: *bierz co chcesz. Jeśli będziesz mędrcom pozostawisz więcej niż wzięłeś. Jeśli będziesz głupcem nic nie zyskasz, a skarby z których czerpiesz przemienią się w błoto*. Nauczyciel był jednak nie tylko dystrybutorem wiedzy. On jej nadawał znaczenia. Mówił o mędrkach, podawał prawa, zasady, wyjaśniał pojęcia. Ale nie wszystkie. O szeregu z nich milczał lub traktował pobieżnie. Tym sposobem przez dobór, układ treści i hierarchię jej ważności tworzył obraz świata i ludzi w umysłach swych uczniów.

Postęp naukowo techniczny, nasilające się procesy globalizacji wraz z ruchami separatystycznymi oraz budowa społeczeństwa opartego na wiedzy stawiają nowe zadania pedagogom i nauczycielom. Nigdy dotąd nie mieli oni do czynienia z pokoleniami, które posiadały władzę nad śmiercią swego gatunku, a równocześnie zyskują władzę nad życiem¹. Próbną eksplozja bomby atomowej w bazie powietrznej sił USA w Alamogordo w stanie Nowy Meksyk w 1945 r. oraz 1953 r., kiedy to genetycy J. D. Watson i F. H. C. Crick ogłosili model budowy przestrzennej kwasu dezoksyrybonukleinowego, zawierającego kod genetyczny żywych istot, wyznaczają nowe płaszczyzny ludzkiej aktywności, ale też perspektywy koniecznej refleksji i praktyki pedagogicznej.

Od 1943 r., kiedy w tajnych wojskowych zakładach w Bletchley Park w Wielkiej Brytanii zbudowano pod kierunkiem Maxa Newmana pierwszy elektroniczny komputer Colossus I – człowiek zaczął tworzyć coraz

doskonalwsze narzędzia przesyłania, przetwarzania i magazynowania informacji. Rozpoczął się proces cyfryzacji tradycyjnych mediów oraz konstruowania nowych, atrakcyjnych narzędzi technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Materia, życie, informacja – to trzy znaczące płaszczyzny dociekań współczesnej nauki. Owe płaszczyzny stanowią nie tylko poważne wyzwanie intelektualne dla uczonych. Odkrycia dają realną władzę. Jak człowiek ją wykorzysta zależy od jego kondycji rozumowej i etycznej. Pomimo odkryć pozostaje on nadal pełen rozterek

moralnych, zbyt często zagubiony, słaby i samotny. Rodzące się społeczeństwo informacyjne może okazać barbarzyńskie oblicze, jeśli ignorować będziemy aksjologiczny i ludzki fundament.

Zdanie Jeana Piageta, że „*pierwszym zadaniem edukacji jest uformowanie ludzi zdolnych tworzyć rzeczy nowe, zamiast po prostu powielać dzieła wcześniejszych pokoleń – ludzi twórczych, wynalazczych i odkrywczych. Drugim zadaniem jest ukształtowanie umysłów zdolnych do krytyki i weryfikowania, nie akceptujących wszystkiego, co im podsunęto*”² nabiera nowego znaczenia w kontekście rozwoju mediów cyfrowych.

Współczesna generacja, w przeciwieństwie do pokoleń minionych, wyrasta w środowisku wielu mediów. Pozostawiają one głębokie ślady w umysłach. Owe ślady są trwałe, bowiem media nie tylko przekazują informacje, lecz rodzą emocje, kształtując sferę wyobraźni, budzą pragnienia i marzenia, mieszając hierarchię wartości i realizując cele tylko niekiedy zbieżne z oczekiwaniami pedagogów i nauczycieli. By nie być zdany na niezrozumiałe okoliczności w złożonej i niepewnej przyszłości, by odzyskać panowanie nad stawianiem się, by uciec od rutyny, zacołania i zawrotu głowy, jaki powoduje bezpańska technika, czyniąca człowieka ślepy na okrutne przeznaczenie, należy sięgnąć do alfabetu mediów, zrozumieć ich język, rolę, funkcje oraz wielorakie uzależnienia i – rehabilitując rolę wychowawcy i nauczyciela – podjąć żmudny trud prowadzenia za rękę wędrowca w medialnym czy wirtualnym świecie i to tak by skały nie raniły mu stóp, a może bardziej umysłu i serca.

Współczesna generacja, w przeciwieństwie do pokoleń minionych, wyrasta w środowisku wielu mediów. Pozostawiają one głębokie ślady w umysłach. Owe ślady są trwałe, bowiem media nie tylko przekazują informacje, lecz rodzą emocje, kształtując sferę wyobraźni, budzą pragnienia i marzenia, mieszając hierarchię wartości i realizując cele tylko niekiedy zbieżne z oczekiwaniami pedagogów i nauczycieli. By nie być zdany na niezrozumiałe okolicz-

ności w złożonej i niepewnej przyszłości, by odzyskać panowanie nad stawianiem się, by uciec od rutyny, za-cofania i zawrotu głowy, jaki powoduje bezpańska technika, czyniąca człowieka ślepych na okrutne przeznaczenie, należy sięgnąć do alfabetu mediów, zrozumieć ich język, rolę, funkcje oraz wielorakie uzależnienia i – rehabilitując rolę wychowawcy i nauczyciela – podjąć żmudny trud prowadzenia za rękę wędrowca w medialnym czy wirtualnym świecie i to tak by skały nie raniły mu stóp, a może bardziej umysłu i serca. Półśrodki, działania improwizowane, chaotyczne odruchy przynoszą negatywne skutki, takie jak: zaburzenie poczucia tożsamości, sprzeczność celów i treści wychowawczych, zagubienie informacyjne, brak rozumienia rzeczywistości, zastępowanie naturalnych relacji międzyludzkich bliskością bohaterów seriali TV i wiele innych. Zatrważająca krótkowzroczność, brak myśli i wizji, skazują nas na chroniczne nieprzygotowanie, na jałowe dreptanie w miejscu, na niemożność przekazania spójnego obrazu świata przyszłym pokoleniom i na tragiczne niespodzianki. Hegemonia chwilowego zysku i nieumiejętność przewidywania skutków, pomieszania rzeczywistości realnej i medialnej, powodują niespójną, nieciągłą wizję świata, przynosząc w efekcie chaos etyczny, światopoglądowy i zaburzenia osobowości. Melanz informacyjno-propagandowy w mediach nie tyle bawi, lecz przede wszystkim uniemożliwia prawidłową samoocenę, utrudnia odbiorcy znalezienie właściwego miejsca w rzeczywistości, poprzez szybkość przekazu pozbawiając go czasu potrzebnego na refleksję i działanie.

Powszechny brak umiejętnego korzystania z mediów skutkuje szeregiem niepożądanych wychowawczych skutków. Katalog zysków i strat obejmuje sferę osobową, społeczną, kulturową, polityczną i ekonomiczną. Pedagogika wobec takich faktów nie może pozostać neutralna. Problematyka mediów staje się dla niej na progu XXI wieku poważnym wyzwaniem naukowym. Powinna również stać się przedmiotem żywej praktyki edukacyjnej.

Obserwowana dezintegracja społeczna i nadmierny konsumpcjonizm obniżają jakość życia i degradują materialne podstawy rozwoju. Najtrudniejsze i najważniejsze zadania pedagogiczne dotyczą systemu warto-

ści cyfrowego pokolenia, jego postaw i zachowań oraz stylów życia. Przyszłość rozegra się w sferze szeroko rozumianej kultury. Ożywieniu trwałych tradycji kultury europejskiej, idei tolerancji i humanizmu, towarzyszyć musi dbałość o harmonijny rozwój dzieci i młodzieży. Sięgnięciu zaś do symbolicznych wartości wolności, równości i braterstwa – nowa orientacja pedagogiczna skierowana na suwerenność jednostki ludzkiej i rekonstrukcję ludzkiej wspólnoty.

Pokolenie cyfrowych tubylców, jak żadne inne przed nim, swój styl życia i przyjmowane strategie oraz wzory postaw czerpie z sieci. To tam szuka wiedzy i idei. Przez sieć poznaje świat, w sieci wyraża i realizuje własne myśli, emocje i marzenia. Człowiek jest twórcą sieci, a równocześnie staje się jej niewolnikiem. Narzędzie

Pokolenie cyfrowych tubylców, jak żadne inne przed nim, swój styl życia i przyjmowane strategie oraz wzory postaw czerpie z sieci. To tam szuka wiedzy i idei. Przez sieć poznaje świat, w sieci wyraża i realizuje własne myśli, emocje i marzenia. Człowiek jest twórcą sieci, a równocześnie staje się jej niewolnikiem. Narzędzie zaczyna panować nad swym twórcą.

zaczyna panować nad swym twórcą. Alienacja człowieka od rzeczywistego świata rodzi potrzebę rekonstrukcji programów kształcenia od wieków zwróconych ku nauczaniu wytworów myśli ludzkiej: literatury, historii, matematyki, sztuki, ect. Paradoksem historii oświaty jest konieczność powrotu do źródeł, do świata natury i materii. Budowę sztucznego świata rozpoczęła wielka rewolucja techniczna. Pierwszy jej etap wiązał się z przełamaniami biologicznych

barier ludzkiej fizyczności. Obecny etap – informatyczny – spowodował, że człowiek coraz częściej uczy się, pracuje, bawi i tworzy w skonstruowanej przez siebie przestrzeni sieci. Stała się ona dlań jedyną rzeczywistością, jedynym prawdziwym światem. Poznawcze i wychowawcze tego konsekwencje są trudne do przewidzenia. Obserwowane różnego typu symptomy chorób młodych internautów są dopiero pierwszymi znakami życia w sieci i alienacji od rzeczywistego świata.

Między Scyllą i Charybdą, między zaangażowaniem a ucieczką. Internet jest przestrzenią, w której wyraz znajdują obie postawy. Jedna z nich przejawia się w samodzielnym pozyskiwaniu informacji za pomocą mediów cyfrowych, w budowaniu i podtrzymywaniu kontaktów społecznych, a nawet – w działaniach twórczych. Druga – w nieuzasadnionej obawie przed mediami cyfrowymi, w niechęci do ich wykorzystania dla celów indywidualnych bądź społecznych, w rezygnacji z zastosowań praktycznych i naukowych, w tym także – edukacyjnych. Nauka obecna jest w sieci, jednak w polskiej jej

odnodze brak pedagogów. Są natomiast uczniowie i studenci. Zatroškani nauczyciele, narzekając na media, pochylają niekiedy nad bawiącymi się i komunikującymi się zapamiętane w Internecie swe siwe głowy niepomni słów Jana Kochanowskiego „*Jakoby też rok bez wiosny mieć chcieli, którzy chcą, żeby młodzi nie szaleli*”. Zdają się zapominać, że młodości przypisuje się nie tylko odwagę, wrażliwość i zapał, ale też brak rozwagi i doświadczenia, skłonność do brawury, prawo do zabawy oraz brak odpowiedzialności, że jest to czas buntu przeciwko rodzicom, światu i rządzącym nim zasadom, okres zderzenia ideałów, emocjonalnego odbioru świata, gwałtownych miłości i często – tragedii.

Wobec komputerów i Internetu człowiek przyjmuje dwie role: sprawnego lub zagubionego użytkownika, bądź też twórcy. Niestety współczesna szkoła kształtuje odbiorcę, nie zaś twórcę. Cywilizacja informacyjna daje możliwości bycia aktywnym wielu osobom. Podmiotowość uzyskuje każdy internauta. Nieprawdziwa jest teza o nędzy ludzkiego umysłu, o jego zamykaniu i upośledzeniu w multimedialnej rzeczywistości. Media współczesne kończą proces demokratyzacji. W sieci wszyscy są równi. Piękno pracy pedagoga polega na tym właśnie, że antycypuje przyszłość przez swych wychowanków. Aktywność, tożsamość, człowieczeństwo i wiele innych pojęć wymagają współczesnej redefinicji.

Komputer i Internet stały się skrzynią mieszczącą coraz więcej skarbów ludzkiej kultury, nauki i sztuki, a równocześnie umożliwiły ich zwielokrotnianie oraz rozpowszechnianie, i to bez ryzyka uszkodzenia czy zniszczenia oryginałów. W owym kufrze nieliczne są jeszcze polskie książki literatury pięknej, czy choćby naukowe czasopisma i druki zwarte. Budzi to niepokój, gdyż przestrzeń tworzona przez technologie informacyjno-komunikacyjne jest nie tylko miejscem składowania dorobku uprzednich pokoleń, ale też forum dialogu międzypokoleniowego i współczesną agorą, polem dialogu, ale i wojny kulturowej.

W epoce komputerów i Internetu słowo pozostało nośnikiem ludzkiej wiedzy, kultury i sztuki, ale dzięki mediom przełamało swe ograniczenia. Dziecko urodzone na przełomie XX i XXI wieku żyje w dwóch światach: realnym i medialnym. Nie różni się w tym od swych ojców i dziadów. Podobnie jak oni może zagłębić się w lekturę książek. Ma jednak do dyspozycji nieporównywalnie bogatszy świat mediów. Ich komputerowa konwergencja dała mu do ręki narzędzie potężne i atrakcyjne, ale też groźne.

Konieczne jest przygotowanie nauczyciela biegłego w kulturze i języku mediów cyfrowych, świadomie i mądrze prowadzącego pò szlakach intelektualnej przygody, ale też chroniącego przed nieszczęściem, otwierającego oczy i pozwalającego rozwinąć skrzydła nie tylko w wirtualnej, ale i w rzeczywistej przestrzeni. Realizacja tradycyjnych funkcji szkoły wymaga uwzględnienia przestrzeni medialnej, w której człowiek funkcjonuje coraz chętniej i coraz dłużej. ✦

dr hab. Maciej Tanaś
Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej
Uniwersytet Warszawski

PRZYPISY:

1. Szerzej myśli owe rozwinąłem w artykule: *Źródła inspiracji pedagogicznych na progu XXI wieku*, „Edukacja Otwarta” 2002, nr 1/2 (5/6), s. 175-186.
2. Por. W. Wantuch, *Samokształcenie jako twórczość – twórczość jako samokształcenie*, „Polonistyka” 2002, nr 6, s. 331.

Wisława Szymborska

Wszelki wypadek

Zdarzyć się mogło.

Zdarzyć się musiało.

Zdarzyło się wcześniej

Zdarzyło się nie tobie.

Później. Blżej. Dalej.

Ocalałeś, bo byłeś pierwszy.

Ocalałeś, bo byłeś ostatni.

Bo sam. Bo ludzie.

Bo w lewo. Bo w prawo.

Bo padał deszcz. Bo padał cień.

Bo panowała słoneczna pogoda.(...)

E-administracja, E-szkoła

Projekt „Wdrożenie interaktywnych usług administracji elektronicznej oraz dzienników elektronicznych” realizowany jest w mieście Słupsku. Jego realizacja przewidziana jest na lata 2007-2011. W roku 2007 zrealizowane zostały zakupy aplikacji Portal Edukacyjny oraz Portal intranetowy. Pozostałe wydatki takie jak zakup laptopów dla nauczycieli, wdrożenie E-dziennika i Platformy E-learningowej zostały zrealizowane w latach 2010-2011.

Beneficjentem końcowym projektu jest Gmina Miejska Słupsk. W realizację projektu zaangażowane są następujące wydziały i stanowiska: Wydział Rozwoju Miasta, Wydział Oświaty, Wydział Administracyjny, Wydział Informatyczny, Wydział Finansowy, Skarbnik Miasta, a także dyrektorzy szkół objętych projektem.

Miasto Słupsk jest właścicielem majątku powstałego w wyniku realizacji projektu i będzie nim zarządzało po ukończeniu inwestycji.

W ramach projektu zostały zrealizowane następujące zadania:

- ➔ zakup i wdrożenie techniczne aplikacji dzienników elektronicznych (**e-dziennik**),
- ➔ zakup **600 szt. laptopów**,
- ➔ budowa **sieci bezprzewodowych w szkołach**,
- ➔ zakup i wdrożenie techniczne aplikacji **Portal edukacyjny**,
- ➔ zakup i wdrożenie techniczne aplikacji **Platforma e-learningowa**,
- ➔ zakup i wdrożenie techniczne aplikacji **Portal intranetowy**,
- ➔ zakup i wdrożenie techniczne aplikacji Portal konsultacji społecznych (Portal Dialogu Społecznego),
- ➔ zakup usługi transmisji sesji Rady Miejskiej,
- ➔ zakup sprzętu do transmisji sesji Rady Miejskiej,
- ➔ **zakup serwerów wraz z oprogramowaniem do wirtualizacji**,

- ➔ **przeprowadzenie niezbędnych szkoleń dla przyszłych użytkowników.**

Całkowity koszt projektu wynosi: 3,2 mln zł, w tym dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego: 2,4 mln zł.

Portal edukacyjny edu.slupsk.eu – wszystkie szkoły w jednym miejscu

Główny cel portalu to zebranie w jednym miejscu kompleksowej informacji o ofercie edukacyjnej Słupska. Znajduje się tu aktualny katalog ze wszystkimi jednostkami oświatowymi w Słupsku – zarówno przedszkola, podstawówki, szkoły średnie, uczelnie i szkoły prywatne.

Portal zawiera podstawowe informacje o placówkach, takie jak nazwa, siedziba, patron, czy dane kontaktowe. Dodatkowo umieszczone informacje dotyczą statutu, dyrekcji, kadry nauczycielskiej czy historii szkoły, zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych. Na portalu znajdują się także aktualności dotyczące codziennego życia szkoły, najciekawsze wydarzenia, komunikaty, informacje o kursach, olimpiadach i konkursach.

E-dziennik – elektroniczny system kontroli frekwencji i postępów w nauce – edu.slupsk.eu

E-dziennik pozwala na elektroniczną ewidencję danych w szkołach w oparciu o centralną bazę danych dostępną jednocześnie z wielu stanowisk. W zależności od uprawnień, użytkownicy widzą tylko te dane, do których otrzymali dostęp. Aplikacja umiejscowiona jest na centralnym serwerze i dostępna poprzez sieć Internet z dowolnej liczby komputerów i systemów operacyjnych poprzez przeglądarki internetowe. Cała komunikacja zabezpieczona jest poprzez zastosowanie szyfrowania przesyłanych danych. Dostęp do dziennika mają nauczyciele, uczniowie i rodzice.

Wdrożenie i właściwe wykorzystywanie Systemu Kontroli Frekwencji i Postępów w Nauce gwarantuje szkołom między innymi następujące korzyści:

- zwiększenie frekwencji uczniów w szkole od kilku do kilkunastu punktów procentowych w stosunku do poprzedniego roku szkolnego,

- podniesienie jakości edukacji (wspieranie funkcji dydaktycznej szkoły) poprzez zwiększenie zaangażowania rodziców w monitorowanie frekwencji i postępów nauce swoich dzieci,
- skuteczną realizację programu profilaktyki i programu wychowawczego szkoły oraz systematyczny monitoring pracy wychowawczej szkoły wraz z ewaluacją założonych celów,
- nowy wymiar współpracy z rodzicami w zakresie wychowania i zapobiegania niewłaściwym zachowaniom uczniów (wspieranie funkcji wychowawczo-opiekuńczej szkoły),
- usprawnienie przepływu informacji w szkole oraz możliwość systematycznej analizy danych dotyczących pracy całej szkoły (frekwencja, oceny, rytmiczność oceniania, liczba wystawionych ocen, uczniowie zagrożeni, itp.),
- wyeliminowanie dodatkowej pracy nauczycieli i dyrektorów, polegającej na żmudnym i ręcznym przygotowywaniu np. zestawienia liczby godzin i ocen w dzienniku lekcyjnym, kartek z ocenami na wywiadówki, czy zestawień klasyfikacyjnych. System automatycznie generuje wszystkie niezbędne dokumenty i posiada rozwinięty moduł statystyczno-analityczny.

E-learning – nauczanie przez Internet

Słupska Oświatowa Platforma E-learnigowa (SOPEL) – znajduje się pod adresem: nauka.slupsk.eu. Jej zadaniem jest znaczące wsparcie procesu nauczania, wykorzystujące narzędzia elektroniczne. Jest to nowoczesny środek dydaktyczny, umożliwiający bardziej efektywną współpracę z uczniami w dobie rewolucji komputerowej.

Kursy na Platformie tworzą nauczyciele ze szkół w Słupsku. Odbiorcy szkoleń to uczniowie słupskich szkół, ale też sami nauczyciele. Platforma zapewnia szeroką dostępność szkoleń, gdyż możliwe jest jednoczesne przeszkolenie dużej liczby osób bez względu na ich rozproszenie. Cechuje się wysoką funkcjonalnością, dzięki czemu możliwe jest m.in. kontrolowanie postępów w nauce oraz aktywności edukacyjnej uczestników kursów poprzez: obserwację odpowiednich statystyk, prowadzenie wideokonferencji, wymiany plików, tworzeniu wewnętrznych for dyskusyjnych. Platforma jest przystosowana do umieszczania na niej kursów w formie prezentacji Power Point, tekstów Microsoft Word, plików PDF i innych dowolnych plików. Posiada także możliwość konwersji prezentacji PPT na szkolenia w programie WBTEExpress. Do tworzenia kursów nie jest potrzebna specjalistyczna wiedza informatyczna. Aby utworzyć pierwszy interaktywny kurs i umieścić go na platformie e-learningowej wystarczy kilkugodzinne szkolenie

Podczas rozpowszechniania szkolenia, istnieje możliwość ochrony kursu przed skopiowaniem i nieautoryzowanym dostępem. Projekt zostaje zabezpieczony kodem, a jego aktywacja następuje przez Internet. Po aktywowaniu kurs zostanie powiązany z komputerem użytkownika, i niemożliwe będzie jego uruchomienie na innym komputerze. Dlatego też nawet jeżeli szkolenie zostanie skopiowane, nikt poza właścicielem, nie będzie w stanie go użytkować. Jest to innowatorskie podejście w polityce licencyjnej i zabezpieczaniu produktów. Problem licencji szkolenia został całkowicie rozwiązany poprzez CBTProtection, zaprojektowane przez 4system. Opcja ta jest dodatkowym modułem WBTEExpress.

Dostęp do platformy chroniony jest przed niepożądanymi do tego osobami. Do szkoleń mają dostęp jedynie nauczyciele i uczniowie. Z Platformy E-learningowej mogą korzystać wszystkie szkoły w Słupsku.

Laptopy dla nauczycieli

Szkoły zostały wyposażone w laptopy, dzięki którym nauczyciele na bieżąco wpisują dane o frekwencji i postępach w nauce. Zakupiono i wydano do szkół 600 szt. laptopów, tak aby każdy papierowy dziennik zastąpić komputerem, a w razie awarii któregoś komputera dysponować egzemplarzami zapasowymi. Komputery zostały zakupione wraz z system operacyjnym oraz oprogramowaniem antywirusowym. Laptopy wyposażone są w moduł sieci bezprzewodowej i złącza umożliwiające podłączenie projektora.

WI-FI

W 28 szkołach w Słupsku zostały zamontowane urządzenia sieciowe w technologii rozproszonych punktów dostępowych WDS. W rozwiązaniu tym urządzenia pracują jako bezprzewodowe mosty. Każdy kolejny punkt dostępowy otrzymuje sygnał od pierwszego, wzmacnia go i rozsyła dalej, w granicach swojego zasięgu. Cel instalacji WI-FI to zapewnienie w każdej klasie bezprzewodowego dostępu do Internetu w celu obsługi dzienników elektronicznych.

W pierwszym roku użytkownia e-dzienników nauczyciele zobowiązani są do prowadzenia podwójnej dokumentacji, zarówno papierowej, jak i elektronicznej. W nowym semestrze 2012/2013 planowane jest prowadzenie jedynie dzienników elektronicznych. ✦

Bogdan Leszczuk

*Dyrektor Wydziału Oświaty
Urzędu Miejskiego w Słupsku*

Michał Słupczewski

*podinspektor w Wydziale Oświaty
Urzędu Miejskiego w Słupsku*

E-podręcznik – innowacyjna forma nauczania

W odpowiedzi na ciągły rozwój kształcenia oraz pomocy dydaktycznych **Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Miastku** przystąpił do projektu „e-podręcznik-przyszłość szkoły zaczyna się dziś...”. Projekt ten realizowany jest przez firmę Young Digital Planet S.A. i współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Celem projektu jest między innymi wdrożenie innowacyjnych programów, dotyczących kształcenia w zakresie nauk matematycznych, jak i zwiększenie zainteresowania uczniów matematyką. Dyrektor Szkoły – Bogdan Hnat, wytypował mnie – nauczyciela matematyki do realizacji projektu.

W kwietniu 2011 r. uczestniczyłem w spotkaniu, podczas którego omówione zostały zasady współpracy oraz rola nauczyciela w realizacji projektu. W czerwcu zaś wziąłem udział w czterodniowym szkoleniu, organizowanym przez firmę Young Digital Planet S.A. z zakresu wdrażania

innowacyjnego sposobu nauczania i w warsztatach z wykorzystania technik multimedialnych na zajęciach lekcyjnych.

E-podręcznik to interaktywny podręcznik do nauki matematyki. Produkt wykorzystywany w tym projekcie obejmuje zakres podstawowy z matematyki i kierowany jest do uczniów I klasy szkoły ponadgimnazjalnej. Program zawiera szeroki zakres zagadnień przedstawionych w atrakcyjnej formie animacji, symulacji i ilustracji, a także wiele interaktywnych, różnorodnych i ciekawych ćwiczeń, opracowanych z myślą o kompleksowym rozwoju sprawności matematycznych ucznia. Dzięki udziałowi w projekcie, szkoła została wyposażona w zestaw edukacyjny zawierający laptop z oprogramowaniem, tablicę interaktywną i projektor multimedialny, czyli w sprzęt niezbędny do prowadzenia lekcji z wykorzystaniem e-podręcznika.

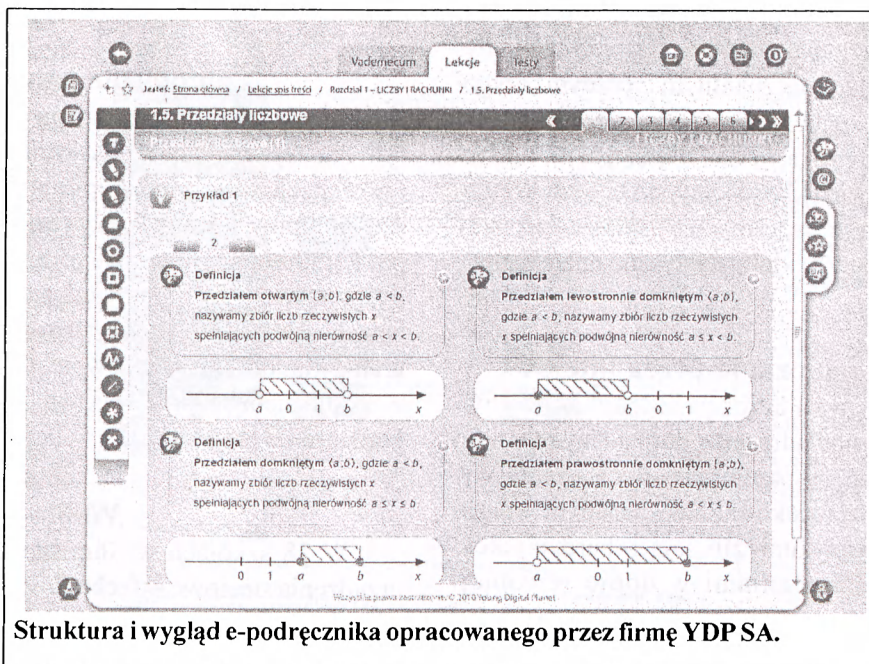
Zasadnicza część projektu rozpoczęła się we wrześniu 2011 roku. W Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Miastku projekt jest realizowany w klasie I technikum ekonomicznego i handlowego. Prowadząc lekcje z e-podręcznikiem, można zauważyć, że uczniowie są bardziej zainteresowani tematem zajęć. Wykorzystanie tego narzędzia powoduje większe zaangażowanie młodzieży na zajęciach. Uczniowie chętniej zgłaszają się i podchodzą do tablicy. Podręcznik elektroniczny zawiera bardzo ciekawe animacje, które są uzupełnieniem tradycyjnych definicji, przykładów i zadań. Dzięki temu

wielu uczniów łatwiej opanowuje dane zagadnienia. Dodatkowym atutem e-podręcznika jest to, iż młodzież może z niego korzystać na swoich komputerach w domu. Może przez to ponownie odtworzyć daną definicję, przykład, wzór czy zadanie rozwiązywane na lekcji. Struktura i budowa e-podręcznika jest bardzo przejrzysta, a poruszanie się po nim jest intuicyjne

i po kilku kliknięciach użytkownik bez problemów z niego korzysta. Niektóre z zadań można rozwiązywać poprzez wybór odpowiedzi lub przez przesuwanie gotowych zapisów i umieszczanie ich w odpowiednim miejscu.

Po kilku miesiącach pracy z wykorzystaniem e-podręcznika, mogę stwierdzić, że uczniowie z większym zainteresowaniem i zaangażowaniem biorą udział w lekcjach matematyki. Oczywiście praca z tym narzędziem wcale nie musi w całości wypełniać jednostki lekcyjnej, lecz może być doskonałym uzupełnieniem tradycyjnej formy nauczania. Na pewno e-podręcznik to narzędzie przyszłościowe i warto wdrażać takie innowacje. ♦

Łukasz Kwaśniewski
nauczyciel matematyki
w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych
w Miastku

Struktura i wygląd e-podręcznika opracowanego przez firmę YDP SA.

E-fizyka i co dalej

*„Animacje i interaktywne ćwiczenia pozwolą lepiej poznać zjawiska fizyczne zrozumieć prawa nimi rządzące a może... polubić fizykę”
z portalu e-fizyka Politechnika Łódzka*

Gwałtowny rozwój technologii informacyjnej oraz mocy obliczeniowej komputerów spowodował, że coraz więcej treści związanych z nauczaniem, uczeniem się i zastosowaniem fizyki pojawia się na ogólnodostępnych witrynach internetowych.

Jest rzeczą oczywistą, że coraz młodszy stają się użytkownikami Internetu. To ich kuszą portale z darmowymi grami online. Do niedawna w ofercie tych gier przeważały ubieranki, kolorowanki, ewentualnie strzelanie do różnych obiektów. Ku mojej uciechu od jakiegoś czasu pojawiły się drobne gry online w kategorii fizyka. Od razu postanowiłem je przetestować. Okazuje się, że większość z tych gier może z powodzeniem pomóc w podświadomym nauczaniu użytkownika podstaw fizyki. Podczas gry można pokazać (albo zobaczyć), jak grawitacja działa na umieszczone w jej polu ciała, które spadając czasami obracają się zgodnie z prawami ruchu obrotowego. Bardzo ciekawie rozwiązane są zagadnienia równowagi, a co za tym idzie momenty sił i przyspieszenie kątowe. Inną kategorią gier są różnego rodzaju zderzenia – od całkowicie niesprężystych po idealnie sprężyste. Bardzo interesująca jest gra, w której trzeba przeprowadzić pociąg przez różnego rodzaju przeszkody „mini train”. W grze tej fantastycznie pokazana jest grawitacja, ale również sprężystość połączeń między wagonikami oraz ich wytrzymałość na zerwanie. W czasie gry uczestnik może zdobyć trofea „zajęty budowniczy”, „sprytny konstruktor”, „architekt amator”, „mistrz murarski”, główny inżynier”. Młodego człowieka – ucznia szkoły podstawowej, tego typu gry mogą zaciekawić i spowodować jego rozwój w kierunku poznawania konstrukcji, co w dalszym etapie jego życia może zaowocować studiami na kierunkach inżynierskich. Konstrukcyjnych gier jest znacznie więcej i o różnym stopniu skomplikowania.

W gąszczu stron WWW można znaleźć lepsze lub gorsze, darmowe lub płatne kursy z fizyki, publikowane przez wydawnictwa, a nawet szkoły. Również uczelnie wyższe np. Politechnika Łódzka proponuje ogólnodostępny kurs interaktywny e-fizyka, gdzie można znaleźć animacje, symulacje oraz podręczniki do fizyki w formie elektronicznej. Wszystkie informacje w zasięgu ręki...

Niestety, podczas pisania tego tekstu w pewnym momencie straciłem połączenie z globalną siecią Internet i treści potrzebne do przygotowanie się do zajęć z uczniami „wyciągnąłem” z książki papierowej. Nasuwa się pytanie: czy uczeń też do niej sięgnie? ✦

*dr Mirosław Brozis
konsultant ds. nauczania fizyki
w ODN w Słupsku*

Wisława Szymborska

Liczba Pi

Podziwu godna liczba Pi
trzy koma jeden cztery jeden
Wszystkie jej dalsze cyfry
też są początkowe
pięć dziewięć dwa,
ponieważ nigdy się nie kończy.
Nie pozwala się objąć sześć pięć
trzy pięć spojrzeniem,
osiem dziewięć obliczeniem,
siedem dziewięć wyobraźnią,
a nawet trzy dwa trzy osiem
zartem, czyli porównaniem
cztery sześć do czegośkolwiek
dwa sześć cztery trzy na świecie.
Najdłuższy ziemski wąż
po kilkunastu metrach się urywa.
Podobnie, choć trochę później,
czynią węże bajeczne.
Korowód cyfr składających się
na liczbę Pi
nie zatrzymuje się
na brzegu kartki (...)

E-learning

Poziom rozwoju technologii informatycznej w dzisiejszych czasach oraz łatwy dostęp do Internetu pozwalają dynamicznie rozwijać się nowym metodom poszerzania wiedzy. W ostatnich latach w edukacji mamy do czynienia z nowym narzędziem, czy może raczej zjawiskiem – e-learningiem. To nic innego, jak sposób uatrakcyjnienia, czy też ułatwienia nauczania, uczenia się, a także sprawdzania wiedzy za pomocą nowoczesnych środków multimedialnych.

Doskonałym narzędziem do e-learningu jest Internet, intranet, telewizja interaktywna, komputery wyposażone w odpowiednie aplikacje czy inne nośniki danych. Ta nowa forma i organizacja procesu nauczania na odległość, czy jak kto woli przez Internet staje się nie tylko atrakcyjniejsza, ale i skuteczniejsza. Czy to znak, że tradycyjne nauczanie schodzi na plan dalszy? Moim zdaniem, zdecydowanie nie. Dopiero połączenie tych dwóch metod może przynieść efekty, o których marzy każdy nauczyciel i uczeń.

Stosowania e-learningu ma bardzo wiele zalet. Pozwala nie tylko uatrakcyjnić zajęcia, ale przede wszystkim usamodzielniać uczniów, wdrożyć do samokształcenia, a także przygotowywać ich do pracy, jaką mogą wykonywać po ukończeniu szkoły. A oto inne korzyści, dla których chętnie stosuję tę metodę:

- można podać uczniowi ostateczny termin wykonania projektu, dzięki czemu on sam decyduje o tempie swojej pracy, a jej efekt opublikuje np.: pod wskazanym adresem *www* w podanym terminie;
- łatwiej można monitorować opanowanie danego materiału poprzez zdalne sprawdzanie i zaliczanie testów czy modułów; wykonanie kolejnych etapów projektu otwiera uczniowi drogę do wykonania następnego kroku;
- materiały publikowane na platformach e-learningowych są bardzo atrakcyjne dla uczniów i często pozwalają na łatwiejsze przyswajanie wiedzy;
- treści i forma przygotowanych materiałów są takie same dla każdego ucznia, dla każdej grupy, dla każdej klasy – nie ma możliwości, aby jakkolwiek uczeń dostał wymagane materiały w innej formie;
- zwiększają się możliwości uczenia się osób, które nie mogą np.: ze względu zdrowotnych, brać udziału w zajęciach tradycyjnych; uczeń, który przez jakiś czas musi pracować poza szkołą, może – jak pozostali koledzy z jego klasy – spokojnie realizować zadania;
- przygotowanie materiałów do nauczania internetowego na pewno jest bardziej pracochłonne, wyma-

ga też dobrego przygotowania technicznego, jednak zainwestowany czas i wiedza zwracają się w przyszłości.

Niestety, korzystanie tylko z tej metody w pracy z uczniem niesie ze sobą pewne niebezpieczeństwa:

- bez tradycyjnej konsultacji podczas lekcji nauczyciel nie będzie miał 100% pewności, że praca czy test został rozwiązany przez ucznia samodzielnie;
- tylko praca w zespole klasowym zwiększa motywację do nauki, uczy współpracy z rówieśnikami; ciężko o samodyscyplinę ucznia, kiedy jest zdany tylko na siebie;
- relacje między uczniami, a nauczycielem polepszają się w warunkach, kiedy mogą skonsultować się bezpośrednio, bez użycia forum czy komunikatorów internetowych.

W swojej pracy od wielu lat stosuję nauczanie za pomocą nowych technologii informatycznych. Pamiętam jednak o tym, że właściwą skuteczność nauczania można osiągnąć tylko wtedy, kiedy i uczeń i nauczyciel będą w dobrych relacjach. Nie da się ich zbudować tylko poprzez wirtualne kontakty. Pełną satysfakcję z uczenia się i z nauczania możemy osiągnąć tylko przez łączenie metod tradycyjnych z możliwościami, jakimi dysponuje e-learning. ✦

Andrzej Chojnacki

Zespół Szkół Informatycznych w Słupsku

Wisława Szymborska

Wszystko

Wszystko -

słowo bezczelne i nadęte pychą.
Powinno być pisane w cudzysłowie.

Udaje, że niczego nie pomija,
że skupia, obejmuje, zawiera i ma.

A tymczasem jest tylko
strzępkiem zawieruchy.

PROJEKT

www.lodowkabeztajemnic.com

Jesienią 2011 r. w **lęborskim Gimnazjum nr 1** postanowiliśmy stworzyć i zrealizować pro-

jekt, w którym łączymy: wiedzę dotyczącą JEDZENIA ze sztuką wizualną, edukację z happeningiem, biegun północny z południowym...

W projekcie uczestniczy 30 osób. Oprócz uczniów naszego gimnazjum w pracę włączyli się także licealiści. Na potrzeby projektu prowadzimy blog, na którym uczniowie cyklicznie zamieszczają zdobyte i opracowane przez siebie informacje. Fundamentem działań jest zdobywanie i przekazywanie rzetelnej wiedzy o żywności oraz skłonienie konsumentów do zwracania uwagi na skład chemiczny produktów.

Od kilku miesięcy zaglądamy do lodówek ludzi na całym świecie oraz zapraszamy ich właścicieli do zabawy. Antarktyda, Spitsbergen, Panama, Salvador, Australia, Meksyk, USA, Kanada, Francja, Japonia, Białoruś, Grecja, Niderlandy, Gwatemala – to tylko niektóre z miejsc, skąd otrzymaliśmy zdjęcia i informacje. Szukamy przede wszystkim nietypowych lodówek – ze stacji polarnych, łodzi podwodnych, platform wiertniczych, wahadłowców. Lodówek towarzyszących ludziom w wyprawach do najdalszych zakątków Ziemi i tych, które spotykają na drodze podróżnicy zaprzyjaźnieni z projektem. Podczas swoich wypraw robią oni zdjęcia na potrzeby naszego projektu.

Nawiązaliśmy również kontakt z ludźmi sztuki, którzy często w swoich przedsięwzięciach artystycznych uwzględniają motyw JEDZENIA i prezentują go w unikatowy sposób. Pomoc w realizacji projektu zaproponowała między innymi **Stephenie de Rouge** – wykładowca w International Center of Photography i fotograf niezależny New York Times. Staramy się nie bazować na informacjach i zdjęciach z Internetu. Sami docieramy bezpośrednio do źródeł informacji i osób nam pomocnych. Łódź z lodowca na Spitsbergenie, mający około 1000 lat, otrzymaliśmy od **profesora Piotra Głowackiego** – Kierownika Zakładu Badań Polarnych PAN. Szukając zdjęcia lodówki z łodzi podwodnej, zwróciliśmy się do oficera prasowego Marynarki Wojennej. Rzetelne informacje dotyczące głodu na świecie otrzymaliśmy z Polskiej Akcji Humanitarnej. Wywiady z lekarzami i podróżnikami przeprowadziliśmy osobiście, a wszystkie reportaże dotyczące Food & Art są materiałami autorskimi.

Dzięki projektowi mamy kontakt z ludźmi na całym świecie. Przez pryzmat jedzenia znajdującego się w lo-

dówkach, uczniowie poznają wycinek kultury danego państwa. Jest to o tyle ważne, iż sami dotarli do źródła. Widać ściśle zarysowaną współpracę uczniów z różnych poziomów edukacyjnych. Młódzież nabywa i szlifuje umiejętności niezbędne w świecie technologii i komunikacji, sama tworzy aplikacje, formularze i artykuły. Dbą o blog i profil na Facebook'u.

Zaangażowaliśmy się także w działalność charytatywną. Znając sytuację na Białorusi, uczniowie potrafili w ciągu dwóch dni przygotować niespodziankę żywnościową dla kolegów z Mińska i przesłać ją na adres ambasady. Ekipa projektowa zakupiła także 100 litrów wody pitnej dla Sudanu i Autonomii Palestyńskiej.

W najbliższym czasie zorganizujemy zajęcia dla wychowanków Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Lęborku dotyczące odżywiania i wykorzystujące nowoczesne narzędzie e-learningowe – platformę Eduscience. Wiosną zapraszamy na szkolny Extreme Food Festival – imprezę, na której będzie można skosztować jedzenie dla kosmonautów, ciasteczka będące na wyposażeniu tratw ratunkowych, przysmaki i dania obiadowe z pakietów żywnościowych wojsk NATO i Wojska Polskiego. Nie zapomnieliśmy również o mieszkańcach miasta – pod koniec roku szkolnego planujemy ciekawy w formie happening oraz kampanię społeczną.

Realizacja projektu jest przygodą, podczas której „spotykamy” niesamowitych ludzi. Przyjaciółmi projektu zostali: Beata Pawlikowska, Marek Kamiński i Władysław Grodecki. My i nasza praca została zauważona przez Radio Zet oraz Centrum Edukacji Obywatelskiej.

O popularności i wyjątkowości naszego projektu świadczą entuzjastyczne opinie uczestników. Oto one:

➔ „Nieograniczone pomysły – to właśnie podoba mi się w naszym projekcie. Wszystko jest przedstawione w nietypowy sposób. Według mnie ten projekt jest niebanalny, świeży i zwracający uwagę.” (Malwina Kąkol, kl. II e)

➔ „Jest to oderwanie od tradycyjnego i zwykłego sposobu nauczania. Dzięki temu projektowi możemy poznać wielu ciekawych ludzi, których wnętrza lodówek przyprawiają czasami o dreszcze, oczywiście w pozytywnym znaczeniu.” (Agata Niezgoda, kl. II e)

➔ „Znajomość potraw z całego świata może być inspiracją do gotowania niezwykłych dań.” (Nicole Pałasz, kl. II e)

➔ „Jest to najbardziej oryginalny i nietypowy projekt. Właśnie dlatego tyle osób się do niego przyłączyło. Zyskał zaskakującą popularność w tak krótkim czasie.” (Katarzyna Kozłowska, kl. II e) ✦

Barbara Cieślak, Anna Rzepa
nauczycielki
w Gimnazjum nr 1 w Lęborku

Od rzutnika pisma po tablicę interaktywną MOJE DOŚWIADCZENIA W NAUCZANIU Z WYKORZYSTANIEM TIK

„Charakterystyczną cechą nowoczesnych systemów edukacyjnych jest poszukiwanie coraz lepszych i efektywniejszych sposobów nauczania. Na szczególną uwagę zasługuje koncepcja dydaktyczna powstała na gruncie technologii kształcenia, zwana koncepcją kształcenia multimedialnego. Podstawowym założeniem leżącym u podstaw tej koncepcji jest bowiem przekonanie, że uczeń najlepiej poznaje rzeczywistość lub wiedzę o rzeczywistości, kiedy nauczanie i uczenie się przybiera charakter wielozmysłowy i wielostronnie aktywizujący uczniów”.

<http://www.zn.sgsp.edu.pl/39/1.pdf>

Pracuję od 25 lat w wiejskiej szkole podstawowej ucząc matematyki, a także przyrody. W swojej pracy zawsze starałam się wprowadzać „nowinki techniczne”. Na początku był to rzutnik pisma czy slajdów. Z czasem pojawił się komputer i pierwsze programy komputerowe. Pisałam nawet pracę magisterską na temat „Kształtowanie rozumowań matematycznych uczniów a rola komputera w tym procesie”. Początkowo prowadziłam zajęcia z uczniami z wykorzystaniem komputera COM-MODORE, który wzbudzał wśród nich ciekawość i dawał możliwość „zobaczenia matematyki”. Nawet jeżeli programy długo wgrywały się (były nagrane na taśmie magnetofonowej, później na dyskietkach), to warto było czekać, aby zobaczyć entuzjazm i zaangażowanie dzieci.

Dzisiejszy rozwój technologii – zwłaszcza informacyjnej – daje duże możliwości poznawcze i kształcące. Często narzekamy, że uczniowie nie chcą się uczyć, nic ich nie interesuje, czy wręcz nudzą się na lekcjach. A może nie jest to wina ucznia, lecz nauczyciela, który nie potrafi zainteresować młodego człowieka? Nauczyciel winien być kreatywny i twórczy, a przekaz informacji zróżnicowany. Mówi się o różnych metodach aktywizujących ucznia, lecz w dużej mierze nadal dominuje przekaz słowny w formie wykładu. Często spotykamy w szkołach nowoczesny sprzęt: telewizor, video, komputer, rzutnik multimedialny, tablica interaktywna. Ważniejsze jest jednak to, czy nauczyciel wykorzystuje te środki, czy są one tylko ozdobą klasy lub zbędnym sprzętem. Nie powinniśmy bać się nowoczesnych metod nauczania, gdyż są one inspiracją dla uczniów, pobudzają ciekawość i zainteresowanie przedmiotem.

W swojej pracy, zarówno na lekcjach matematyki, jak i przyrody, wykorzystuję telewizyjne audycje edukacyjne. Zamiast mówić np. o historii i wykorzystaniu kalkulatorów, mogę zaprezentować dzieciom fragment filmu na ten temat. Podobnie na lekcjach przyrody. Łatwiej zainteresować uczniów, gdy mogą zobaczyć określone zjawisko – np. jak zmieniał się krajobraz, jak wygląda świat gadów – oglądając film.

Ważnym aspektem nauczania przyrody jest jej upoglądowanie, poprzez wykonywanie doświadczeń i eksperymentów. Jeśli jednak nie ma w szkole warunków na przeprowadzenie niektórych doświadczeń lub są one niebezpieczne, można pokazać je wizualnie, wykorzystując do tego filmy, czy programy multimedialne. Ucząc przyrody staram się jak najwięcej korzystać z nowoczesnych technologii informacyjnych. Tworzę własne prezentacje multimedialne, a także angażuję uczniów do ich wykonywania. Na przykład, uczniowie klasy piątej dostają zadanie wykonania prezentacji multimedialnej o wylosowanym parku narodowym. Jest to dla nich ciekawa forma zaprezentowania się przed klasą oraz wykazania się pomysłowością. Przede wszystkim jednak takie ćwiczenie zmusza ucznia do poszukiwania i selekcjonowania informacji i wiadomości. Nie bez znaczenia jest też pewna, motywująca rywalizacja między uczniami oraz docenienie ich wysiłku komentarzem słownym i oceną.

Dzięki dużemu wsparciu rodziców oraz zaangażowaniu pani Dyrektor, od prawie dwóch lat mogę pochwalić się posiadaniem w gabinecie tablicy interaktywnej i wykorzystywaniem jej walorów w nauczaniu. Moje pierwsze obawy zniknęły bardzo szybko, kiedy przekonałam się, jak jest to wielkie udogodnienie – zarówno dla mnie jak i uczniów. Tablica interaktywna daje ogromne możliwości kreatywnego i twórczego przeprowadzenia zajęć lekcyjnych. Uczniowie „garną się” do niej, każdy chciałby coś zapisać, policzyć, a przede wszystkim nie nudzą się, bo ciągle coś się dzieje.

Mając do dyspozycji gotowe programy do tablic interaktywnych, można wiele lekcji wzbogacić o dodatkowe elementy: interaktywne rozwiązywanie testów, zadań, krótkie filmiki, animacje, zdjęcia, mapy czy eksperymenty. Dodatkowo do tablicy podłączony jest rzutnik pisma, mikroskop, a także Internet. Wykorzystuję na lekcjach wiele form aktywizujących. Tablica interaktywna jest nie tylko narzędziem służącym do pisania lecz przede wszystkim służy nauczaniu. Nie musimy trzymać linijki żeby narysować odcinek czy prostokąt. Jeśli jednak jest taka potrzeba, to mamy do dyspozycji inte-

raktywną linijkę czy też cyrkiel. Rysunki są staranne, czytelne i wykonane błyskawicznie.

Aby lekcje były ciekawsze, sporo czasu muszę poświęcić na ich przygotowanie. Jednak warto, bo gdy widzę zadowolenie i zaangażowanie uczniów, wiem, że nie był to czas zmarnowany.

Programy komputerowe, czy tablica interaktywna to narzędzia, dzięki którym lekcje mogą być naprawdę interesujące. Od nas tylko zależy, czy odpowiednio je wykorzystamy wzbogacając swój warsztat pracy, a proces nauczania zyska na atrakcyjności i efektywności. Nowoczesna technologia informacyjno-komunikacyjna daje również nauczycielom możliwość indywidualizowania toku zajęć: uczniom zdolnym pomaga poszerzyć swoją wiedzę, a mniej zdolnym – przyswoić i utrwalić wiadomości w sposób najbardziej przystępny.

„Dlatego nie wystarczy wiedza i umiejętności obsługi programów komputerowych, znacznie ważniejsze jest twórcze zastosowanie tych programów w procesie kształcenia.”

Interaktywna lekcja przyrody

W ubiegłym roku szkolnym przeprowadziłam lekcję otwartą przyrody w klasie V dla nauczycieli uczących w naszej szkole. Poprzez te zajęcia chciałam zademonstrować, jak można na lekcji tego przedmiotu wykorzystać tablicę interaktywną. Do zaprezentowania wybrałam temat: „Poznajemy ryby akwariowe”. Celem lekcji było zapoznanie uczniów z gatunkami ryb akwariowych oraz wskazaniem cech budowy ryby, ułatwiających jej życie w wodzie.

Wprowadzając uczniów do tematu zajęć, zaprezentowałam krótki filmik z Internetu o rybach akwariowych. Na dużym ekranie tablicy interaktywnej dzieci mogły przez kilka minut podziwiać egzotyczne ryby, pływające w ogromnym akwarium. W odpowiedzi na pytanie: czy znają jakieś gatunki ryb akwariowych, wymieniły tylko kilka najpospolitszych.

W kolejnym etapie lekcji pokazałam uczniom przygotowaną przeze mnie prezentację multimedialną, przedstawiającą różne gatunki ryb akwariowych oraz zawierającą ciekawostki na ich temat. Na koniec prezentacji dzieci miały za zadanie wymienić gatunki ryb, które zapamiętały. Uczniowie potrafili podać ponad 15 gatunków ryb akwariowych. Następnie każdy z nich otrzymał kartkę, na której było kilka rysunków ryb, które należało rozpoznać i podpisać właściwą nazwą gatunku. Z tym zadaniem dzieci poradziły sobie bezbłędnie.

Wykorzystując program multimedialny „Przyroda” z wydawnictwa WSiP, zapoznałam uczniów z budową ryby oraz jej przystosowaniem do życia w wodzie.

Uczniowie wykonali kilka zadań interaktywnych. Kontynuując zajęcia umieściłam na tablicy interaktywnej rysunek ryby z zasobów oprogramowania, a uczniowie podchodzili do tablicy i samodzielnie podpisali, z jakich elementów zbudowana jest ryba. Ćwiczenie to pozwoliło utrwalić wiadomości o budowie ryby.

Lekcja podobała się zarówno uczniom, jak i nauczycielom naszej szkoły. Wykorzystanie tablicy i multimedialnych znacznie podniosło atrakcyjność prezentowanego tematu i wpłynęło na skuteczność przekazania uczniom nowej wiedzy. ✦

Grażyna Data

*nauczyciel matematyki i przyrody
w Szkole Podstawowej w Gostkowie*

Wisława Szymborska

Może to wszystko

Może to wszystko
dzieje się w laboratorium
Pod jedną lampą w dzień
i miliardami w nocy
Może jesteśmy pokolenia próbne
Przesypywani z naczyń w naczyniu,
potrząsani w retortach,
obserwowani czymś więcej niż okiem,
każdy z osobna
brany na koniec w szczypczyki
Może inaczej:
żadnych interwencji
Zmiany zachodzą same
zgodnie z planem
Igła wykresu rysuje pomalutku
przewidziane zygzaki
Może jak dotąd nic w nas ciekawego
Monitory kontrolne włączane są rzadko
Tylko gdy wojna i to raczej duża. (...)

Nauka języka angielskiego na platformach edukacyjnych

Pracę na platformie podjęłam po konsultacji z koleżanką w poprzedniej placówce, w której również uczyłam języka angielskiego. Pomysł zrodził się dlatego, że chcieliśmy wypełnić w przyjemnej i pożytecznej formie dodatkowe dwie godziny, jakie są przydzielane nauczycielom na pracę z uczniami. Głównie problem polegał na liczbie chętnych uczniów, którym zależało na podniesieniu umiejętności językowych.

Na początku podjęliśmy współpracę z platformą *nauczyciel.pl*, którą bardzo pozytywnie ocenili zarówno uczniowie, jak i kierownictwo szkoły. Uczniowie systematycznie korzystali z zasobów platformy, a co najbardziej cieszyło – mogli robić to również w zaciszu domowym. Polegało to na utworzeniu indywidualnych kont uczniom, w ramach których były zlecane przez nas zadania oraz ćwiczenia, najczęściej w formie prezentacji multimedialnej, ale również gry językowe i zagadek. Tematykę zadań starałyśmy się zawsze dopasowywać do zagadnień, które w danym czasie były omawiane podczas lekcji. Trudność tych zadań zawsze była dostosowywana do możliwości językowych konkretnego ucznia. Zarówno uczeń słaby, jak i zdolny miał możliwość wykonywania zlecanych zadań. Jako nauczyciel miałam wgląd w statystyki, to też mogłam zawsze sprawdzić uczniów pod kątem częstotliwości ich wizyt na stronie oraz osiąganych wyników.

W **Zespole Szkół w Wicku** wykorzystujemy e-nauczanie zarówno poprzez wspomnianą platformę *nauczyciel.pl*, jak również platformę skierowaną głównie do dzieci klas 1-6 szkoły podstawowej *FunEnglish.pl*. Platforma ta, poza zasobami w formie prezentacji oraz gier językowych, zawiera materiały prezentujące video-lekcje językowe. Drugą różnicą jest to, że poza mną – nauczycielem, również rodzice mają wgląd do osiągnięć swoich dzieci. Każdy z uczniów posiada indywidualny kod, pod którym rodzice (podając odpowiednie dane) uzyskują własny kod do statystyk.

O tym, że praca na platformie e-learningowej się sprawdza, przekonałam się, gdy poprosiłam uczniów o wyrażenie opinii na ten temat. Oto kilka wypowiedzi, jakie uzyskałam:

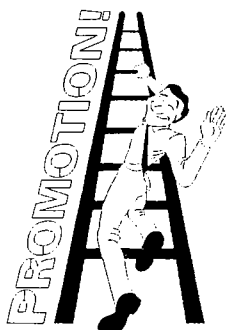
➔ „Zadania z angielskiego bardzo mi się podobają. Czasami są trudne, ale na szczęście jest tam też słownik angielski z obrazkami, więc zawsze mogę tam zajrzeć. Myślę, że będę nadal chętnie pracować na platformie” (*uczennica klasy IV*).

➔ „Strona *www.funenglish.pl* nie jest adresowana tylko dla najlepszych w nauce języka angielskiego, ale też dla tych słabszych. Słabsi mogą się z tej strony internetowej dużo dowiedzieć, np. o częściach ciała, kiedy piszemy *has*, a kiedy *have* i dużo więcej ciekawych rzeczy. Gdy pewnego razu na lekcji Pani powiedziała nam o tej stronie, bardzo się ucieszyłam, ponieważ uświadomiłam sobie, że jeśli będę miała z jakimś zadaniem problem, to wejdę na tę stronę i się dowiem jak go rozwiązać. Nie muszę się bać, że czegoś nie znajdę, bo Pani zawsze wstawia takie gry i zagadki do naszego tematu jakie właśnie znajdują się na tej stronie. Ta strona jest dla nas, a szczególnie dla mnie, ciekawa. Może nas wiele nauczyć. Wchodząc na tę stronę jednocześnie się bawimy i uczymy. Ja bardzo lubię tę stronę i Was również zapraszam, żebyście na nią wchodzili – nie pożałujecie!” (*uczennica klasy IV*).

➔ „Funenglish, to metoda nauki języka angielskiego, która w doskonały sposób uczy bawiąc. Jest to mądry, przyjemny i skuteczny sposób nauki. Pomaga w zapamiętywaniu słówek poprzez skojarzenia. Praca poprzez zabawę powoduje iż nie odczuwamy zmęczenia ani znużenia i angażujemy cały swój mózg. Platforma pomogła mi w rozwinięciu zdolności z języka angielskiego, a poza tym uczysz się, kiedy chcesz” (*uczeń klasy V*).

Jak widać z powyższych wypowiedzi, uczniowie bardzo chwalą sobie pracę na platformie e-learningowej. Możliwości i zasoby platformy nauczania przez Internet dają wiele satysfakcji przede wszystkim uczniom, ale również ich rodzicom i nam nauczycielom. Zawsze cieszy, gdy uczniowie chętnie uczą się danego przedmiotu, a istnienie takich platform jak *nauczyciel.pl* czy *funenglish.pl* umożliwia im łatwiejsze przyswajanie wiedzy. W przyszłości chciałaby bardziej rozwinąć pracę zdalną na platformach. Zachęcam do tej metody nauczania nie tylko nauczycieli języków obcych. Pamiętajmy, że przyjemność z nauki jest najważniejsza, a gdy uczenie się będzie przyjemne, to i efekty będą lepsze. ✦

Karolina Sopińska-Śpica
nauczyciel języka angielskiego
w Zespole Szkół w Wicku

DOSKONALENIE NAUCZYCIELI

Odbyło się w ODN...

Formy doskonalenia, które odbyły się
od września 2011 do lutego 2012
(I półrocze)

➔ ODBYŁY SIĘ KURSY:

Kursy doskonalące (granty) Pomorskiego Kuratora Oświaty:

- „Diagnozowanie gotowości szkolnej dzieci 5 i 6 letnich”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku, Szkoła Podstawowa nr 3 w Wejherowie, Szkoła Podstawowa nr 5 w Lęborku, Przedszkole nr 1 w Bytowie; liczba godzin dla jednej grupy: 20
- „Modele pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”; miejsce szkolenia: Gimnazjum nr 1 w Bytowie, ZSOiZ „NAUKA” w Słupsku, Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 2 dla Niedosłyszących w Wejherowie, ODN w Słupsku; liczba godzin dla jednej grupy: 30
- „Profilaktyczne działanie szkoły wobec agresywnych zachowań uczniów i nadużywania nowych środków psychoaktywnych (tzw. dopalaczy)”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku; liczba godzin: 20
- „Motywowanie uczniów do nauki i rozwoju osobistego”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku, Gimnazjum nr 2 w Chojnicach; liczba godzin dla jednej grupy: 20

Kursy doskonalące ODN w Słupsku:

- „Wychowanie religijne w katechezie Dobrego Pasterza w oparciu o metodę Marii Montessori”; miejsce szkolenia: ODN Słupsk; liczba godzin: 10
- „Projekt edukacyjny w gimnazjum”; miejsce szkolenia: ZS w Kołczygłowach liczba godzin: 6
- „Wczesna terapia oraz profilaktyka zaburzeń psychomotorycznych wg metody Marii Montessori”; miejsce szkolenia: Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Kościerzynie; liczba godzin: 15
- „Techniki plastyczne w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku; liczba godzin: 5
- „Metody projektu w gimnazjum. Prezentacja i ocenianie projektu edukacyjnego w gimnazjum”; miejsce szkolenia: Zespół Szkół w Studzienicach; liczba godzin 6
- „Diagnoza pracy szkoły i jej wykorzystanie do poprawy efektywności kształcenia”; miejsce szkolenia: Zespół Szkolno-Przedszkolny w Głównycach; liczba godzin: 16
- „Tańce i zabawy integracyjne różnych narodów świata”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku; liczba godzin: 10
- „Monitorowanie stopnia realizacji podstawy programowej w klasach I-III oraz w przedszkolu”; miejsce szkolenia: Zespół Szkolno-Przedszkolny w Głównycach; liczba godzin: 8
- „Tworzenie prezentacji multimedialnych dla potrzeb biblioteki”; miejsce szkolenia: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku; liczba godzin: 6
- „Wykorzystanie analizy wyników egzaminów zewnętrznych i wskaźników EWD do poprawy efektywności kształcenia”; miejsce szkolenia: Zespół Szkół Ogólnokształcących w Głównycach; liczba godzin: 14

➔ TRWAJĄ KURSY:

- „Kurs choreograficzny”; miejsce szkolenia: Młodzieżowy Dom Kultury w Słupsku; liczba godzin: 30
- „Kurs kwalifikacyjny z zakresu terapii pedagogicznej”; miejsce zajęć: Zespół Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Kramarzynie; liczba godzin: 300

➔ W MARCU I KWIETNIU ODBĘDĄ SIĘ KURSY:

- „Komunikacja w kontaktach interpersonalnych w pracy (kontakt z pacjentami przejawiającymi trudne zachowania)”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku; liczba godzin: 10; termin szkolenia 17.03.2012 r.
- „Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów wychowawczych”; miejsce szkolenia: SP w Bożym-polu Wielkim; liczba godzin: 6; termin szkolenia: 19.03.2012 r.
- „Projekt Comeniusa dla szkół”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku; liczba godzin: 5; termin szkolenia: 19.03.2012 r.
- „Uczeń w trudnej sytuacji losowej”; miejsce szkolenia: SOSW w Kościerzynie; liczba godzin: 5; termin szkolenia: 23.03.2012 r.
- „Pomoce dydaktyczne w katechezie”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku; liczba godzin: 12; termin szkolenia: 24.03.2012 r.
- „Matematyka już w przedszkolu”; miejsce szkolenia: ODN Słupsk; liczba godzin: 5; termin szkolenia: 27.03.2012 r.
- „Warsztaty teatralne”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku; liczba godzin: 15; termin szkolenia: 31-31.03.2012 r.
- „Komunikacja nauczyciel-uczeń. Jak być asertywnym nauczycielem”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku; liczba godzin: 10; termin szkolenia: 31.03.2012 r.
- „Ocenianie kształtujące”; miejsce szkolenia: Zespół Szkolno-Przedszkolny w Głównycach; liczba godzin: 6; termin szkolenia: 04.04.2012 r.
- „Awans zawodowy nauczyciela”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku; liczba godzin: 5; termin szkolenia: 17.04.2012 r.
- „Praktyczne wykorzystanie tablicy interaktywnej w pracy nauczyciela”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku; liczba godzin: 5; termin szkolenia: 17.04.2012 r.
- „Zachowania samobójcze młodzieży – diagnoza i pomoc psychologiczna”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku; liczba godzin: 10; termin szkolenia: 21-22.04.2012 r.
- „Niedostosowanie społeczne młodzieży”; miejsce szkolenia: ODN w Słupsku; liczba godzin: 10; termin szkolenia: 20 i 27.04.2012 r.

➔ PROWADZIMY NABÓR NA KURSY KWALIFIKACYJNE:

- Bibliotekoznawstwo
- Oligofrenopedagogika
- Pedagogika opiekuńcza
- Terapia pedagogiczna
- Wychowanie do życia w rodzinie
- Zarządzanie w oświacie

UWAGA:

☞ Zapraszamy na kursy i warsztaty z naszej oferty, dostępnej na stronie internetowej ODN-u

www.odn.slupsk.pl

☞ Zgłoszenia na kursy oraz warsztaty przyjmujemy telefonicznie, pod numerem telefonu: 59 8423567, pocztą elektroniczną, pocztą tradycyjną oraz osobiście, codziennie w godzinach 8.00-15.30.

☞ Inne kursy organizujemy na życzenie rad pedagogicznych zainteresowanych szkół. ✦

Ewa Misiewicz

*konsultant ds. doskonalenia nauczycieli
i dydaktyki muzyki
w ODN w Słupsku*

Szowny Dyrektorze Szanowny Nauczycielu

- ➔ Weź udział w tworzeniu oferty szkoleniowej Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku wypełniając ankietę:
 - <http://www.odn.slupsk.pl/zzz/mn/ankieta1.pdf>
- ➔ Weź udział w badaniu ankietowym, którego celem jest uzyskanie informacji na temat szkoleń i ich wpływu na poprawę jakości funkcjonowania szkoły
 - Ankieta dla dyrektora:
<http://www.odn.slupsk.pl/zzz/ma3/ankieta3.pdf>
 - Ankieta dla nauczyciela:
<http://www.odn.slupsk.pl/zzz/ma4/ankieta4.pdf>

OŚRODEK DOSKONALENIA NAUCZYCIELI W SŁUPSKU

zaprasza na:

VIII KONFERENCJĘ z cyklu „Zdrowie dzieci i młodzieży” „Podaruj życie. Transplantologia”

dla dyrektorów
liderów promocji zdrowia
nauczycieli wychowania do życia w rodzinie

organizowaną pod PATRONATEM
Marszałka Województwa Pomorskiego
Pomorskiego Kuratora Oświaty
Starosty Powiatu Słupskiego

Konferencja odbędzie się **30 marca 2012 r.**
w godz. 9.30-14.20
w Szkole Policji w Słupsku,
ul. Kilińskiego 42

WOJEWÓDZKĄ KONFERENCJĘ

dla dyrektorów szkół i nauczycieli
wszystkich poziomów kształcenia
i różnych specjalności

„Wirtualny i multimedialny świat. E-edukacja”

Konferencja odbędzie się **18 kwietnia 2012 r.**
w godz. 10.00-14.30

w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1
w Słupsku, ul. Szczecińska 60

IV WOJEWÓDZKĄ KONFERENCJĘ z cyklu „Prawa Człowieka w Szkole”

„Prawo do edukacji”

dla dyrektorów i nauczycieli
szkół i placówek oświatowych
oraz przedstawicieli organów prowadzących

Konferencja odbędzie się **23 maja 2012 r.**
w godz. 9.30-14.30

w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1
w Słupsku, ul. Szczecińska 60

VIII POMORSKIE FORUM EDUKACJI REGIONALNEJ

dla dyrektorów szkół, nauczycieli, studentów,
pasjonatów lokalnej tradycji

Wielokulturowe Pomorze – Wielokulturowy Słupsk
„Pejzaże Pomorza”

Forum odbędzie się **30 i 31 maja 2012 r.**
w Zamku Książąt Pomorskich w Słupsku
oraz w Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach

W ramach Forum odbędą się
warsztaty pieśni sefardyjskich
(31.05.2012 w SOK-u, ul. Braci Gierymskich 1)

Szczegółowe informacje:

www.odn.slupsk.pl

na konferencję podejmującą różnorodne zagadnienia związane z nauczaniem języka ukraińskiego w Polsce

nauczycieli uczących przedmiotów
w języku ukraińskim w Polsce w szkołach
i zespołach międzyszkolnych

Konferencja odbędzie się
od 5 do 10 kwietnia 2012 r. we Lwowie

COMENIUS

– wielostronny projekt partnerski

Od roku 2010 **Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2 w Słupsku – II Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi** jest uczestnikiem projektu dla nauczycieli (szkół) i uczniów (i ich rodzin) finansowanego ze środków europejskich. Projekt ten jest przykładem współpracy międzynarodowej oraz rozwoju kompetencji miękkich kadr i uczniów.

W dniach 10-14 października 2011 r. w słupskim LO II odbyło się spotkanie projektowe, na które przybyli nauczyciele i uczniowie ze wszystkich szkół partnerskich, biorących udział w projekcie *Different and still the same!* (*Odmienne, ale wciąż takie same!*). Na spotkanie przyjechali goście z Belgii (Dilsen), Hiszpanii (Monteoliva), Turcji (Ayden) i Czech (Domazlice). Łącznie odwiedziło nas 16 nauczycieli (w tym dyrektorzy ze szkoły czeskiej oraz tureckiej) oraz 14 uczniów.

Cele projektu

Spotkanie projektowe w Słupsku było dla społeczności LO II dużym i ważnym wydarzeniem. Oprócz części artystycznej, przygotowanej przez uczniów naszej szkoły, prezentowania gościom uroków naszego miasta i regionu, nagrywaliśmy materiał do filmu, który jest głównym celem naszego projektu. Wszyscy uczniowie, podzieleni na grupy różnorodnie narodowościowo, wyruszyli wraz z kamerami na słupskie ulice, aby rozmawiając z mieszkańcami, łamać stereotypy narodowościowe, funkcjonujące w przekonaniach obywateli Europy. Następnie materiał filmowy był analizowany, opracowywany oraz montowany przez uczestników projektu.

Można stwierdzić, że udział w projekcie nie był zupełnie „darmowy”, chociaż koszty nie miały wymiaru finansowego. Jego uczestnicy „płacili” swoim wolnym czasem i zaangażowaniem – pracy projektowej jest zawsze sporo. Należy bowiem zorganizować spotkanie partnerskie, uwzględniając poczęstunki, rozrywki i przyjemności oraz przede wszystkim zadania projektowe, przeznaczone do wykonania w szkole i w czasie wolnym. Dzięki temu jednak wszyscy zaangażowani w realizację zaplanowanych działań biorą aktywny udział w projekcie oraz ponoszą odpowiedzialność za powierzone im zadania.

Spotkania i wyjazdy (mobilności)

Było to już trzecie spotkanie w ramach naszego projektu. Dwa wcześniejsze odbyły się kolejno w Belgii i w Turcji (2011). Obecnie przygotowujemy się do spotkania partnerskiego w Czechach (luty 2012), a w kwietniu zaplanowane jest ostatnie spotkanie, kończące nasze wspólne działania – w Hiszpanii. Oprócz spotkań partnerskich, w których uczestniczyli nauczyciele wraz z ucznia-

mi, odbywały się również spotkania nauczycielskie według wcześniej zaplanowanego harmonogramu.

Korzyści ze współpracy międzynarodowej

Czego nauczyli się uczestnicy projektu? Na pewno otwarcia na inne kultury i autentycznego łamania stereotypów. W naszym przypadku najbardziej dotyczyło to kultury tureckiej, która zaskoczyła uczestników projektu bardzo pozytywnie. Udział w projekcie pozwala uczestnikom rozwijać umiejętności interpersonalne oraz kształtuje pozbawiony zakłamań i uproszczeń światopogląd, pozwala też „zanurzyć się” w obcej kulturze oraz poczuć europejską wspólnotę poprzez chociażby krótkie uczestniczenie w życiu codziennym nastolatków z innego kraju.

Korzyści dla nauczycieli? Oprócz tych wyżej wspomnianych, projekt stwarza duże możliwości dzielenia się doświadczeniem i poznania systemów wypracowanych w szkołach partnerskich. Stwarza też okazje, by obejrzeć, jak wyglądają lekcje w tak różnorodnych placówkach. Można przyjrzeć się, jak przebiega codzienna praca naszych europejskich kolegów i koleżanek oraz jak zarządzane są szkoły w równych krajach naszego kontynentu.

Dla kogo Comenius?

Program Comenius jest skierowany przede wszystkim do przedszkoli, uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich, nauczycieli i pozostałego personelu tych szkół; stowarzyszeń, organizacji non profit, organizacji pozarządowych i przedstawicieli podmiotów związanych z oświatą szkolną; osób oraz podmiotów odpowiedzialnych za organizację i realizację oświaty i edukację na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym. Najważniejsze cele programu dotyczą sfer t.j.: rozwój kadry nauczycielskiej (rozwijanie wśród młodzieży i kadry nauczycielskiej wiedzy o różnorodności kultur i języków europejskich oraz zrozumienia jej wartości; wzmacnianie jakości i wymiaru europejskiego kształcenia nauczycieli), wspieranie uczniów (pomaganie młodym ludziom w nabyciu podstawowych umiejętności i kompetencji życiowych, niezbędnych dla rozwoju osobistego, przyszłego zatrudnienia i aktywnego obywatelstwa europejskiego) oraz mobilności (czyli wyjazdów zagranicznych uczniów oraz nauczycieli, będących podstawą każdego projektu), a także polepszanie jakości pracy szkoły (wspieranie poprawy metod dydaktycznych i zarządzania). Więcej informacji na stronie www.comenius.org.pl

Informacje o naszym projekcie, zdjęcia oraz blog (pamiętnik wydarzeń) prowadzony przez uczniów II LO w Słupsku można znaleźć na stronie internetowej naszej szkoły www.lo2.slupsk.pl w zakładce Comenius. ✦

Justyna Szczypek

koordynator szkolnego programu Comenius
nauczyciel języka angielskiego
w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 2 w Słupsku

DG Edukacja i Kultura
Program „Uczenie się przez całe życie”
Comenius

COMENIUS PARTNERSKIE PROJEKTY REGIO „Dobrze, że każdy jest inny”

Gmina Dębica Kaszubska realizuje projekt pod nazwą „Good that everyone is different” („Dobrze, że każdy jest inny”). Projekt jest częścią Programu „Uczenie się przez całe życie” Comenius Partnerskie Projekty Regio. Partnerami gminy są: Zespół Szkół w Dębicy Kaszubskiej i Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku – po polskiej stronie – oraz trzy instytucje z Turcji – İddır II Milli Eğitim Müdürlüğü, İddır Anadolu Ödretmen Lisesi oraz Aralık İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü. Partnerstwo w ramach programu Comenius Regio daje możliwość wzajemnego uczenia się, wymiany najlepszych pomysłów i doświadczenia oraz rozwijania struktur współpracy międzynarodowej.

Myśl przewodnia projektu powiązana jest ściśle z realizacją nowej podstawy programowej, która stawia przed szkołą zadanie rozwijania umiejętności i postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie. Wyrażają to zarówno zapisy dotyczące głównych celów edukacyjnych, jak i wymagań ogólnych oraz szczegółowych, związanych z poszczególnymi przedmiotami. Na mocy § 21a rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 sierpnia 2010 r., zmieniającego rozporządzenie z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych – uczniowie klas gimnazjalnych, w których obowiązuje nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego, mają obowiązek udziału w realizacji projektu gimnazjalnego, który został zdefiniowany, jako zespołowe, planowe działania uczniów, mających na celu rozwiązanie konkretnego problemu, z zastosowaniem różnorodnych metod. Praca metodą projektu jest skutecznym sposobem kształcenia kompetencji potrzebnych do pracy zawodowej i rozwoju osobistego.

Realizacja projektu „Dobrze, że każdy jest inny” zakłada – poprzez przeprowadzenie cyklu szkoleń i warsztatów dla uczniów i nauczycieli, dwóch konferencji oraz

zakup pomocy dydaktycznych i wyjazdy do naszych partnerów w Turcji – osiągnięcie następujące celów szczegółowych:

- wzrost poziomu wyników w nauce uczniów poprzez zastosowanie nowatorskich metod nauczania, takich jak projekt edukacyjny,
- wdrożenie do uczenia się przez całe życie z uwzględnieniem indywidualnych preferencji każdego ucznia,
- pomaganie młodym ludziom w nabywaniu podstawowych umiejętności i kompetencji życiowych, niezbędnych dla rozwoju osobistego,
- przygotowanie uczniów do większego zaangażowania w proces uczenia się,
- wypracowanie innowacyjnych rozwiązań praktycznych w zakresie pedagogiki i dydaktyki,
- wdrażanie nauczycieli do roli doradcy wspierającego ucznia w samodzielnym uczeniu się,
- stymulowanie dorosłych uczestników projektu do rozwoju,
- propagowanie międzynarodowej współpracy w dziedzinie edukacji,
- zapoznanie uczestników projektu z dorobkiem kultury naukowo-technicznej, kultury informacji oraz kultury historycznej obu regionów,
- wymiana między placówkami edukacyjnymi,
- promowanie umiejętności, talentów i wiedzy uczestników projektu na forum międzynarodowym, regionalnym i lokalnym.

Na potrzeby realizacji projektu została utworzona strona internetowa. Będzie ona służyła bieżącej pracy nad projektem i komunikacji uczestników, promocji projektu. Będą na niej umieszczane przykładowe scenariusze zajęć lekcyjnych, projekty edukacyjne, ogłoszenia.

Na otwarcie projektu zorganizowaliśmy **10 lutego 2012 roku konferencję pt.: „Edukacja nowej generacji. Autonomia uczenia się i nauczania”.** W konferencji udział wzięli przedstawiciele samorządu terytorialnego Gminy Dębica Kaszubska, lokalnych partnerów projektu oraz dyrektorzy i nauczyciele z pobliskich szkół oraz reprezentanci rad rodziców.

Pierwszą prezentację „Trendy w edukacji” przygotował Maciej Winiarek, wydawca programów i szkoleń z zakresu nowoczesnej edukacji. Omówił on zagadnienie „Pokolenia Y”, przedstawił jego charakterystykę, silne i słabe strony, poradził, jak zmotywować młodzież tego pokolenia do nauki. Postulował zmianę podejścia i roli nauczyciela do uczniów z „Pokolenia Y”, a także zachęcał do posługiwania się w nauczaniu nowoczesnymi środkami komunikacji, takimi jak portale społecznościowe.

Drugi pokaz: „Kompetencje kluczowe w nowoczesnej szkole, dlatego potrzebujemy przewartościowa-

nia w edukacji?” poprowadził Marcin Nowicki, Dyrektor Obszaru Badań Regionalnych i Integracji Europejskiej Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową w Gdańsku. Przedstawił pojęcie kompetencji kluczowych oraz uświadamiał konieczność uczenia się przez całe życie.

W styczniu 2013 roku zostanie zorganizowana jeszcze jedna konferencja pt.: „Nowoczesne techniki uczenia. Psychologia uczenia”.

W ramach projektu **planujemy przeprowadzić szereg kursów, warsztatów i szkoleń dla nauczycieli, uczniów i rodziców**, w tym z zakresu przygotowywania projektów edukacyjnych i pracy metodą projektu, innowacyjnych metod i technik nauczania, rozwijania kompetencji kluczowych i komunikacyjnych, z zastosowania technik multimedialnych oraz wzmacniających samoocenę i motywację ucznia.

Projekt zakłada **wymianę doświadczeń pomiędzy partnerami polskimi i tureckimi, dzielenia się przykładami dobrych praktyk**. Temu celowi służyć mają wyjazdy uczestników projektu do instytucji partnerskich.

Na zakończenie zostanie przygotowana publikacja, zawierająca przykłady dobrych praktyk, studium przypadku, gotowe scenariusze lekcyjne, dzięki której osoby, które nie brały udziału w projekcie będą mogły skorzystać z naszych doświadczeń oraz wypracowanych efektów. ♦

Agnieszka Żukowska i Bartosz Budniak
koordynatorzy projektu

Projekt ten został zrealizowany przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej.

Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko ich autorów i Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za umieszczoną w nich zawartość merytoryczną.

Studencka praktyka w przedszkolu W RAMACH PROGRAMU ERASMUS

26 stycznia 2012 roku w **Przedszkolu Miejskim nr 25 im. Kubusia Puchatka w Słupsku** odbyło się uroczyste zakończenie półrocznej praktyki i **pożegnanie studentki Kamili Ladowskiej z Danii**. Praktyka ta mogła odbyć się dzięki porozumieniu, jakie podpisała dyrektor przedszkola – Aleksandra Schilf z University College Nordjylland z Alborg w Danii w ramach Programu Erasmus.

Studentka III roku wychowania przedszkolnego podczas pobytu w placówce – pod opieką Anny Kareh, nauczycielki języka angielskiego i opiekunki stażu – nabierała praktycznych umiejętności w pracy z dziećmi. Po zapoznaniu się z programem rozwoju placówki, przygotowała – zgodnie z jego założeniami – plan swojej praktyki. W uzgodnieniu z dyrektorem, wyznaczyła sobie do zrealizowania pięć celów. Dotyczyły one: pracy z dziećmi w zakresie doskonalenia motoryki, tworzenia poprawnych relacji między dziećmi, rozwijania umiejętności językowych (przedszkole o profilu polsko-angielskim), rozwoju przedszkolaków poprzez zabawy plastyczne i techniczne oraz pracy metodą norweskich profesorów: Henninga Rye i Kartsena Hundeide ICDP (International Child Development Programme), której zadaniem jest rozwój komunikacji między dzieckiem i opiekunem.

Wszystkie założone cele zostały w pełni zrealizowane. Studentka uczestniczyła w życiu przedszkola. Współorganizowała imprezy anglojęzyczne, np.: Połowinki Prezydencji Polski w Unii Europejskiej (impreza miejska), przedstawienie „Dzień Brytyjski” (Międzyprzedszkolny Przegląd Teatrzyków), Pumpkin’s Day, Thanksgiving Day. Prowadziła zajęcia plastyczne dla dzieci uzdolnionych oraz cykl zajęć sportowych. Nawiązała serdeczny kontakt z podopiecznymi – dzieci nie mogły wprost doczekać się zajęć z panią Kamilą.

Obecność studentki w naszej placówce była znakomitą okazją do wymiany informacji o edukacji i pracy w Danii i Polsce. W Danii podczas studiów nauczycielskich dużo czasu przeznaczano na zdobywanie praktycznych umiejętności – studenci przez trzy lata studiów odbywają trzy półroczne praktyki. W przedszkolach duńskich ogromny nacisk kładzie się na samodzielność dzieci, np. mogą one w każdą pogodę same ubrać się i wyjść na plac zabaw bez opiekuna. U nas taka sytuacja jest niedopuszczalna.

Na zakończenie praktyki i pożegnanie, studentka przygotowała z dziećmi przedstawienie połączone z pokazem multimedialnym pt. „Dzień Duński”. Przedszkolaki zaprezentowały program w języku polskim i angielskim oraz zaśpiewały piosenki po duńsku. Dzieci podarowały pani Kamili wykonane przez siebie albumy z jej portretami, a pani dyrektor wręczyła list gratulacyjny. Uroczystości towarzyszyła serdeczna, choć trochę smutna atmosfera. Bo kto lubi pożegnania...? ♦

Aleksandra Schilf
dyrektor Przedszkola Miejskiego nr 25 w Słupsku

Spotkanie opłatkowe katechetów

W ubiegłym roku został opracowany 3-letni program duszpasterski pt. „Kościół domem i szkołą komunii”. Wśród głównych celów, jakie stawia sobie Kościół w Polsce, przyjmując taki właśnie program, abp Gądecki wymienił: odkrywanie i pogłębienie duchowości komunii, odnowę i wzmocnienie różnorodnych „struktur komunijnych” Kościoła, w tym uczestnictwa świeckich w diecezjalnych radach duszpasterskich czy w radach parafialnych, a wreszcie krzewienie „duchowości komunii”, wobec coraz bardziej atomizującego się świata.

Pierwszy rok 2010/11, trzyletniego programu – jak poinformował abp Gądecki – koncentrował się wokół tematu: „W komunii z Bogiem”. Metropolita poznański podkreślił, że podstawowym elementem wiary chrześcijańskiej jest osobista relacja człowieka z Bogiem, co można określić inaczej jako zakorzenienie w Bogu.

Kolejny rok ogólnopolskiego programu duszpasterskiego, przypadający na liturgiczny rok 2011/2012, przebiega w oparciu o hasło: „Kościół naszym domem”. Wśród głównych jego celów abp Gądecki wskazał: ukazanie komunii jako dzieła Ducha Świętego, wzmocnienie ducha ekumenizmu, pogłębianie ducha zaangażowania i współodpowiedzialności za Kościół oraz odnawianie i budowa struktur komunijnych.

Nawiązując do tych ostatnich punktów, wskazał na bardzo pozytywną rolę diecezjalnych rad społecznych, które zostały powołane w niektórych diecezjach. Zauważył, że wchodzący w ich skład ludzie świeccy, dobrze wykształceni, kompetentni w wielu dziedzinach i myślący w duchu Kościoła, mogą oddać olbrzymie zasługi w praktycznej aplikacji nauczania Kościoła do konkretnych sytuacji czy wyzwań społecznych.

Działania duszpasterskie tego roku skupiają się więc wokół hasła: „Kościół naszym domem”.

W takiej właśnie atmosferze 14 stycznia 2012 roku w Wyższym Seminarium Duchownym w Koszalinie odbyło się tradycyjne spotkanie opłatkowe dla katechetów z biskupem Pawłem Cieślikiem. Najważniejszym punktem tego zebrania była Eucharystia, której przewodniczył właśnie ksiądz biskup. W homilii nawiązał on do Ewangelii św. Marka (Mk 2,13-17). Marek Ewangelista jest autorem najstarszej Ewangelii (Dobrej Nowiny o Jezusie), był uczniem św. Piotra. Wskazuje on na sens życia Jezusa, który został posłany przez Ojca, aby zmienić serce człowieka – przebaczać grzechy i wzywać do nawrócenia. W rozdziale drugim opisał powołanie przez Jezusa Mateusza (Lewiego), celnika na swego apostoła. „(...) Powiedział do niego: *Pójdź za Mną*. A on wstał i poszedł za Nim (...)”. Z radości powołania urządził dla swoich znajomych ucztę. Jezus i Jego uczniowie zasiedli więc razem z celnikami i grzesznikami. Niektórzy oburzeni pytali: „(...)Dlaczego On je z celnikami i grzesznikami. Jezus odpowie-

dział: Lekarz nie jest potrzebny zdrowym lecz chorym. Nie przyszedłem powołać sprawiedliwych, ale grzeszników (...)”. Właśnie grzesznicy potrzebują uzdrowienia – przebaczenia grzechów.

I obecnie Jezus czeka w Kościele – swoim domu na każdego człowieka. Jest to tajemnica obecności Boga wśród swego ludu. Papież Benedykt XVI mówi, że wszyscy jesteśmy w drodze, ale Jezus sprawia, że czujemy się na tej ziemi, uświęconej Jego obecnością, jak w domu. Właśnie w Kościele możemy obchodzić tajemnicę Bożego Narodzenia i dotykać cudu Świętej Nocy. Wznoszenie takiego Kościoła (budowanie na Skale) jest naszym obowiązkiem, a Chrystus zapewni mądrość i trwałość wbrew przeciwnościom. W duchu komunii z Bogiem w czasie Bożego Narodzenia, przeżywamy tajemnicę Kościoła, jako naszego domu. Jest to szczególnie czas spotkań w poczuciu ciepła ogniska domowego (jak Lewi powołany przez Jezusa, a jego dom stał się miejscem spotkania grzesznych ludzi z Chrystusem).

Bóg staje się Człowiekiem i staje się Chlebem. Zadaniem człowieka jest więc dawanie Boga – delikatnego, kruchego, jak chleb, jak opłatek którym się łamiemy – innym, by odczuli miłość Boga. To życzenie księdza biskupa i przesłanie na zakończenie spotkania.

Kolejnym punktem była konferencja ks. dr Jacka Lewińskiego, wicerektora Wyższego Seminarium Duchownego w Koszalinie. W nawiązaniu do tegorocznego hasła ksiądz doktor wyeksponował słowa Jezusa z Ostatniej Wieczerzy „TO CZYŃCIE NA MOJĄ PAMIĄTKĘ”. Jezus w Eucharystii zostawia nam pamiątkę siebie – swojej śmierci i zmartwychwstania, a „Wielką tajemnicą wiary” jest uobecnienie wydarzeń zbawczych, w każdej Mszy świętej. Przytoczone zostały również słowa św. Tomasa z Akwinu „Mylą się o Boże w Tobie wzrok i smak”.

Reasumując, ksiądz zwrócił uwagę, że liturgia jest spotkaniem z Bogiem, więc ufamy, że dokonuje On wielkich dzieł w czasach obecnych.

Trzeci rok omawianego programu – realizowany w okresie 2012/2013 – skoncentrowany będzie wokół hasła: „Być solą ziemi”. Wśród jego celów abp Gądecki wymienił przede wszystkim: rozbudzanie ducha apostołskiego, inspirowanego duchowością komunii. Ma to służyć „formowaniu wiernych zdolnych do czynnego zaangażowania w przemianę świata” i uwrażliwienie ich na najbardziej potrzebujących. Skutkiem tak pojętej formacji winna być – jak zauważył – silniejsza i bardziej odpowiedzialna obecność świeckich w życiu społecznym, politycznym, gospodarczym, kulturalnym i medialnym.

Sprzyjać winno to też odkrywaniu nowych powołań do ewangelizacji, jak i tworzeniu ośrodków formacji animatorów świeckich czy umacnianiu i rozszerzaniu działalności parafialnych zespołów Caritas. ♦

Grażyna Maciejewska
konsultant ds. nauczania religii
w ODN w Słupsku

Ramowe plany nauczania KONFERENCJA IBO

Z dniem 1 września 2009 r. zmieniło się rozporządzenie o ramowych planach nauczania. Wprowadziło ono korekty w ramówkach klasach pierwszych szkół podstawowych oraz gimnazjów. Kolejnym krokiem są zmiany dotyczące klas IV-VI oraz szkolnictwa ponadgimnazjalnego.

Konieczne stały się dostosowania organizacyjne, polegające na opracowaniu nowych ramowych planów nauczania dla II i IV etapu edukacyjnego oraz korekta obowiązujących zapisów dla klas 1-3 szkół podstawowych i gimnazjów. Dlatego też zmiany podpisane 20 stycznia 2012 r. o ramowych planach nauczania będą obowiązywać już od 1 września 2012 w klasie IV szkoły podstawowej i w klasach pierwszych szkół ponadgimnazjalnych. Należy również pamiętać, że ramowe plany nauczania zostały skonstruowane łącznie dla szkół ogólnodostępnych i szkół specjalnych dla dzieci i młodzieży (z wyjątkiem szkół specjalnych dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, dla których nie zmieniła się podstawa programowa kształcenia ogólnego).

W związku z nową „ramówką”, Ośrodek Szkoleniowy Instytut Badań w Oświacie zorganizował cykl konferencji pt. „Nowa podstawa programowa oraz ramowe plany nauczania w szkołach”. Jedną z nich odbyła się w Gdańsku 14 lutego 2012 r. Adresatami spotkania byli przede wszystkim dyrektorzy szkół. Osoby prowadzące konferencje: Joanna Jasiak, Jacek Rudnik to wieloletni dyrektorzy szkół, konsultanci aktów prawnych, autorzy publikacji o tematyce oświatowej, członkowie Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Kadry Kierowniczej Oświaty. Prelegenci w sposób przejrzysty i rzeczowy przedstawili zmiany dotyczące ramowych planów nauczania w oparciu o nową podstawę programową. Uwzględnili różnice i okres przejściowy, w trakcie którego będą obowiązywały dwa ramowe plany nauczania (stary i nowy). Wyjaśnili zasady konstruowania „ramówek” oraz tworzenia na ich podstawie arkuszy organizacyjnych. Prowadzący wskazali także możliwości dostosowania oferty szkoły do potrzeb ucznia oraz rodzica. Uczestnicy konferencji mogli również zapoznać się z przykładowymi szkolnymi planami nauczania. Mówiono również o zadaniach dyrektora w zakresie nadzoru, a także planowaniu pracy nauczyciela, zgodnie z nową podstawą programową.

Konferencja cieszyła się dużym zainteresowaniem. Oczywiście nie zabrakło pytań, odpowiedzi na nie rozwiązywały wątpliwości zainteresowanych. Uczestnicy szkolenia otrzymali również materiały konferencyjne dotyczące nowych ramówek drogą mailową. ✦

Sylwia Nowosadko

*doradca metodyczny ds. kształcenia specjalnego
w ODN Słupsku*

KONKURS

„Umiem Uczyć Nowocześnie”

Uczysz w szkole lub przedszkolu? Nowe technologie nie są w Twojej pracy barierą? Chcesz poznać nowe możliwości? **Weź udział w II edycji konkursu „Umiem uczyć nowocześnie!”** Wypożycz wizualizer na 21 dni bezpłatnie, napisz scenariusz, przeprowadź lekcję i nakręć film.

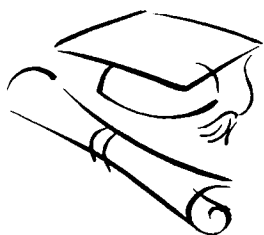
Konkurs trwa od 20 lutego 2012 do 1 września 2012. **Zgłoszenia** można nadsyłać od 20 lutego 2012, a **bezpłatne wypożyczenie wizualizera** trwa od 1 marca 2012 do 30 czerwca 2012. Każdy kto dokona prawidłowego zgłoszenia do konkursu i zgłosi chęć wypożyczenia – otrzyma informację zwrotną na temat możliwości i przewidywanego terminu wypożyczenia sprzętu.

Nagrody przyznane zostaną w dwóch kategoriach: 1) Najlepszy scenariusz z wykorzystaniem wizualizera. 2) Najlepszy film z lekcji z wykorzystaniem wizualizera. Na najlepszych czekają trzy zestawy: wizualizer Lumens DC 120 wraz z projektorem Panasonic PT-LX22E.

W konkursie mogą wziąć udział nauczyciele wszystkich typów szkół i placówek oświatowych. **Więcej informacji:** http://www.multimediaszkole.pl/promocje,_konkursy.html

- ➔ <http://k12blog.edu.pl>
- ➔ <http://uczenowocześnie.pl>
- ➔ <http://www.edufakty.pl>

OLIMPIADY KONKURSY IMPREZY

Wspólnie odkrywamy cyfrowy świat! Bezpiecznie!

Komputer z dostępem do Internetu obecny jest we wszystkich dziedzinach życia. Korzystamy z jego usług w pracy, w szkole, w domu. Bez niego nie może już funkcjonować świat biznesu, rozrywki czy nauki. Niestety, wielu użytkowników sieci nie zdaje sobie sprawy z istnienia drugiej, ciemnej strony, na którą narażony jest każdy, bez wyjątku, użytkownik Internetu. Najlepszym sposobem zapobiegającym zagrożeniom jest edukacja i na to postawiła nasza szkoła – **Zespół Szkół Handlowych w Sopocie**.

Szkoła od wielu lat jest członkiem *Ogólnopolskiej Koalicji na Rzecz Bezpieczeństwa w Internecie*. Od 2006 roku posiadamy *Znak Jakości Interkl@sa*, a od 2010 – certyfikat ogólnopolski *Szkoła Bezpiecznego Internetu*. Wszystko to zobowiązuje nas do prowadzenia szeregu przedsięwzięć zmierzających do podniesienia poziomu bezpieczeństwa naszych uczniów w sieci. Jedną z takich inicjatyw jest organizacja szkolnych obchodów Dnia Bezpiecznego Internetu. W tym roku obchodziliśmy go już po raz szósty. Za organizację DBI w 2008 roku nasza szkoła w konkursie ogólnopolskim otrzymała jedną z trzech nagród głównego sponsora w wysokości 3000 zł.

Do obchodów Dnia Bezpiecznego Internetu przygotowujemy się długo, gdyż nie jest to akcja jednodniowa lecz długofalowa, kończąca się imprezą medialną. W tym roku szkolnym działania rozpoczęliśmy od przygotowania gazetki informacyjnej na korytarzu szkolnym „Czy jesteś bezpieczny w Internecie?” oraz od rozwieszenia w pracowniach komputerowych (posiadamy ich 5) materiałów promujących bezpieczny Internet, uzyskanych z racji posiadanego certyfikatu Szkoła Bezpiecznego Internetu od Fundacji Kidprotect.pl. Część z tych materiałów była specjalnie dedykowana rodzicom, więc zgodnie z przeznaczeniem, została im rozdana przez uczniów w czasie spotkania w styczniu 2012 roku. W ramach DBI 2012 nasza szkolna biblioteka przystąpiła do kampanii „Biblioteka – miejsce bezpiecznego Internetu”, prowadzonej przez Fundację Dzieci Niczyje, Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego i Microsoft. Uczniowie odwiedzający bibliotekę korzystali z platformy e-learningowej www.fdn.pl/kursy/biblioteki, na której

znajdują się multimedialne pakiety edukacyjne, dotyczące bezpiecznego korzystania z Internetu. Do dnia dzisiejszego ponad 100 uczniów, w szczególności z klas III i IV, przeszło samodzielny kurs, na którym poznali: zagadnienia cyberprzemocy, ochrony prywatności, kontaktów online, uzależnienia od Internetu i poszanowania własności intelektualnej. Równocześnie 294 uczniów z klas I i II objętych zostało programem edukacyjnym „Lekcja bezpieczeństwa W Sieci”. Jego realizacja jest również udziałem naszej szkoły w drugiej edycji konkursu, przygotowanego wspólnie przez Fundację Dzieci Niczyje oraz firmą Microsoft. Zajęcia oparte były na udostępnionym nam scenariuszu, zawierającym multimedialne materiały edukacyjne „W Sieci. TV”. Prowadzono je w pracowniach komputerowych na 2-godzinnych zajęciach z TI oraz lekcjach GZW. Celem realizowanego programu było:

- 1) promowanie bezpiecznego korzystania z Internetu jako alternatywy do zachowań ryzykownych,
- 2) kształcenie i rozwijanie umiejętności efektywnego wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie dydaktycznym,
- 3) rozwijanie umiejętności korzystania z zasobów internetowych w pracy z uczniami,
- 4) integracja nowoczesnych technologii w organizowaniu i realizowaniu procesu dydaktycznego,
- 5) tworzenie bazy elektronicznych zasobów edukacyjnych dla nauczycieli.

W tym samym czasie uczniowie na zajęciach z grafiki komputerowej projektowali materiały graficzne – ulotki zawierające treści promujące bezpieczny Internet, trwały prace nad scenariuszem krótkiego przedstawienia, które swoim przesłaniem miało przestrzegać przed łamaniem praw autorskich, następnie próby tego przedstawienia, przygotowywano również filmy – wywiady na temat Internetu z dziećmi ze szkoły podstawowej, uczniami naszej szkoły i nauczycielami – zgodnie z hasłem tegorocznych obchodów „Wspólnie odkrywamy cyfrowy świat! Bezpiecznie!”. Takie formy profilaktyki rówieśniczej nie tylko wyposażają młodzież w konkretne umiejętności, ale jako, że są nasycone autentycznością, pozytywną energią, osobistym przykładem – przemawiają do ich rówieśników bardziej, niż prelekcje i nakazy.

W styczniu 2012 roku już po raz siódmy (od roku 2006) przeprowadziliśmy wśród 166 uczniów

klas I ankietę „Bezpieczeństwo w sieci”. Analiza wyników badań wskazuje, że 99 % uczniów naszej szkoły codziennie korzysta z usług Internetu. Taka informacja pozwala nauczycielom ustalić kierunki działań profilaktycznych dotyczących zagrożeń w sieci.

Tegoroczny Dzień Bezpiecznego Internetu obchodzony był w Europie 7 lutego, a w naszej szkole 21 lutego – ze względu na ferie zimowe. Od samego rana grupa uczniów rozdawała ulotki wydrukowane na kolorowym papierze, z których można było się dowiedzieć, jakie zagrożenia czyhają na użytkowników sieci, jak zabezpieczyć komputer włączony do Internetu oraz jakie zalety ma Internet i do czego można go praktycznie wykorzystywać. Każdy uczeń i pracownik szkoły otrzymał również do przypięcia specjalnie zaprojektowany na ten dzień znaczek propagujący DBI. O godzinie 12.00 (a wcześniej o godz. 10.00 ze względu na małą powierzchnię auli) w auli Zespołu Szkół Handlowych w Sopocie rozpoczęła się impreza medialna z udziałem uczniów klas I, dyrekcji i nauczycieli. Uroczystość zainaugurowaliśmy prezentacją tegorocznego spotu kampanii „Wspólnie odkrywamy cyfrowy świat! Bezpiecznie!” (udostępniony do pobrania na stronie SAFE). Zaprezentowane zostały 3 filmy – wywiady nakręcone i zmontowane przez uczniów. Zgromadzonej widowni bardzo spodobało się również krótkie i zabawne przedstawienie przygotowane przez grupę uczniów, którzy zaprezentowali, jakie skutki niesie korzystanie z nielegalnego oprogramowania i łamanie praw autorskich. Były też wyświetlone 2 filmy zabawne, ale pouczające, z serii „Owce w sieci”, polecane przez Fundację Dzieci Niczyje. Zebranych zapoznano się też z wynikami ankiety badającej „Bezpieczeństwo w sieci”, jaką przeprowadzamy co roku w naszej szkole.

Od 2007 roku naszą imprezę medialną wspomaga Komenda Miejska Policji w Sopocie. Tym razem starsza sierżant Joanna Włodarska przybliżyła młodzieży zagadnienia łamania prawa w Internecie.

W trakcie imprezy ogłoszono także wyniki 2-etapowego konkursu online: „Sieci i ich bezpieczeństwo”. Uczestniczyło w nim aż 147 uczniów. Zwycięzcom rozdano nagrody i dyplomy. Nagrodą główną była ufundowana przez Radę Rodziców licencja na program antywirusowy ESET Smart Security 2012.

Imprezę obchodów DBI uświetniły występy wokalne jednej z uczennic. Cała impreza medialna była ciekawie opracowana graficznie, dźwiękowo, z odpowiednio dobranym światłem przez uczniów. Efektem tych starań było ogromne zainteresowanie widowni i brawa wieńczące całość. Teraz – nam nauczycielom – pozostało wysłanie sprawozdania na coroczny konkurs na organizację DBI 2012.

Praca jaką wkładamy na propagowanie wśród całej społeczności szkolnej idei bezpiecznego Internetu daje placówce również wymierne efekty – nagrody i wyróżnienia. Za organizację DBI w 2008 roku, nasza szkoła otrzymała w konkursie ogólnopolskim jedną z trzech nagród głównego sponsora w wysokości 3000 zł. W tym roku – 6 lutego – podczas konferencji *Szkoła Bezpiecznego Internetu*, zorganizowanej w Warszawie przez Fundację Kidprotect.pl oraz Wyższą Szkołę Nauk Społecznych Pedagogium, wręczono wyróżnienia trzem szkołom, najbardziej aktywnie działającym w ramach ogólnopolskiego programu *Szkoła Bezpiecznego Internetu*. Jedną z wyróżnionych placówek byliśmy my – Zespół Szkół Handlowych w Sopocie. Nagrody te cieszą, gdyż są dowodem na to, że nasze działania są właściwe, bo wysoko oceniane przez ogólnopolskie, specjalistyczne gremia. Najbardziej cieszy jednak fakt, że społeczność naszej szkoły *wspólnie odkrywa cyfrowy świat! Bezpiecznie!* ✦

Irena Karnat

*nauczyciel przedmiotów informatycznych
w ZSH w Sopocie*

Na stronie szkoły www.zshsopot.pl są informacje i zdjęcia ze wszystkich opisanych wyżej wydarzeń.

Wisława Szymborska

Trzy słowa najdziwniejsze

Kiedy wymawiam słowo Przyszłość,
pierwsza sylaba odchodzi już do
przeszłości.

Kiedy wymawiam słowo Cisza,
niszczę ją.

Kiedy wymawiam słowo Nic,
stwarzam coś, co nie mieści się
w żadnym niebycie.

Projekt Eduk@cja – Jak dbać o bezpieczeństwo w sieci?

Fundacja Dzieci Niczyje, na początku roku szkolnego 2011/2012, ogłosiła konkurs mikrograntów na projekt edukacyjny „Dzień Bezpieznego Internetu”, który jest realizowany w ramach programu grantowego „Bezpieczne dzieciństwo”. Nadrzędny cel programu to wspieranie działań mających na celu ochronę dzieci przed krzywdzeniem oraz pomoc ich rodzinom i opiekunom.

Szkoła Podstawowa w Głobinie przystąpiła do tego konkursu. Opracowano Projekt *Eduk@cja – Jak dbać o bezpieczeństwo w sieci?* i przesłano do Organizatora. Na konkurs wpłynęło 121 prac, spośród których 33 zostało zakwalifikowanych do realizacji. Nasza była jedną z nich! Daje to powód do satysfakcji. Projekt *Eduk@cja – Jak dbać o bezpieczeństwo w sieci?* uzyskał dofinansowanie ze środków The VELUX Foundations.

Projekt trwał od 16 stycznia do 16 lutego 2012 r., a jego głównym celem było promowanie w lokalnym środowisku: wśród uczniów, rodziców i nauczycieli, zasad bezpiecznego korzystania z Internetu.

Cała społeczność szkolna uczestniczyła w różnorodnych działaniach prowadzonych przez wychowawców klas i fachowców z tej dziedziny. Podczas lekcji informatyki, koła informatycznego, w czasie godzin wychowawczych oraz w bibliotece szkolnej uczniowie poznawali różne tematy związane z bezpiecznym korzystaniem z Internetu, m.in.:

- konieczność i umiejętność ochrony danych osobowych,
- specjalistyczne programy, za pomocą których należy zabezpieczać komputery przed niepożądanymi treściami,
- prawa i obowiązki użytkowników Internetu,
- zasadę ograniczonego zaufania do osób poznanych w sieci,
- zjawisko przemocy rówieśniczej.

Sierż. sztab. Marta Grzybowska ze Szkoły Policji w Słupsku spotkała się z uczniami i przybliżyła im zagadnie dotyczącą cyberprzemocy i ochrony danych osobowych. „Skutki cyberprzemocy dla zachowania i samopoczucia dzieci” to temat zajęć, jakie przeprowadziła dla nauczycieli i rodziców uczniów Małgorzata Lipińska – konsultant z Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.

Podsumowaniem całego Projektu był *Dzień Bezpieznego Internetu*, który zorganizowano w szkole 16 lutego. W ramach tej akcji odbył się konkurs wiedzy dla uczniów klas IV-VI i konkurs plastyczny klas I-III. Dyrektor Szkoły – Renata Lemisiewicz, podsumowując konkurs wiedzy stwierdziła, że rywalizacja była bardzo wyrównana, a uczniowie wykazali się dobrym poziomem

wiedzy. Zwyciężyła klasa VI. Prace plastyczne, przygotowane w zespołach klasowych, były bardzo interesujące, zarówno pod względem formy (różnorodne techniki plastyczne), jak i sposobu ukazania zagadnienia bezpieczeństwa w sieci. Zaprezentowane i omówione plakaty, dzięki swej różnorodności stanowiły ciekawé dopełnienie Projektu. Uczestnicy zmagają konkursowych zostali obdarowani książkami zakupionymi ze środków pozyskanych w ramach Projektu.

Na koniec DBI cała społeczność szkolna obejrzała przedstawienie przygotowane przez aktorów szkolnego *Koła teatralnego*, którego opiekunem jest nauczycielka języka polskiego – Małgorzata Kubik.

Projekt *Eduk@cja...* dał uczniom, rodzicom i nauczycielom wiele okazji do wzbogacenia i utrwalenia wiedzy o bezpieczeństwie w sieci, a dzieciom stworzył także możliwość wykazania się różnorodnymi umiejętnościami i talentami. ✦

Marzena Tuliszka
koordynator Projektu
nauczyciel w SP w Głobinie

Wisława Szymborska

Nic dwa razy

Nic dwa razy się nie zdarza
i nie zdarzy. Z tej przyczyny
zrodziliśmy się bez wprawy
i pomrzemy bez rutyny.

Chodbyśmy uczniami byli
najtępszymi w szkole świata,
nie będziemy repetować
żadnej zimy ani lata.

Żaden dzień się nie powtórzy,
nie ma dwóch podobnych nocy,
dwóch tych samych pocałunków,
dwóch jednakich spojrzeń w oczy. (...)

Międzyszkolny Konkurs Piosenki Żołnierskiej i Patriotycznej

23 stycznia w Szkole Podstawowej nr 9 w Słupsku odbył się I Międzyszkolny Konkurs Piosenki Żołnierskiej i Patriotycznej. Inicjatorką przedsięwzięcia była Dagmara Grajczak – nauczycielka historii i języka angielskiego. Konkurs miał zasięg powiatowy i zgromadził uczestników ze szkół podstawowych ze Słupska, Charnowa, Siemianic, Damnicy, Zaleskich, Głównicz i Objazdy. Celem artystycznej rywalizacji było rozwijanie zainteresowań młodego pokolenia Polaków pieśnią patriotyczną i żołnierską, poszerzenie edukacji patriotycznej o prezentację działań o charakterze artystycznym, upowszechnianie historii naszego kraju poprzez piosenkę, stworzenie uczniom możliwości zdrowego współzawodnictwa oraz wymiana doświadczeń pedagogicznych między opiekunami i integracja środowisk szkolnych.

Wśród zaproszonych gości byli m.in.: Krystyna Danilecka-Wojewódzka – przewodnicząca Komisji Oświaty, Kultury, Sportu i Turystyki, kmdr Maciej Jonik z Centrum Szkolenia Marynarki Wojennej w Ustce, ks. Zbigniew Krawczyk – proboszcz Parafii Mariackiej w Słupsku, kapitan Karolina Krzewina-Hyc z 7. Brygady Obrony Wybrzeża oraz Dee Picerill i Filipa Jacobson – nauczycielki z brytyjskich szkół partnerskich, uczestniczące w wizycie przygotowawczej projektu Comenius.

Wicedyrektor szkoły – Jolanta Porada otwierając Konkurs zacytowała słowa z listu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej – Bronisława Komorowskiego, którego przychylność dla tej imprezy udało się pozyskać organizatorom:

„Piosenka – to piękna strona żołnierskiego trudu. To wspomnienie dawnej dzielności i wyznanie patriotycznych uczuć. Przybliży niełatwe tematy, zmniejsza dystans do przeszłości, budzi energię na przyszłość. Historia, jeśli uda nam się ją polubić, może stać się pasją na całe życie. Żołnierska piosenka, piosenka patriotyczna bardzo to zbliżenie ułatwia i do niego zachęca. Życzę organizatorom pomyślnego przebiegu konkursu, zaś wszystkim uczniom powodzenia oraz radosnej i twórczej konkurencji.”

19 uczestników (solistów i zespoły) Konkursu oceniło jury w składzie: przewodnicząca – Anna Chodyna-Erbel z CSzMW w Ustce, członkowie: Krzysztof Kopiński – kapelmistrz Orkiestry Wojskowej działającej przy słupskim Stowarzyszeniu Kulturalno-Oświatowym „Reduta”, ksiądz kapelan ppłk dr Eugeniusz Łabisz, kapitan Jacek Kozera. Wyłoniono laureatów.

W kategorii klas I-III:

- ➔ **I miejsce** – Zespół Do-Re-Mi z SP 3 w Słupsku (opiekunki: Monika Muszyńska, Alicja Skrzypińska),
- ➔ **II miejsce** – Zespół Marzenie z SP 2 w Słupsku (opiekunki: Anna Pietruszewska, Katarzyna Sawicka),
- ➔ **III miejsce** – Zespół Mini Wiolinki z SP w Zaleskich (opiekun: Mariola Wólczyńska),
- ➔ **wyróżnienie** – Weronika Bernacka z SP w Charnowie (opiekun: Alicja Lach),
- ➔ **wyróżnienie** – Justyna Bączyk z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Główniczach (opiekun: Jonasz Mrozik).

W kategorii klas IV-VI:

- ➔ **I miejsce** – Zespół Marzenie z SP 2 w Słupsku (opiekunki: Anna Pietruszewska, Katarzyna Sawicka),
- ➔ **II miejsce** – Igor Skonieczny z SP 3 w Słupsku (opiekun: Ewa Chowaniec),
- ➔ **III miejsce** – Paulina Ługa z SP 5 w Słupsku (opiekun: Beata Kamińska),
- ➔ **wyróżnienie** – Anna Bączyk z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Główniczach (opiekun: Barbara Prawdzik),
- ➔ **wyróżnienie** – Roksana Białek z Zespołu Szkół Samorządowych w Objeździe (opiekun: Zorza Sędzicka).

Laureaci Konkursu w obu kategoriach otrzymali dyplomy i nagrody książkowe ufundowane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej – Bronisława Komorowskiego i opatrzone jego podpisem. Wydawnictwa albumowe oraz płyty z pieśniami patriotycznymi dla zwycięzców i laureatów ufundowało też Ministerstwo Obrony Narodowej, Reprezentacyjny Zespół Artystyczny Wojska Polskiego, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej oraz 7 Brygada Obrońców Wybrzeża w Słupsku.

Organizatorzy bardzo serdecznie dziękują fundatorom nagród. Dziękujemy też za pomoc w organizacji Konkursu Centrum Szkolenia Marynarki Wojennej w Ustce oraz Stowarzyszeniu Miłośników Fortyfikacji. Za współpracę dziękujemy także członkom jury, wszystkim uczestnikom konkursu oraz ich opiekunom. Podziękowania należą się też wszystkim nauczycielom SP 9 w Słupsku, którzy odpowiedzieli na apel organizatorów i zadbali, by uczniowie „Dziewiątki” podkreślili biało-czerwonymi strojami, kotylionami i bibułkowymi kwiatami w kolorach narodowych uroczysty charakter tego dnia. ♦

W imieniu organizatora

Iwona Poźniak

Szkoła Podstawowa nr 9 w Słupsku

Konkurs 3x3x3 i nie tylko...

Uczniowie i nauczyciele **Zespołu Kształcenia i Wychowania w Koczale** potrafią i lubią korzystać z komputera i Internetu. To właśnie z Internetu dowiadujemy się o różnych konkursach, bierzemy w nich udział i odnosimy sukcesy.

3x3x3

Dorota Michałek-Winter – nauczycielka matematyki i informatyki, od kilku lat odpowiadała na zaproszenia do udziału w konkursach wojewódzkich organizowanych przez Centrum Herdera Uniwersytetu Gdańskiego – ośrodka upowszechniania kultury i języka niemieckiego. Do współpracy zapraszała uczniów oraz nauczycielkę plastyki – Jolantę Sylwię Wysocką i mnie – nauczycielkę języka niemieckiego. W roku szkolnym 2011/2012 konkurs przebiegał pod hasłem **3x3x3**, a jego celem było zaprezentowanie w trzyosobowych zespołach, 3 minutowej prezentacji multimedialnej, wykonanej w programie PowerPoint, 3 wybitnych Niemców, których działania miały istotny wpływ na życie, rozwój i kulturę społeczeństwa. Z przyczyn organizacyjnych ja zostałam opiekunem konkursu. Zespół naszej szkoły składał się z trzech uczennic, które najpierw długo i burzliwie dyskutowały nad wyborem trzech wybitnych Niemców, a potem przekonywały mnie o słuszności, bądź nie bądź, kontrowersyjnego wyboru: A. Hitlera, J. Gutenberga, A. Merkel.

Slajd tytułowy zwycięskiej prezentacji

W Internecie wyszukiwały informacje i zdjęcia na potwierdzenie swoich tez, opracowały szatę graficzną i przygotowały ostateczną wersję prezentacji, po czym drogą elektroniczną wysłały ją do organizatora konkursu. Centrum Herdera odłożyło pierwotny termin ogłoszenia wyników, w związku z nieoczekiwaną dużą

liczbą nadesłanych z całego województwa prac. Tym większa była radość, gdy otrzymałyśmy wiadomość, że nasza prezentacja znalazła się wśród 6 zwycięskich prac, wyłonionych spośród 350 ocenionych w konkursie.

Z całą grupą pojechaliśmy do Gdańska. Zostaliśmy bardzo serdecznie przyjęci w Centrum Herdera. Podczas uroczystości wręczenia nagród okazało się, że dziewczyny otrzymały jedno z trzech wyróżnień. Nagrodą były książki – świetne materiały do nauki języka niemieckiego oraz udział w dwugodzinnych, niezwykle ciekawych, warsztatach z obsługi programu PowerPoint, w czasie których zaprezentowano olbrzymie możliwości tego programu. Kilkogodzinny pobyt w siedzibie organizatora konkursu przebiegał w miłej, naukowej atmosferze, był też czas na pyszny poczęstunek. Popołudnie wykorzystaliśmy na spacer po gdańskiej starówce.

Potrzeby TIK a realia szkoły

Umiejętność obsługi komputera oraz mądrego korzystania z Internetu jest absolutnym dobrodziejstwem, szczególnie dla mieszkańców niewielkich miejscowości. Pomijając fakt prywatnego wykorzystywania tego środka komunikacji: do pozyskiwania i przekazywania wiedzy i informacji, udziału w internetowym kursie języka angielskiego, załatwiania różnych spraw bez konieczności dojazdu do stolicy powiatu – Człuchowa (37 km), czy województwa – Gdańska (150 km), nie wyobrażam sobie mojej pracy – uczenia języka niemieckiego bez dostępu do Internetu. Wykorzystuję sieć do pozyskania: materiałów metodycznych niezbędnych w pracy nauczyciela i wychowawcy, informacji o nowościach wydawniczych, scenariuszy zajęć i prezentacje, korzystam ze słowników, czytam prasę niemieckojęzyczną, uaktualniam wiedzę o krajach niemieckiego obszaru językowego.

W miarę możliwości korzystam z Internetu na zajęciach, aby wskazać uczniom sposoby samodzielnego uczenia się. Chyba już wszystkie wydawnictwa udostępniają na swych stronach świetnie przygotowaną obudowę okołopodręcznikową online zarówno dla nauczycieli, jak i dla uczniów. Tak więc uczniowie, odpowiednio ukierunkowani i chętni do poszerzania swojej wiedzy w sposób dla nich interesujący, mają w tym zakresie wiele możliwości. Głównym jednak problemem jest właśnie ta „chęć”. Przekonałam się, że trudno jest liczyć na domową, samodzielną pracę uczniów, nawet z wykorzystaniem wszechobecnego Internetu. Co innego, kiedy połączą bakcyła na lekcji.

Dzięki współpracy z jednym z wydawnictw, pozyskałam dla szkoły podręcznik interaktywny do nauki j. niemieckiego dla gimnazjum. Cóż jednak z tego, jeżeli nie mogę z niego systematycznie korzystać? Tym bardziej szkoda, że mamy tylko jedną tablicę interaktywną w naszej szkole, dwa laptopy i rzutniki. Na domiar złe-

go, sprzęt często przenoszony, podłączany i odłączany, z którego korzysta wiele osób, częściej się psuje i nigdy nie wiadomo, czy zadziała, gdy go potrzebujemy. Marzeniem naszym jest tablica interaktywna lub laptop i na stałe zamontowany rzutnik multimedialny w każdym gabinecie. Szkoły nie stać na takie „ekstrawagancje”, a na dofinansowanie samorządu gminnego nie można liczyć w związku z coraz większą ilością zadań narzucanych przez państwo, na realizację których jednak nie ma dodatkowych środków (wiem, co mówię – jestem radną Gminy Koczala).

Fiaskiem okazał się pomysł „Laptop dla każdego gimnazjalisty”, odbyły się szkolenia, po których w szuladach pozostały jedynie kolejne zaświadczenia. Moim zdaniem ta idea od początku skazana była na niepowodzenie. Może zapytać praktykujących nauczycieli, jak widzą wykorzystanie e-learningu w procesie nauczania? Z pewnością dobrym pomysłem jest „Tablica interaktywna lub laptop, rzutnik i ekran w każdej szkolnej pracowni”. E-learning jest bez wątpienia fantastyczną metodą nauczania, ale do niego jeszcze wciąż daleka droga. Na początek: szkoła musi być odpowiednio wyposażona – wtedy uczniowie będą mogli nauczyć się efektywnego wykorzystywania platformy edukacyjnej. ✦

Wiesława Lisek-Fronczak
nauczyciel języka niemieckiego
w Zespole Kształcenia i Wychowania
w Koczale

Wisława Szymborska

Pytania zadawane sobie

Co jest treścią uśmiechu
i podania ręki
Czy nigdy w powitaniach
nie jesteś daleka,
tak jak bywa daleki
człowiek od człowieka,
gdy wyda sąd niechętny
pierwszego wejrzenia
Czy każdą dolę ludzką
otwierasz jak książkę,
nie w czcionce, nie w jej kroju
szukając wzruszenia? (...)

Bal dla niepełnosprawnych dzieci

„Prawdziwa miłość nie wyczerpuje się nigdy,
Im więcej dajesz, tym więcej Ci jej zostanie.”

Antoine de Saint-Exupéry

Radość i uśmiech na twarzy towarzyszyły wszystkim uczestnikom balu karnawałowego, który po raz czwarty zorganizowało *Stowarzyszenie Dobre Serca*, działające na terenie Gminy Słupsk. W jednym korowodzie bawili się główni bohaterowie balu, czyli dzieci i młodzież niepełnosprawna, ich opiekunowie, przedstawiciele władz, nauczyciele i uczniowie.

Jedną z atrakcji imprezy było specjalnie stworzone widowisko teatralne „Jak moliki książkowe bajki pomieszały”. Trwające blisko dwa miesiące próby, zaangażowanie wszystkich aktorów biorących udział w przedstawieniu, przyniosły rezultaty znakomitej gry aktorskiej.

I jak to w bajkach bywa... niemożliwe stało się prawdą. Czerwony Kapturek spotkał Królewicza, Alibaba ugościł Jasia i Małgosię, Królowa Śniegu uratowała Pinokia, pędzący na koniu rycerz obudził Babę Jagę, a trolle skradły pantofelek Kopciuszka. A wszystko to za sprawą molików książkowych, które bajki pomieszały. Na szczęście w porę przybył Święty Mikołaj i pomieszane bajki odczarował.

W przedstawieniu w bajkowe postacie wcielił się radni gminy Słupsk, dyrektorzy szkół, prezesi spółek oraz kierownictwo urzędu gminy. Rolę Świętego Mikołaja odegrał Mariusz Chmiel, wójt gminy Słupsk.

Niesamowite stroje, taniec, profesjonalna muzyka i reżyseria, a także dekoracje – to wszystko na długo pozostanie w pamięci obecnych w jezierzyckiej hali, którzy gromkimi brawami nagrodzili występujących.

Bal jak zwykle obfitował także w inne atrakcje: konkursy, świetną muzykę, wodzireja i poczęstunek. Prawdziwą atrakcją dla dzieci były wspólne zdjęcia z bajkowymi postaciami oraz oczywiście słodkie upominki od Mikołaja.

Bal sprawił dzieciom wiele radości, a jedyną jego wadą było to, że za szybko się skończył. ✦

Renata Lemisiewicz
dyrektor
Szkoły Podstawowej w Głobinie

XXV Konkurs „Mój las”

W bieżącym roku szkolnym odbywa się XXV edycja dwuetapowego konkursu „Mój las”, organizowanego przez Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Leśnictwa i Drzewnictwa oraz Ligę Ochrony Przyrody. 20 stycznia 2012 roku nastąpiło rozstrzygnięcie konkursu na szczeblu regionalnym, organizowanym przez Zarząd Okręgowy LOP (dawny wojewódzki).

Konkurs prowadzony jest w kategoriach wiekowych: **kategoria I** – młodzież szkół podstawowych klas I-III (wiek 7-10 lat), **kategoria II** – młodzież szkół podstawowych klas IV-VI (wiek 11-12 lat), **kategoria III** – młodzież gimnazjów (wiek 13-15 lat), **kategoria IV** – młodzież liceów ogólnokształcących oraz ponadgimnazjalnych szkół zawodowych (wiek 16-18 lat).

W poszczególnych grupach wiekowych obowiązywała odpowiednio tematyka:

1. Które ptaki zimują w twojej okolicy?
2. Co znaczy chronić las?
3. Parki Narodowe a lasy gospodarcze. Różnice i korzyści wynikające z istnienia tych form.
4. Gospodarka leśna a różne formy ochrony przyrody.

Sąd Konkursowy w składzie: przewodnicząca – Irena Czyż, członek – Ewa Maleszka, członek – Andrzej Gorski, rozpatrzył 95 prac, które wpłynęły z 17 szkół, w tym:

- grupa I – 36 prac z 6 szkół,
- grupa II – 33 prace z 5 szkół,
- grupa III – 8 prac z 3 szkół,
- grupa IV – 18 prac z 3 szkół.

Nagrody otrzymali:

Grupa I

- **I miejsce** Joanna Tomaszewska i Julia Sawka ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Słupsku,
- **II miejsce:** Daria Świerk i Martyna Damps ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Słupsku,
- **wyróżnienie:** Paulina Materek i Dominika Szycza ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Słupsku.

Grupa II

- **I miejsce:** Radosław Sikora i Dominik Gołembowski ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Słupsku,
- **II miejsce:** Wojciech Mikołajczak i Michał Kałuża ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Słupsku,
- **wyróżnienie:** Anna Dąbrowska i Aneta Gustowska ze Szkoły Podstawowej nr 2 w Słupsku,
- **wyróżnienie:** Aleksandra Morka i Oliwia Tabisz ze Szkoły Podstawowej nr 2 w Słupsku.

Grupa III:

- **I miejsce:** Michał Samołyk z Gimnazjum nr 3 w Słupsku.

Innych prac w tej grupie wiekowej nie wyróżniono.

Grupa IV

- **I miejsce:** Magdalena Krysiak z Zespołu Szkół Agrotechnicznych w Słupsku,
- **wyróżnienie:** Milena Balicka z Zespołu Szkół Agrotechnicznych w Słupsku,
- **wyróżnienie:** Krzysztof Seminowicz z Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Słupsku,
- **wyróżnienie:** Grzegorz Zamęcki z Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Słupsku.

Na etapie centralnym Główny Sąd Konkursowy wyłoni laureatów I, II i III stopnia i ogłosi wyniki konkursu w terminie do 15 kwietnia 2012 roku. Uroczyste wręczenie nagród laureatom oraz ogłoszenie tematów następnej edycji konkursu nastąpi do 15 czerwca 2012 r. Wszystkie prace konkursowe zakwalifikowane do szczebla centralnego, zarówno nagrodzone jak i pozostałe, nie będą zwracane autorom i zostaną przekazane do Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie.

Przy ocenie prac konkursowych na szczeblu regionalnym i centralnym sądy konkursowe kierują się następującymi kryteriami:

- wartością merytoryczną pracy,
 - formą opracowania pracy,
 - samodzielnością w opracowaniu pracy oraz oryginalnością ujęcia tematu,
 - ogólną estetyką pracy,
 - pomysłowością szaty graficznej.
- Ponadto należy pamiętać, iż obowiązkowo praca musi zawierać następujące elementy:
- spis treści,
 - wstęp,
 - część merytoryczną pracy (rozwińcie temat),
 - podsumowanie, wnioski,
 - bibliografię.

Podobnie jak w ubiegłym roku Sąd Konkursowy zwrócił szczególną uwagę na bardzo piękne prace z I i II grupy wiekowej. Wiodącą szkołą w tym przedziale wiekowym jest Szkoła Podstawowa nr 3 w Słupsku. Wszystkim laureatom i wyróżnionym serdecznie gratulujemy. Dziękujemy również pozostałym uczestnikom za nadesłane prace. Zapraszamy do udziału w kolejnych edycjach konkursu. ✦

Irena Czyż

*przewodnicząca Sądu Konkursowego
konsultant ds. ekologii i promocji zdrowia
w ODN w Słupsku*

Wojewódzki Konkurs Plastyczny „Janusz Korczak i jego twórczość w oczach dziecka”

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku zaprasza uczniów szkół podstawowych województwa pomorskiego do udziału w **Wojewódzkim Konkursie Plastycznym „Janusz Korczak i jego twórczość w oczach dziecka”**. Konkurs towarzyszyć będzie IV Wojewódzkiej Konferencji z cyklu „Prawa Człowieka w Szkole” pt. „Prawo do edukacji”, organizowanej przez ODN w Słupsku, której od lat patronuje Marszałek Województwa Pomorskiego i Pomorski Kurator Oświaty.

REGULAMIN:

1. Celem Konkursu jest pobudzanie i rozwijanie dziecięcych uzdolnień plastycznych oraz uwrażliwienie młodych ludzi na piękno i humanistyczne wartości życia i twórczości Janusza Korczaka.
2. Prace oceniane będą w kategoriach wiekowych: kl. 0-III i kl. IV-VI szkoły podstawowej.
3. Tematyka prac: związana z życiem i twórczością Janusza Korczaka.
4. Technika wykonania prac: malarstwo, pastel i inne płaskie techniki barwne.
5. Format prac: A3.
6. Do prac powinien zostać dołączony opis zawierający: tytuł pracy, pełne imię i nazwisko autora, kategorię wiekową, nazwę i adres placówki zgłaszającej, pełne imię i nazwisko opiekuna plastycznego.
7. Pisemne zgłoszenie wraz z pracami konkursowymi (maksymalnie 5 prac z jednej placówki w każdej kategorii wiekowej) należy przesłać na adres sekretariatu Konkursu: Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, ul. Bałtycka 29, 76-200 Słupsk z dopiskiem „Konkurs Plastyczny”.
8. Sekretariat Konkursu prowadzi Marzena Tuliszka – konsultant ds. wydawnictwa „Informator Oświatowy” oraz historii i informatyki.
9. **Termin** nadsyłania zgłoszeń i prac na konkurs **upływa 15 kwietnia 2012 r.**
10. Uszkodzone lub pogniecione w czasie transportu prace nie będą oceniane przez jury.
11. Prace ocenia profesjonalne jury.
12. Autorzy wyróżnionych prac otrzymają dyplomy.
13. Autorzy prac nagrodzonych otrzymają nagrody i dyplomy.
14. Opiekunowie wyróżnionych i nagrodzonych uczniów otrzymają podziękowania za przygotowanie uczniów do udziału w Konkursie.
15. Uroczyste wręczenie nagród – 23 maja 2012 r. w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Słupsku, ul.

Szczecińska 60, podczas Wojewódzkiej Konferencji „Prawo do edukacji”.

16. Nadesłane prace przechodzą na własność organizatora, który zapewnia sobie tym samym prawo do ich dalszego wykorzystania oraz publikacji w dowolnej formie.
17. Karta zgłoszenia dostępna na stronie: http://www.odn.slupsk.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=450:wojewodzki-konkurs-plastyczny-janusz-korczak-i-jego-tworczo-w-oczach-dziecka&catid=82:konkursy&Itemid=130 ✦

W imieniu organizatora

Marzena Tuliszka
konsultant w ODN w Słupsku

IV Miejski Konkurs Frazeologiczny „Mistrzowie słowa”

W piątek, 9 marca 2012 r., w Szkole Podstawowej nr 1 im. Henryka Sienkiewicza w Słupsku odbył się – już po raz czwarty – konkurs znajomości frazeologizmów. Udział w nim wzięły trzyosobowe drużyny z ośmiu słupskich szkół podstawowych, nr: 2,3,5,6,7,8,9,10.

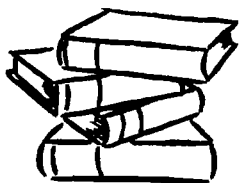
Różnorodne konkurencje przygotowały: Elżbieta Fijałkowska i Wioleta Subocz – nauczycielki języka polskiego. Uczestnicy rozwiązywali krzyżówkę, zadania typu „prawda-fałsz”, „naprawiali szkody” wyrządzone przez złośliwego chochlika, który pozmieniał brzmienie wielu frazeologizmów, uzupełniali luki, odgadywali przysłowia. Uczniowie wykazali się też wspaniałym talentem aktorskim, refleksem, niezwykłą pomysłowością podczas pantomimy, czy też zdolnościami strategicznymi podczas ostatniej konkurencji – odgadywania przysłów ukrytych w szeregu kolorowych „cegiełek”.

Poziom wiadomości i umiejętności uczniów był wysoki i wyrównany, a ich zmagania oceniali poloniści ze słupskich szkół.

Zwycięzcą konkursu została drużyna z **SP nr 9 w Słupsku**, którą przygotowała Iwona Poźniak. Co ciekawe, ekipa ta była najmłodsza! Tym większe należy się jej uznanie. **II miejsce** – *ex aequo* zajęli uczniowie z 2 słupskich szkół: **SP nr 3 i SP nr 6**, **III miejsce** uzyskała reprezentacja **SP nr 7 w Słupsku**.

Gratulujemy zwycięzcom i ich opiekunom oraz wszystkim uczestnikom turnieju. Zapraszamy za rok!

Elżbieta Fijałkowska
organizator Konkursu
Szkoła Podstawowa nr 1 w Słupsku

KSIĄŻKI
 CZASOPISMA
 MULTIMEDIA

XIX Słupskiej Wiosny Literackiej nadchodzi już czas...

Od kilkunastu już lat Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku oraz Stowarzyszenie Edukacyjne „Volumin” działające przy bibliotece corocznie organizują imprezę czytelniczą o nazwie *Słupska Wiosna Literacka*.

W tym roku *SWL* odbędzie się w dniach 21-25 maja. Zaproszenie przyjęli znakomici twórcy, pisarze, malarze, autorzy tekstów dla dzieci, młodzieży i dorosłych:

Wiesław Ciesielski,
 Jacek Dehnel,
 Anna Dziewit-Meller,
 Jacek Fedorowicz,
 Rokšana Jędrzejewska-Wróbel,
 Anna Kaszuba-Dębska,
 Marcin Meller,
 Katarzyna Nazaruk,
 Jolanta Nitkowska-Węglarz,
 Daniel Odija,
 Natalia Usenko.

Już dziś serdecznie zapraszamy wszystkie zainteresowane osoby na uroczystą **inaugurację XIX Słupskiej Wiosny Literackiej**, która odbędzie się **22 maja (wtorek) o godz. 13⁰⁰ w Filharmonii Sinfonia Baltica w Słupsku przy ul. Jana Pawła II**. Podczas inauguracji będzie możliwość spotkania się z zaproszonymi gośćmi.

Zapraszamy wszystkich zainteresowanych do współpracy, zamawiania spotkań autorskich z naszymi twórcami.

Spotkania zamówione przez Państwa do 10 kwietnia 2012 r. będą umieszczone w folderze promocyjnym Słupskiej Wiosny Literackiej 2012.

Kontakt w sprawie spotkań autorskich w ramach XIX Słupskiej Wiosny Literackiej: Wioletta Pająk, Wydział Informacyjno-Bibliograficzny, tel. 59 8488839, 59 8422705 wew. 39, e-mail: informacja@pbw.slupsk.pl ✦

Wioletta Pająk
 Wydział Informacyjno-Bibliograficzny
 PBW w Słupsku

Konkurs fotograficzny LITERACKIE KRAJOBRAZY POMORZA

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku i Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku serdecznie zapraszają uczniów do udziału w **konkursie fotograficznym Literackie Krajobrazy Pomorza**.

Uczestnikiem konkursu może być uczeń gimnazjum lub szkoły ponadgimnazjalnej z terenu województwa pomorskiego.

Tematyka Konkursu: szeroko pojęty region Pomorza – nawiązujący do ogłoszonego przez sejmik pomorski „Roku Krajobrazów Pomorza” – na rok 2012 (historia, literatura, walory turystyczno-krajoznawcze, ochrona, promocja).

Treścią pracy ma być wybrany fragment krajobrazu przyrodniczego lub kulturowego w formie pracy fotograficznej. Inspiracją do wykonania zdjęcia musi być fragment tekstu literackiego (prozy lub poezji) opisujący dany element krajobrazu z regionu Pomorza.

Terminy:

1. Zgłoszenie udziału: 29 czerwca 2012 r.
2. Składanie prac: 15 września 2012 r.
3. Prace należy przysłać lub dostarczyć na adres: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku, ul. Jaracza 18 A, 76-200 Słupsk z dopiskiem „Konkurs fotograficzny”

Komisja przewiduje przyznanie: I Nagrody, II Nagrody, III Nagrody, 7 Wyróżnień. Rozstrzygnięcie konkursu, wręczenie nagród oraz otwarcie wystawy nastąpi 17 października 2012 r. w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Gdańsku.

Kontakt: Jolanta Janonis, tel. 59842705 w. 43, wicedyrektor@pbw.slupsk.pl, PBW Słupsk

Więcej informacji (regulamin i załączniki) na stronie: www.pbw.slupsk.pl ✦

Jolanta Janonis
 PBW w Słupsku

Biblioteka ODN poleca...

- **Hannaford C.: Profil dominujący.** Warszawa: 2006. ISBN 83-89370-62-X. Autorka opisuje 32 konfiguracje powiązań między dominującymi organami zmysłowymi i półkulami mózgowymi. Jeśli przyjmiemy również założenie o specjalizacji pojedynczych narządów aparatu sensorycznego, pojawia się jeszcze kilka wariantów wspomnianych modeli. Gdy jedno oko dominuje w patrzeniu w bliży, drugie lepiej widzi z daleka, jedno ucho dostarcza wiodącej informacji logiczno-językowej, drugie zaś specjalizuje się w przetwarzaniu bodźców dźwiękowo-rytmicznych. Ta dominacja i specjalizacja ma ogromne znaczenie dla procesów uczenia się. Ciągłe jednak jest niedoceniana i pomijana w tworzeniu programów edukacyjnych. Najczęściej wiele klas uczy się w podobny sposób, a indywidualizacja metod bardziej idzie w kierunku ich urozmaicenia niż precyzyjnego adresowania do konkretnego ucznia w zbiorze tworzonym przez grupę klasową. Brak respektowania indywidualnego stylu uczenia się szybko ujawni swoje ujemne skutki w postaci trudności w uczeniu się: w czytaniu, pisaniu, zapamiętywaniu, rozumieniu czy wypowiedaniu się.
- **Beattie M.: Współzależnienie: przewodnik dla nowego pokolenia.** Poznań: 2011. ISBN 978-83-7278-600-5. Dla kogo została napisana ta książka? Dla tych wszystkich, którzy w pierwszej książce Melody Beattie, „Koniec współzależnienia”, odnaleźli własne problemy i wskazówki, jak je rozwiązać. Teraz, po latach, mogą się przekonać, w jakim miejscu się znajdują i czy współzależnienie nadal jest ich zmorą. Przede wszystkim jednak jest to książka „dla nowego pokolenia” – tych, którzy w momencie publikacji „Końca współzależnienia” byli jeszcze dziećmi (wyd. oryg. 1986, wyd. pol. 1994), teraz zaś cierpią z powodu uzależnienia bliskich osób w swoim otoczeniu. Dużo uwagi poświęca autorka podwójnie uzależnionym, a więc tym, którzy są uzależnieni i współzależnieni jednocześnie. Takich osób, jak twierdzi Melody Beattie, jest bardzo dużo, gdyż wielu uzależnionych od substancji psychoaktywnych pochodzi z rodzin, w których się tych substancji nadużywa. Książka daje nadzieję lepszego, szczęśliwszego i spełnionego życia. Kiedy zaczynamy troszczyć się o siebie, braki z przeszłości stają się naszymi mocnymi stronami. Wielu współzależnionych cechują lojalność i oddanie. Wypełniają swoje obowiązki. Popadają w ob-
- sesję, ale są przy tym wytrwali. Chcą nieść pomoc i gdy nauczą się, jak pomóc sobie, potrafią to robić. Wielu z nich zostaje liderami, ludźmi, którzy potrafią zmienić świat.
- **Zafon C.R.: Światła września.** Warszawa: 2011. ISBN 978-83-7495-994-0. Kolejna na polskim rynku książka Zafóna z nurtu powieści dla młodzieży. Tym razem romantyczna historia dziewczyny i chłopaka-żeglarza, a w tle przedziwne zdarzenia. Wraz z matką i bratem dziewczyna sprowadza się na wybrzeże Normandii latem 1937 r. Cała trójka zamieszkuje w Domu na Cyplu. Matka ma pomagać tajemniczemu Lazarusowi Jannowi w prowadzeniu domu. A jest to dom nad wyraz dziwny – Lazarus to bowiem były fabrykant zabawek i jego posiadłość wypełniają przeróżne mechaniczne stwory. Lazarus swą dobrodusnością budzi sympatię małego Doriana, jego siostry Irčne i ich matki Simone. W stosunku do tej ostatniej Lazarus zdaje się mieć specjalne plany. Z czasem okazuje się, że mechaniczna zabawka potrafi mieć swoją duszę i tajemnicę. Młodzieńcza miłość Ismaela i Irčne w pewnym momencie przestaje być niewinną przygodą. Oboje zostają wciągnięci w wir przerażających wydarzeń, jakie mają miejsce w posiadłości Lazarusa. W końcu ktoś będzie musiał zapłacić cenę najwyższą...
- **James H.: Skrzydła gołębic.** Warszawa: 2011. ISBN 978-83-7648-948-3. Akcja powieści toczy się w londyńskich salonach i pełnych przepychu pałacach Wenecji. Kate Croy i Merton Densher to para londyńskich narzeczonych, którzy za wszelką cenę chcą się pobrać, ale nie mają pieniędzy. W ich świat wkracza Milly Theale, niewyobrażalnie bogata i śmiertelnie chora młoda Amerykanka, która bez pamięci zakochuje się w Mertonie. Kate namawia narzeczonego, żeby poświęcił chorej kobiecie jak najwięcej czasu i uwagi... Wkrótce Milly, obawiając się rychłej śmierci, decyduje się na podróż do Wenecji, a zakochani podążają za nią. Podczas jednego z przyjęć, które Milly wydaje w swoim weneckim palazzo, Kate wyjawia Mertonowi szczegóły swojego misternego, okrutnego planu, na który mężczyzna przystaje. Powieść zekranizowano w 1997 roku, w rolach głównych wystąpili między innymi Helena Bonham Carter, Linus Roache, Charlotte Rampling i Michael Gambon. ♦

Wybrała: *Elżbieta Pliszka*
konsultant ds. informacji pedagogicznej
i wydawnictw w ODN w Słupsku

Przedział literac(t)ki

Nie znam się na poezji

Czasem czytam poezję, mam swoją ulubioną, ale chętnie otwieram też nową. Najbardziej lubię wiersze białe i krótkie. W wierszu urzeka mnie jego esencjonalność. Skroplona słowem esencja emocji, uczuć, przeżyć, obserwacji. Czasem tak intensywna, że wręcz zaskakuje – co dotkliwie czuje się jej przenikanie w głąb siebie. Często nie mam pojęcia, co autor wiersza miał na myśli. I, szczerze mówiąc, niewiele mnie to obchodzi. W wierszach, które czytam, ważne jest dla mnie to, co sama mam na myśli, gdy je czytam. Cóż może dla mnie znaczyć dziś to, co autor kiedyś miał na myśli? To wyjaśniać będą badacze literatury. O tym muszą też wiedzieć maturzyści :) Ja czytam poezję dla przeżyć, których ona mi dostarcza. Dla zachwytów tematem, grą słów, wędrówką wyobraźni, celnością trafień w sedno słowami. Dlaczego inni ludzie czytają poezję? Tego nie wiem. Ale wiem, że czytają. Wiersze **Wisławy Szymborskiej** także.

Niedawno weszłam do pociągu z tomikiem Wisławy Szymborskiej „Miłość szczęśliwa i inne wiersze”. Później, przy kawie, postanowiłam zajrzeć do czasopisma, bo dawno żadnego w rękę nie miałam, a że kawę maleńką zamówiłam – czarne espresso, zdecydowałam zajrzeć do krótkiego wywiadu z aktorem Piotrem Grabowskim. W nim cytował z wiersza Poetki: „przepraszam dawną miłość, że nową uważam za pierwszą...” A więc on też czytał Szymborską. I żyje Szymborską. Dusza pokrewna, a człowiek obcy. Gdy już wypiliśmy tę kawę, ruszyłam w miasto. Przyjaciół, z którym się tam spotkałam, obdarował mnie tomikiem wierszy. Nie swoich, bo nowego tomiku nie wydał jeszcze, ale Wisławy Szymborskiej :)

Nieodparta więc przyszła myśl „Zdarzyć się mogło. Zdarzyć się musiało”. Ta myśl zresztą często nie daje mi spokoju, także niedawnej nocy, w której usłyszałam o największej od wielu lat katastrofie kolejowej. Zdarzyć się mogło? Czy zdarzyć się musiało? Czy można znaleźć w poezji celniejszą frazę odnoszącą się tak bardzo do niepoetyckiej rzeczywistości? W wierszach Wisławy Szymborskiej takich najcelniejszych z celnych słów znalazłam mnóstwo.

„Zdarzyć się mogło. Zdarzyć się musiało...” gdzieś jeszcze czytałam te słowa... Już pamiętam – mała książeczka, która stała u mnie długo na półce, nieprzeczytana wróciła na półkę w bibliotece. „Zdarzyć się mogło. Zdarzyć się musiało. Z Wisławą Szymborską spotkanie w wierszu” Marty Fox, wróciło ponownie do mnie jeszcze tego dnia, tym razem nie na półkę, ale do ręki, do myśli, do serca. Jak mogłam nie wchłonąć jej wcześniej?

Chcę więcej wiedzieć o Pani Wisławie i Jej poezji. W zabieganiu, zaplątaniu, nie mam teraz czasu na studia nad Jej twórczością, rozprawy naukowe zostawię więc na później. Dziś chcę wiedzieć to, co mogą wiedzieć „ludzie, którzy lubią czytać wiersze, choć nie wiedzą, co to metafora”. Nie znam się na poezji, więc wszelkie wskazówki, jak ją czytać, są dla mnie cenne. Z szacunkiem podchodzę tak do poezji, jak i do opowieści o niej. I o Niej, o Wisławie Szymborskiej. Poetce mądrej, skromnej, żartującej, cieplej, która pisała poezję rozumianą także przez ludzi „spoza literackiego klanu”, jak napisała o Niej na blogu Marta Fox. Poetce „staromodnej jak przecinek”, jak napisała o sobie sama w wierszu...

Jak czytać Szymborską? Zadawałam sobie to pytanie, onieśmielona Jej talentem. Czy potrafię uważnie czytać wiersze Poetki, której wspaniałość docenił świat literacki Nagrodą Nobla? Potrzebowałam wsparcia. Dała mi je Marta Fox książką o Wisławie i Jej twórczości. Książka to kolaż (Wisława Szymborska lubiła tworzyć kolaże w prezencie dla bliskich sobie osób), kolaż słów Marty Fox i listów, napisanych do niej o Wisławie Szymborskiej. Te listy napisali wybitni ludzie, pisarze, poeci, krytycy i badacze literatury, przyjaciele pisarki i przyjaciele Wisławy Szymborskiej. Te listy wsparły mnie po wielokroć, a każdy z nich inaczej. Poznałam bliżej Poetkę poprzez słowa tych, którzy Ją dobrze znali. Zobaczyłam, jak wielką przyjemność przynoszą ludziom słowa zaklęte w wiersze Pani Wisławy. Zauważyłam, że każdemu bliższe są inne Jej słowa, inne wiersze. Że wśród tych znanych najbardziej („Nic dwa razy”, „Miłość szczęśliwa”, „Kot w pustym mieszkaniu”, „Portret kobiety” i in.) są takie, które dla każdego stanowią rzecz szczególnie bliską, szczególnie rozumianą, wyjątkowo znaczącą. Każdy może w wierszach Pani Wisławy znaleźć coś innego, wyjątkowego dla siebie i nie musi to być „obowiązujące wyjaśnienie” któregoś z jej znanych wierszy przez którąś z uznanych osób. Odetchnęłam. Mogę nie bać się czytać wierszy Wisławy Szymborskiej. Mogę mieć z tego czytania i z mojego rozumienia szczególną i bardzo osobistą przyjemność.

Zaglądam więc do tomiku „Miłość szczęśliwa i inne wiersze” po raz kolejny i po raz kolejny czuję, że każdy z tych wierszy dotyka jakiejś tajemnicy ludzkiego istnienia i mojej tajemnicy. Ale o tym sza...

„...do widzenia

do jutra

do następnego spotkania...”

Tak napisała Pani Wisława. Podpisuję się... jak pod prawie każdym Jej wersem :)

Agata Szklarkowska

EDUK@CJA ZDROWOTNA

WYDAWNICTWA ORE

Organizacja i realizacja edukacji zdrowotnej w szkole. Poradnik wspomagający dyrektorów szkół oraz nauczycieli w realizacji edukacji zdrowotnej*Z Przedmowy*

„(...) Organizacja i realizacja zamieszczonych w wielu przedmiotach treści nauczania (wymagań szczegółowych) jest trudnym zadaniem dla szkoły i nauczycieli, zwłaszcza wychowania fizycznego. Niezbędna jest koordynacja, zaangażowanie i współpraca nauczycieli oraz wsparcie ze strony dyrektora szkoły. Niniejszy poradnik może stanowić pomoc i inspirację do podjęcia skutecznej realizacji edukacji zdrowotnej na wszystkich etapach edukacyjnych.

Poradnik do pobrania na stronie: <http://ore.edu.pl> w dziale WYCHOWANIE I PROFILAKTYKA ->Promocja Zdrowia w Szkole

Pakiet edukacyjny dla nauczycieli z zakresu profilaktyki palenia tytoniu. Poradnik dla dyrektorów szkół i nauczycieli*Ze Wstępu*

Opracowany pakiet edukacyjny przeznaczony jest dla nauczycieli różnych przedmiotów na II., III. i IV. etapie edukacyjnym. Materiały metodyczne zawarte w tym pakiecie są zgodne z obowiązującą podstawą programową. Pakiet składa się z trzech części odpowiadających poszczególnym etapom kształcenia. W jego skład wchodzi 20 scenariuszy zajęć wraz z niezbędnymi do ich realizacji załącznikami i arkuszami pracy. (...)

Poradnik do pobrania na stronie: <http://ore.edu.pl> w dziale WYCHOWANIE I PROFILAKTYKA ->Promocja Zdrowia w Szkole

Scenariusze zajęć z zakresu kształtowania umiejętności psychospołecznych uczniów w praktyce szkolnej*Ze Wstępu*

Celem prezentowanego materiału jest przedstawienie Państwu projektu edukacyjnego, jakim jest kształtowanie umiejętności życiowych uczniów (life skills). (...) Wszystkie scenariusze zajęć były sprawdzone podczas szkoleń w ramach pilotażu programu. Uczestnikami tych szkoleń byli doradcy metodyczni, nauczyciele, uczestnicy kursu doskonalącego dla edukatorów ds. edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia w szkole. (...)

Poradnik do pobrania na stronie: <http://ore.edu.pl> w dziale WYCHOWANIE I PROFILAKTYKA ->Promocja Zdrowia w Szkole

E-EDUK@CJA

Da Vinci Learning – to edukacyjny kanał telewizyjny dla dzieci, nastolatków i dorosłych, który w atrakcyjny i nowoczesny sposób prezentuje naukę poprzez zabawę. Emituje najlepsze programy edukacyjne z różnych dziedzin nauki z całego świata, grupując je w pasma tematyczne dostosowane do wieku odbiorców i poziomu ich wykształcenia. Nauka kojarzy się nam zwykle ze szkolną klasą, czy salą wykładową. Dzięki Da Vinci Learning może zagościć w każdym domu.

Zajrzyj: <http://www.da-vinci-learning.com>

echopin.pl – kolorowa i multimedialna strona, na której znajdziesz wiele ciekawych informacji o życiu i twórczości Fryderyka Chopina.

Zajrzyj: <http://echopin.pl/pl>

dzieci.mos.gov.pl – strona przygotowana przez Ministerstwo Środowiska. Znajdziecie tu: mnóstwo gier i zabaw dla starszych i młodszych dzieci, wierszyki i komiksiki, ciekawostki i porady, informacje o ciekawych wydarzeniach i konkursach, dział dla nauczycieli, dzięki któremu lekcje będą ciekawsze.

Zajrzyj: <http://dzieci.mos.gov.pl>

Ninateka edu – biblioteka multimedialna, zawierająca materiały audiowizualne dostępne dla uczniów i dla nauczycieli. Znajdują się w niej filmy fabularne, dokumentalne, animacje, reportaże, wywiady, stanowiące wyjątkowe źródło wiedzy na temat polskiej kultury, historii i społeczeństwa.

Zajrzyj: <http://www.nina.gov.pl>

Dyktanda.net – znajdziesz tu przygotowane specjalnie dla dzieci elektroniczne dyktanda, pomocne przy utrwalaniu zasad poprawnej pisowni. Są to ćwiczenia ortograficzne dla uczniów szkoły podstawowej. Ćwiczenia podzielone zostały na dwie grupy: klasy 1-3 oraz klasy 4-6. Istnieje również możliwość wyboru zakresu ćwiczenia (rz i ż, ch i h oraz ó i u).

Zajrzyj: <http://www.dyktanda.net>

Gry z fizyki – doskonałą formą poznawania przez uczniów praw fizyki są darmowe gry on-line.

Zajrzyj:

http://www.123chase.com/pl/Physics_Games

<http://www.gry.pl/gry/fizyka/fizyka.html>

(D.I.)

ZE ZBIORÓW PEDAGOGICZNEJ BIBLIOTEKI WOJEWÓDZKIEJ W SŁUPSKU

**** TO WARTO PRZECZYTAĆ ****

Szyling Grażyna „Nauczycielskie praktyki oceniania poza standardami”, [...] książka trafi w żywe zapotrzebowanie dydaktyki i szkoły, znajdzie więc czytelników zarówno wśród kadry akademickiej i metodyków, jak i wśród nauczycieli. Wypełnia ona wyraźną lukę w literaturze dotyczącej oceniania szkolnego, tym bardziej dotkliwą, że wynikającą z wciąż w polskiej

szkole inercyjnie obecnego bezrefleksyjnego traktowania oceny jako oczywistego, prostego w użyciu narzędzia pracy szkoły. Książka Grażyny Szyling nie tylko ukazuje złożoność procesu oceniania, ale również wskazuje czytelnikowi kierunki poszukiwań i drogi zmiany, której zainicjowanie i utrzymanie jest niezbędne, by ocena pełniła funkcje prorozwojowe.” *Z recenzji dr hab. Doroty Klus-Stańskiej, prof. Uniwersytetu Gdańskiego.*

„Kompetencje diagnostyczne i terapeutyczne nauczyciela”. *Pod red. nauk. Danuty Wosik-Kawali, Teresy Zubrzyckiej-Maciąg.* Opracowanie ma służyć nauczycielom w pracy diagnostycznej i terapeutycznej. Część I: *Diagnoza i terapia uczniów – wybrane zagadnienia* przedstawia najczęściej występujące w praktyce szkolnej trudności dydaktyczne i wychowawcze związane z pracą z dzieckiem: dyslektycznym, z ADHD, zdolnym, agresywnym, zagrożonym

uzależnieniami, ofiarą przemocy domowej. Część II: *Rozwijanie wybranych cech i umiejętności psychospołecznych uczniów* prezentuje podstawy teoretyczne i wskazania praktyczne dotyczące wspomagania wychowanków w rozwoju inteligencji emocjonalnej, rozwijania gotowości do zachowań asertywnych i empatii. Część III: *Wybrane metody terapii w pracy z dziećmi i młodzieżą* ukazuje obszar działalności pedagogicznej z zakresu arteterapii.

Oleszkowicz Anna, Bąk Olga, Cieślak Anna „Sposób na wagary. Jak radzić sobie z absencją uczniów?” Wiele osób: uczniów, nauczycieli i rodziców uważa, że wagary są zjawiskiem tak starym jak szkoła i nie można im zapobiec. Absencja szkolna jest jednak zjawiskiem, które nie bierze się znikąd, jest zawsze objawem tego, jak uczeń czuje się w szkole, na lekcjach, w grupie rówieśników, w domu rodzinnym, w innych relacjach pozaszkolnych oraz jak radzi sobie z obowiązkami edukacyjnymi.

Ważne, aby nauczyciel trafnie rozpoznawał powody unikania szkoły i podejmował działania, które ograniczą skalę tego zjawiska u konkretnego ucznia. Zaproponowane metody diagnozy i postępowania z uczniem wagarującym wymagają od nauczyciela otwartości na pracę niekonwencjonalnymi metodami i wyjścia poza schemat stereotypowych zachowań.

„Szkoła w dobie Internetu”. *Red. nauk. Andrzej Nowak, Katarzyna Winkowska-Nowak, Ludmiła Rycielska* W książce skoncentrowano się przede wszystkim na współczesnej młodzieży, mediach i edukacji z punktu widzenia socjologii, psychologii i informatyki. Zaprezentowano wyniki badań przeprowadzonych w polskich szkołach. Współczesna szkoła działa w warunkach, w których

uczniowie mają dostęp do nowoczesnych technologii informacyjnych i powinna być do tego odpowiednio przygotowana. Celem takiego przygotowanie ma być umiejętność wykorzystania mediów do osiągnięcia celów dydaktycznych i wychowawczych. Autorzy starają się wyjaśnić socjologicznie główne problemy związane z mediami w środowisku szkolnym, odnoszą się do zjawiska kształcenia przez Internet oraz podają praktyczne rozwiązania i działania dla nauczycieli.

*Wybór i opracowanie:
Dorota Czapiewska*

*Wydział Informacyjno-Bibliograficzny
PBW w Słupsku*

szczegółowy opis książek:
www.pbw.slupsk.pl

** TEMATYCZNE ZESTAWIENIE BIBLIOGRAFICZNE **

EDUKACJA ZDROWOTNA

➔ **wydawnictwa ciągłe (od 2005 r.)**

- „Dbam o zdrowie” - program edukacji zdrowotnej w kształceniu uczniów w wieku wczesnoszkolnym / Parlak Mirosława // Nauczanie Początkowe. Kształcenie zintegrowane. - 2005, nr 2, s.27-34
- Autorski program edukacji prozdrowotnej z propagowaniem aktywności ruchowej dla klas I-III „Na nogach do zdrowia” / Żołyńska Jolanta // Lider. - 2005, nr 7-8, s.18-20
- Autorski program zajęć ruchowych w nauczaniu zintegrowanym - przyszłością edukacji zdrowotnej / Urniaż Jerzy, Jurgielewicz-Urniaż Marzena // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2006, nr 5, s.30-35
- Co będzie z edukacją zdrowotną? / Sokołowska Maria // Remedium. - 2006, nr 4, s.6-7
- Doskonalenie w zakresie edukacji zdrowotnej - kurs dla nauczycieli wf w gimnazjach / Woynarowska B., Sokołowska M., Woynarowska-Sołdan M. // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2009, nr 10, s.4-9
- Edukacja prozdrowotna : realizacja treści programowych ścieżki edukacyjnej na zajęciach wychowania fizycznego / Borek-Aleksandrowicz Małgorzata // Lider. - 2008, nr 2, s.21-23
- Edukacja prozdrowotna : ścieżka edukacyjna dla szkoły podstawowej. Cz. 2 / Gonerka Beata // Wychowanie Techniczne w Szkole. - 2005, nr 4, s.48-50
- Edukacja zdrowotna - prawidłowe odżywianie / Ziemia Mateusz, Kierczak Urszula // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2011, nr 9, s.15-20
- Edukacja zdrowotna - szansa na zmianę niekorzystnych tendencji i wskaźników zdrowotnych polskiego społeczeństwa / Żołyński Stanisław // Lider. - 2011, nr 1, s.23
- Edukacja zdrowotna - w opinii nauczycieli szkół podstawowych i gimnazjów / Adamiak Justyna // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2011, nr 3, s.12-18
- Edukacja zdrowotna a edukacja szkolna / Grad Tomasz // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2006, nr 3, s.27-29
- Edukacja zdrowotna i profilaktyka w nowej podstawie programowej / Woynarowska Barbara // Remedium. - 2009, nr 2, s.1-3
- Edukacja zdrowotna i promocja zdrowia : ważne zadania edukacyjne dla biblioteki - szkolnego centrum informacji. [Biblioteka Centrum Informacji nr 2] / Gregorczyk Grażyna // Biblioteka w Szkole. - 2011, nr 5, s.6-9
- Edukacja zdrowotna ucznia późnej dorosłości / Pawlucy Andrzej // Edukacja Ustawiczna Dorosłych. - 2010, nr 1, s.46-53
- Edukacja zdrowotna w nowej podstawie programowej kształcenia ogólnego w szkole - szansa i wyzwanie / Woynarowska Barbara // Lider. - 2008, nr 11, s.3-4
- Edukacja zdrowotna w obszarze bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w środowisku szkolnym / Dworak Alina // Wychowanie na co dzień. - 2009, nr 6, s.19-21
- Edukacja zdrowotna w placówkach specjalnych / Hanuszewicz Władysława, Czyż Irena // Informator Oświatowy. - 2007, nr 3, s.15
- Edukacja zdrowotna w przedszkolu / Nieleszczuk Katarzyna // Lider. - 2006, nr 6, s.22-24
- Edukacja zdrowotna w przedszkolu - podstawy teoretyczne dla działań praktycznych. Rozwiązania praktyczne w zakresie edukacji zdrowotnej w przedszkolu na przykładzie programu „Zdrowy przedszkolak” / Flatow Ewelina, Durda Anna // Lider. - 2009, nr 2, s.7-10
- Edukacja zdrowotna w szkole - jak to zrobić? / Olejniczak Dominik // Lider. - 2007, nr 9, s.28
- Edukacja zdrowotna w szkole - nowe wyzwania / Sokołowska Maria // Remedium. - 2009, nr 6, s.4-5
- Edukacja zdrowotna w wychowaniu fizycznym - szanse i bariery / Sokołowska Maria // Remedium. - 2011, nr 7-8, s.42-44
- Fitness w promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej / Brańska Żywilla // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2006, nr 6-7, s.8-9
- Implikacje dla edukacji zdrowotnej wynikające z myśli pedagogicznej na przestrzeni dziejów / Ostrowska Małgorzata // Kultura Fizyczna. - 2005, nr 11-12, s.3-5
- Lider&Kultura Fizyczna. Edukacja zdrowotna w szkole. Cz. 1. Ustawy, rozporządzenia, wytyczne / Cendrowski Zbigniew // oprac. // Lider. - 2011, nr 1, s.13-20
- Lider&Kultura Fizyczna. Edukacja zdrowotna w szkole. Cz. 2. Programy. Plany. Strategie / Cendrowski Zbigniew // oprac. // Lider. - 2011, nr 2, s.13-20
- Lider&Kultura Fizyczna. Edukacja zdrowotna w szkole. Cz. 3. Techniki pracy skutecznej / Cendrowski Zbigniew // oprac. // Lider. - 2011, nr 4, s.13-20
- Lider&Kultura Fizyczna. Edukacja zdrowotna w szkole. Cz. 4. Dla zdrowia najważniejsza jest systematyczna aktywność fizyczna / Cendrowski Zbigniew // Lider. - 2011, nr 6, s.13-20
- Model edukacji zdrowotnej w szkole podstawowej / Olejniczak Dominik // Lider. - 2010, nr 9, s.27
- Mój dekalog zdrowia. [Program działań edukacyjno-profilaktycznych z zakresu edukacji prozdrowotnej] / Stankiewicz Bożena // Lider. - 2006, nr 10, s.10-12
- Nauczyciel a efektywność edukacji zdrowotnej w przedszkolu / Wojciechowska Katarzyna, Sobieszczyk Maria // Wychowanie na co dzień. - 2010, nr 7-8, s.40-43
- Nauka i zabawa : realizacja ścieżki międzyprzedmiotowej. [edukacja prozdrowotna i obrona cywilna] / Paszyłka Danuta, Wróbel Barbara // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2008, nr 5, s.61-65
- Nowa podstawa programowa wychowania fizycznego i edukacji zdrowotnej na ogólniejszym tle problemów cywilizacyjnych i zdrowotnych/Cendrowski Zbigniew//Lider. -2010,nr 3, s.4-10
- O potrzebie edukacji ekologicznej - w wychowaniu fizycznym i zdrowotnym / Pasek Marcin // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2009, nr 5, s.10-12
- Pielęgniarka szkolna w edukacji zdrowotnej i profilaktyce / Sokołowska Maria // Remedium. - 2006, nr 7-8, s.12-13
- Potrzeba kształcenia nauczycieli w zakresie zagadnień biomechanicznych i edukacji zdrowotnej / Woynarowska Barbara // Lider. - 2011, nr 9, s.3-5
- Przygotowanie nauczycieli w zakresie edukacji zdrowotnej - woj. świętokrzyskiego / Zawadzka Bożena, Nowak Elżbieta // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2006, nr 2, s.31-36
- Przygotowanie nauczycieli wf do realizacji edukacji zdrowotnej - opinie nauczycieli akademickich / Woynarowska Barbara // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2008, nr 10, s.4-8
- Scenariusz lekcji wychowania fizycznego z edukacją prozdrowotną - Kształtujemy prawidłową sylwetkę naszego ciała / Magdams Małgorzata // Lider. - 2008, nr 3, s.16-19
- Standardy, wskaźniki i narzędzia realizacji edukacji zdrowotnej w szkole / Sokołowska Maria, Lutze Izabella // Edukacja Zdrowotna i Promocja Zdrowia. - 2005, nr 9, s.11-35
- Stanowisko w sprawie edukacji zdrowotnej w projekcie podstawy programowej kształcenia ogólnego // Lider. - 2005, nr 9, s.3-4

- Szkolna edukacja zdrowotna / Kuras Bożena // Edukacja i Dialog. - 2005, nr 4, s.2-5
 - Szkolna edukacja zdrowotna - szanse i zagrożenia / Ostrowska Małgorzata // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2010, nr 3, s.4-6
 - Tradycjonalizm i nowatorstwo edukacji zdrowotnej ; przemiany i perspektywy / Zalewska-Meler Agnieszka // Edukacja. - 2005, nr 2, s.68-72
 - Treści ekologiczne w edukacji zdrowotnej uczniów / Piechaczek-Ogierman Gabriela // Ruch Pedagogiczny. - 2009, nr 3-4, s.85-93
 - Wiem, co jem - czyli zdrowe odżywianie. Program edukacji zdrowotnej / Szolek Selwana // Życie Szkoły. - 2011, nr 7, s.24-26
 - Współczesne formy realizacji edukacji zdrowotnej - w polskich szkołach / Bogacz Agnieszka // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2009, nr 8, s.17-20
 - Wybór wymagań dotyczących edukacji zdrowotnej i wychowania fizycznego w różnych przedmiotach / Woynarowska Barbara, Cendrowski Zbigniew // Lider. - 2008, nr 11, s.21-30
 - Zajęcia z edukacji zdrowotnej - koncepcja i realizacja praktyk studentów Uniwersytetu Łódzkiego / Kowalska Jolanta E. // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2010, nr 10, s.10-17
 - Źródła pozyskiwania wiedzy z zakresu edukacji prozdrowotnej / Durlak Urszula // Lider. - 2010, nr 9, s.19-20
- ➔ **wydawnictwa zwarte (od 2005 r.)**
- Zalewska-Meler Agnieszka. (Nie)obecne kategorie w obszarze zdrowia człowieka. - Kraków : „Impuls”, 2009. - 92 s.
 - Woynarowska Barbara i in.. Biomedyczne podstawy kształcenia i wychowania : podręcznik akademicki. - Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN. [rozwój, zdrowie i potrzeby biologiczne w różnych okresach życia; problemy zdrowotne nauczycieli; szkoła promująca zdrowie], 2010. - 406 s.
 - Bułska Joanna. Budowanie kompetencji zdrowotnych ludzi w środowisku ich życia : propozycje metodyczne dla pedagogów, nauczycieli, wychowawców i pracowników medycznych, wskazówki dla rodziców. - Toruń : Wydaw. Edukacyjne „Akapit”, 2008. - 165 s.
 - Syrek Ewa, Borzucka-Sitkiewicz Katarzyna. Edukacja zdrowotna. - Warszawa : Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2009. - 220 s.
 - Komunikowanie społeczne w promocji i ochronie zdrowia / pod red. nauk. Barbary Jacennik. - Warszawa : VIZJA PRESS&IT, 2010. - 193 s.
 - Nisko wykształceni pracownicy a zdrowie - wyzwania dla edukacji zdrowotnej / red. Elżbieta Korzeniowska, Krzysztof Puchalski. - Riga : Riga Stradiņš University, 2010. - 141 s.
 - Otyłość u dzieci i młodzieży / red. nauk. Ewa Małecka-Tendera, Piotr Socha ; aut. Mieczysław Litwin [i in.]. - Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2011. - 119 s.
 - Pedagogika / red. nauk. Wiesława Ciechaniewicz. - Wyd 2 uaktual. i rozsz. - Wwa : Wydaw. Lekarskie PZWL, 2008. - 377 s.
 - Szewczyk Tadeusz. Pedagogika zdrowia. W : Pedagogika. T. 3, Subdyscypliny wiedzy pedagogicznej / red. nauk. Bogusław Śliwowski. - Gdańsk: Gdańskie Wydaw. Pedagog., 2006. - 337-359 s.
 - Goniewicz Mariusz. Pierwsza pomoc: podręcznik dla studentów. - Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2011-232 s.
 - Price Bryn. Pierwsza pomoc : podstawowe umiejętności krok po kroku. - Wwa : „SBM”, 2007. - 48 s.
 - Gorajewska Danuta. Płytki wyobraźnia to kalectwo : ramowy scenariusz zajęć edukacyjnych : temat przeznaczony jest do realizacji w klasach I-III gimnazjum. - Wwa : Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, 2005. - 15 s.
 - Piechaczek-Ogierman Gabriela. Postawy zdrowotne uczniów i ich socjokulturowe uwarunkowania. - Toruń : Wydaw. Adam Marszałek, 2009. - 253 s.
- Cygal Krystyna, Kuczera Beata. W zgodzie z naturą, ludźmi i samym sobą : wybór scenariuszy godzin wychowawczych dla klas IV-VI z zakresu ścieżki ekologicznej i prozdrowotnej. - Rzeszów : „Fosze”, 2007. - 64 s.

SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE

➔ wydawnictwa ciągłe (od 2005 r.)

- Biblioteki : dynamiczne lokomotywy wiedzy i społeczeństwa informacyjnego / Stefańczyk Elżbieta // Poradnik Bibliotekarza. - 2006, nr 12, s.22-24
- Biblioteki gminne centrami życia społecznego i kulturalnego regionu : rozmowa z prezesem Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Jackiem Wojnarowskim / Chruścińska Jadwiga // Poradnik Bibliotekarza. - 2009, nr 5, s.12-16
- Biblioteki w nowoczesnym społeczeństwie. [społeczeństwo informacyjne] / Radwański Aleksander // Bibliotekarz. - 2007, nr 11, s.4-7
- Budowanie społeczeństwa informacyjnego w Polsce a polski nauczyciel / Magdoń Wojciech // Gazeta Szkolna. - 2010, nr 17-18, s.21
- Co z tym społeczeństwem informacyjnym? / Taraszkiewicz Beata // Informator Oświatowy. - 2009, nr 2, s.24-28
- Człowiek maszyna : społeczeństwo informacyjne / Truszkowska-Wojtkowiak Maria, Wojtkowiak Jerzy // Przegląd Oświatowy. - 2006, nr 1, s.14-15
- Czy bibliotekarze będą budowniczymi społeczeństwa informacyjnego w Polsce? / Marcinkowski Piotr // Bibliotekarz. - 2006, nr 11, s.3-8
- Czy MEN dostrzega toczącą się rewolucję cyfrową i wspiera budowanie społeczeństwa informacyjnego? / Magdoń Wojciech // Gazeta Szkolna. - 2010, nr 46, s.15
- Czy pedagogika biblioteczna potrzebna jest w społeczeństwie informacyjnym? / Chruścińska Jadwiga // Poradnik Bibliotekarza. - 2006, nr 3, s.17-19
- Dobra szkoła i jej nauczyciel. [edukacja jutra, społeczeństwo informacyjne] / Denek Kazimierz // Lider. - 2008, nr 3, s.4-11
- E-edukacja - za i przeciw / Bocheńska-Włostowska Katarzyna // Gazeta Szkolna. - 2008, nr 23-24, s.22
- E-edukacja - za i przeciw. Cz. 2 / Bocheńska-Włostowska Katarzyna // Gazeta Szkolna. - 2008, nr 25-26, s.22-23
- Edukacja przedszkolna w społeczeństwie informacyjnym / Żuchelkowska Krystyna, Gładyszewska Maria // Wychowanie na co dzień. - 2008, nr 9, s.6-10
- Elektroniczna wymiana informacji w zakresie zabezpieczenia społecznego / Holecki Tomasz, Bocionek Agata // Polityka Społeczna. - 2010, nr 11-12, s.36-38
- Europejskie społeczeństwo informacyjne: strategia i2010/ Gutkowski Roman // Oświata i Wychowanie. - 2006, nr 2, s.5-10
- Informacja o projekcie badawczo-rozwojowym realizowanym w IRSS. [Instytut Rozwoju Służb Społecznych] / Anna Karolina Sobczak // Praca Socjalna. - 2010, nr 3, s.112-118
- Informatyczne kompetencje nauczyciela wczesnej edukacji a przygotowanie uczniów do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym / Jaros Izabela // Edukacja. - 2010, nr 4, s.113-122
- Internet i internauci w dobie powstawania globalnego społeczeństwa informacyjnego / Dudziak Bronisława // Edukacja i Dialog. - 2007, nr 10, s.13-16
- Internetowe centrum informacji multimedialnej jako miejsce wspierające rozwój społeczeństwa informacyjnego. [więcej materiałów o projekcie (m.in. scenariusze szkoleń) na płycie CD dołączonej do czasopisma] / Budrowska Wiesława i in. // Biblioteka w Szkole. - 2009, nr 1, s.14-19

- Katecheza w obliczu wyzwań społeczeństwa informacyjnego / Ben Adam // Katecheta. - 2006, nr 6, s.14-22
 - Ku społeczeństwu informacyjnemu : z raportu badań / Batorski Dominik // Informator Oświatowy. - 2005, nr 2, s.24-30
 - Od ery industrialnej do ery informacji : przegląd terminologii. [społeczeństwo informacyjne] / Wobalits Mirosław // Edukacja i Dialog. - 2007, nr 9, s.16-17
 - Ogólnopolska konferencja „Sieć bibliotek publicznych wobec potrzeb społeczeństwa informacyjnego” / Ben Jolanta // Bibliotekarz. - 2006, nr 1, s.22-24
 - Podział klasowy społeczeństwa informacyjnego / Bulik Jakub / Zagadnienia Informacji Naukowej. - 2011, nr 1, s.3-19
 - Polski senior a społeczeństwo informacyjne / Tomczyk Łukasz // Poradnik Bibliotekarza. - 2008, nr 1, s.14-15
 - Potencjał wiejskich bibliotek. [rozmowa z Jackiem Wojnarowskim prezesem Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego] / Jaworska Marta // Nowe Książki. - 2010, nr 10, s.1
 - Program Biblioteczny Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego w końcowej fazie planowania / Wołosz Jan // Bibliotekarz. - 2009, nr 1, s.6-8
 - Rewolucja przemysłowa społeczeństwa informacyjnego. Cz. 1 / Werner Piotr // Geografia w Szkole. - 2008, nr 1, s.5-10
 - Rewolucja przemysłowa społeczeństwa informacyjnego. Cz. 2 / Werner Piotr // Geografia w Szkole. - 2008, nr 2, s.4-7
 - Rola bibliotekarzy w zakresie kreowania społeczeństwa informacyjnego / Frankowska Agnieszka // Bibliotekarz. - 2009, nr 6, s.11-14
 - Rozumiemy się bez słów : środki komunikacji niewerbalnej we współczesnej przestrzeni społecznej : scenariusz lekcji dla uczniów szkoły ponadgimnazjalnej. [Biblioteka Centrum Informacji nr 3] / Salamon Danuta // Biblioteka w Szkole. - 2010, nr 7-8, s.13-14
 - Stare źródła nowej idei. [społeczeństwo informacyjne] / Truskowska-Wojtkowiak Maria // Przegląd Oświatowy. - 2005, nr 18, s.6-7
 - Świadomość przeobrażeń pracy wśród nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych. [społeczeństwo informacyjne] / Aftański Andrzej // Edukacja. - 2006, nr 1, s.49-57
 - Udział bibliotek publicznych w rozwoju społecznym. [społeczeństwo informacyjne] / Drzewiecki Marcin // Bibliotekarz. - 2008, nr 10, s.7-11
 - Zarządzanie szkołą w społeczeństwie informatycznym / Ożarek Grażyna // Meritum. - 2007, nr 4, s.18-23
 - Źródła pedagogiki. [społeczeństwo informacyjne] / Truskowska-Wojtkowiak Maria // Przegląd Oświatowy. - 2005, nr 19, s.6-7
- ➔ **wydawnictwa zwarte (od 2005 r.)**
- Jurek Monika. Nauczyciel w społeczeństwie informacyjnym. W : Szkoła w nurcie koncepcji badań i doświadczeń / zespół red. Mirosława Żurawska, Agnieszka Łukasik. - Toruń : Wydaw. Adam Marszałek, 2008. - 126-133 s.
 - Od informacji naukowej do technologii społeczeństwa informacyjnego : praca zbiorowa / pod red. Barbary Sosińskiej-Kalaty i Marii Przastek-Samokowej. - Wwa : Wydaw. SBP, 2005. - 284 s.
 - Augustynek Andrzej. Psychologia : jak ślimak piał się pod górę. - Wwa : „Difin”. [biologiczne podstawy psychiki, pamięć i uczenie się, myślenie i rozwiązywanie problemów, emocje i stres, inteligencja i zdolności, osobowość, negocjacje, manipulacja i konflikty, kierowanie karierą, człowiek w społeczeństwie informacyjnym], 2008. - 195 s.
 - Społeczeństwo informacyjne : praca zbiorowa / pod red. Joanny Papińskiej-Kacperek. - Wwa : Wydaw. Naukowe PWN, 2008. - 600 s.
 - Współczesne dylematy pedagogiczne : media w społeczeństwie informacyjnym : sekty i nowe ruchy religijne / pod red. Ilony Fajfer-Kruczek, Łukasza Tomczyka ; Koło Naukowe Pedagogów, Uniwersytet Śląski. - Cieszyn : Koło Naukowe Pedagogów, 2009. - 111 s.
 - Zarządzanie wiedzą / red. nauk. Dariusz Jemielniak, Andrzej K. Koźmiński. - Wwa : Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne. [społeczeństwo informacyjne], 2008. - 555 s.

Wybór i opracowanie:

Wioletta Pająk

Wydział Informacyjno-Bibliograficzny

PBW w Słupsku

INFORMATOR OŚWIATOWY NR 1/12 ISSN 1505-0900

ZESPÓŁ REDAKCYJNY: Dorota Iwanowicz, Renata Kołosowska, Lech Kowalewski, Małgorzata Kowalska, Jerzy Paczkowski, Elżbieta Pliszka, Iwona Poźniak, Maria Grażyna Wieczorek, Bożena Żuk

WSPÓŁPRACA: Mirosław Brozis, Jerzy Byczkowski, Irena Czyż, Irena Drozd, Małgorzata Duras, Jolanta Gierszewska, Władysława Hanuszewicz, Jolanta Janonis, Tamara Anna Kropiowska, Halina Krupa, Małgorzata Lipińska, Grażyna Maciejewska, Maciej Maraszkiwicz, Ewa Misiewicz, Wioletta Pająk, Grażyna Przybylak, Zofia Pstragowska-Misiuk, Agata Szklarkowska, Marzena Tuliszka, Dorota Werbińska, Elżbieta Wild, Marek Wróblewski

SKŁAD KOMPUTEROWY: Dorota Iwanowicz **KOREKTA:** Iwona Poźniak

WYKONANIE TECHNICZNE: Małgorzata Kamińska **OKŁADKA:** Drukarnia BOXPOL

WYDAWCA: Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, ul. Bałycka 29, tel/fax sekretariat: 59 842-35-67, centrala: 59 842-34-62, redakcja: 59 842-42-18; www.odn.slupsk.pl; e-mail: wydawnictwo@odn.slupsk.pl; kursy@odn.slupsk.pl; sekretariat@odn.slupsk.pl **NAKLAD:** 300 egz.

Zastrzegamy sobie prawo do skracania tekstów i do nadawania im własnych tytułów. Materiały prosimy dostarczać na nośnikach elektronicznych lub e-mailem: wydawnictwo@odn.slupsk.pl Numer zamknięto 16.03.2012r.

ODN
S Ł U P S K

OŚRODEK DOSKONALENIA NAUCZYCIELI

PUBLICZNA WOJEWÓDZKA PLACÓWKA

AKREDYTACJA POMORSKIEGO KURATORA OŚWIATY DECYZJA NR 59/2005 Z DNIA 5.08.2005 R.

O TWARCIE
NA LUDZI

D IAGNOZOWANIE
POTRZEB

N OWATORSKIE
ROZWIĄZANIA

PROPONUJE systemowe, pełne i profesjonalne wsparcie merytoryczne:

DYREKTOROM SZKÓŁ w zakresie:

- realizacji nadzoru pedagogicznego
- monitorowania, wdrażania podstawy programowej
- podnoszenia jakości kształcenia

NAUCZYCIELOM w zakresie:

- planowania, realizacji i autoewaluacji pracy dydaktyczno-wychowawczej
- własnego rozwoju zawodowego
- rozwiązywania problemów zawodowych

POPRAZ:

- kursy kwalifikacyjne
- kursy
- warsztaty
- konferencje
- zespoły samokształceniowe
- konsultacje indywidualne i zbiorowe
- publikacje w „Informatorze Oświatowym”

ORGANIZUJE FORMY:

- w siedzibie ODN
- w miejscu pracy nauczycieli

PROWADZI profesjonalne szkolenia edukacyjne, w tym e-larningowe, dostosowane do aktualnych potrzeb placówek oświatowych

DOSKONALI dyrektorów placówek oświatowych i nauczycieli różnych specjalności oraz pracowników jednostek samorządu terytorialnego

ZAPEWNI miłą atmosferę i wysoką jakość merytoryczną szkoleń

ul. Bałtycka 29
76-200 Słupsk

e-mail: sekretariat@odn.slupsk.pl
e-mail: kursy@odn.slupsk.pl
e-mail: wydawnictwo@odn.slupsk.pl

tel. 59 84 23 462
fax 59 84 23 567

WWW.ODN.SLUPSK.PL